

Nieuwsbrief Rechtspraak Europa

Aflevering 12 – 2023

donderdag 7 december 2023

Inhoud

In deze nieuwsbrief vindt u de volgende onderwerpen: (Door op het onderwerp te klikken komt u direct bij de uitspraken op het betreffende rechtsgebied.)

INHOUD	1
LEESWIJZER.....	3
DEEL I – RECHTSPRAAK	4
Aanbesteding en overheidsopdrachten.....	4
Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers.....	5
Arbitrage	11
Asiel, migratie en Unieburgerschap	11
Beginnelen EU-recht	23
Belastingen.....	24
Belastingen, btw	26
Belastingen, douane en tariefindeling	29
Belastingen, vennootschapsbelasting	30
Beroepskwalificaties.....	31
Bestuursrecht	32
Brexit	32
Consumenten	33
COVID-19.....	36
Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek	37
Diensten, elektronische communicatiediensten	38
Digitalisering, sociale media en AI	40
Discriminatie.....	42
Eigendomsrecht	42
Energiamarkt	43
Familielieven en familierecht.....	43
Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie	44
GBVB-Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid	47
Geografische aanduidingen en oorsprongsbenaming	50
Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering.....	50
Godsdienstvrijheid.....	51
Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa	52
Huiselijk geweld.....	53
IE - Intellectuele eigendom.....	53
IPR.....	59
Kansspelen.....	61
Landbouw en visserij.....	62

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU).

De Nieuwsbrief Rechtspraak Europa is een samenvoeging van de Nieuwsbrief Rechtspraak Europa (Marc de Werd/Hof Amsterdam) en de GCE-nieuwsbrief (Joanne Bik/LBvR).

Kernredactie: Joanne Bik, Doeke Kingma, Mariëlle Leenaers. Vaste medewerkers: Anouk Biersteker, Anne-Marie ten Bosch, Cleo Dermout, Stefan Flipse, Maartje Fritsche, Nicolien Keereweer, Nadine Laatsch, Suus Pesch, Charlotte Roseboom, Chris Sillen en Nynke Veenstra.

Rechtspraak Europa komt tot stand door een samenwerkingsverband tussen het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak (LBvR), en wordt gepubliceerd op de website van de rechtspraak en op MKO (alleen intern). Het archief is te raadplegen op rechtspraak.nl.

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar RechtspraakEuropa@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

LHBTI-rechten	63
Luchtvaart.....	63
Manipulatiesoftware auto's.....	64
Mededinging.....	65
Mensenhandel.....	67
Milieu, natuur, duurzame energie.....	68
Ne bis in idem.....	73
Oekraïne.....	73
Onderwijs en studenten	74
Overlevering en uitlevering	75
Privacy en persoonsgegevens	76
Procesrecht en recht op eerlijk proces – bestuursrecht.....	77
Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht.....	78
Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht.....	79
Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter	84
Rechtsstaat en rechterlijke macht	85
Recht op leven en verbod op foltering en onmenselijke behandeling	87
Sport	89
Staatssteun	89
Strafrecht.....	92
Toegang tot documenten	94
Vervoer, reizen en rijbewijs	94
Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid.....	96
Vrijheid van vereniging en demonstratierecht.....	98
DEEL II – ALGEMEEN	101
Algemeen	101
Cursus en opleiding.....	101
Nieuwsbrieven.....	105
NL zaken bij het HvJEU	106
NL prejudiciële verwijzingen.....	106
NL zaken bij het EHRM	107
Verzoeken Protocol no. 16 EVRM	108

Leeswijzer

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervlechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees *ius commune* maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven “bladwijzers”, de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van het ECER. Voor de samenvattingen wordt gebruik gemaakt van de samenvattingen van ECER. Als de verwijzing nog niet beschikbaar is verwijst de link, voorzien van een * naar de algemene pagina van ECER.

Volledigheid en selectiecriteria

- Voor wat betreft de Europese uitspraken streeft de redactie ernaar een volledig overzicht te geven van de voor Nederland relevante uitspraken.
- Alle prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten worden opgenomen in de nieuwsbrief.
- De Nederlandse uitspraken die in de nieuwsbrief staan, worden opgenomen omdat er een blog over is of omdat iemand de redactie heeft gewezen op een bepaalde uitspraak. Het overzicht van de Nederlandse jurisprudentie is dus niet volledig. Signalering van een relevante Nederlandse uitspraak wordt zeer op prijs gesteld.
- De redactie houdt ontwikkelingen bij via Twitter, Legal Intelligence etc. Uiteraard is dit overzicht niet volledig. Datzelfde geldt voor opleidingen, literatuur en noten bij arresten. Ook hiervoor geldt dat signalering door lezers op prijs wordt gesteld.

Deel I – Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten

HvJ – ARREST - C-480/22 (EVN Business Service) - 23 november 2023 - Oostenrijk - ECLI:EU:C:2023:918 - geen conclusie - [arrest](#)

Aanbestedende instantie die in een andere lidstaat is gevestigd dan een aankoopcentrale die in naam en voor rekening van die instantie optreedt - Toegang tot beroepsprocedures inzake overheidsopdrachten - Richtlijn 2014/25/EU

Verzoekers zijn Bulgaarse ondernemingen, die in een aanbestedingsprocedure, onderverdeeld in 36 percelen, waarbij de plaats van de prestatie in Bulgarije is gelegen, zich hebben ingeschreven voor afzonderlijke percelen. Bij beslissingen is hun meegedeeld dat zij geen percelen hebben verworven. Zij vorderen elk de nietigverklaring van deze beslissingen.

Is er sprake van het leveren van gecentraliseerde aankoopactiviteiten door een „in een andere lidstaat” gevestigde aankoopcentrale in de zin van artikel 57, derde lid van richtlijn 2014/25/EU wanneer de aanbestedende instantie – ongeacht de vraag wie overheersende invloed uitoefent over deze aanbestedende instantie – in een andere lidstaat is gevestigd dan de aankoopcentrale?

Hof: Artikel 57, lid 3, van richtlijn 2014/25/EU moet aldus worden uitgelegd dat gecentraliseerde aankoopactiviteiten in het kader van gezamenlijke aanbestedingen door aanbestedende instanties uit verschillende lidstaten worden verricht door een „in een andere lidstaat gevestigde” aankoopcentrale wanneer de aanbestedende instantie is gevestigd in een andere lidstaat dan die waar de aankoopcentrale is gevestigd, in voorkomend geval ook ongeacht de plaats waar een derde instantie die zeggenschap heeft over een van deze instanties is gevestigd.

Artikel 57, lid 3, van richtlijn 2014/25, gelezen in het licht van de overwegingen 78 en 82 ervan, moet aldus worden uitgelegd dat de in deze bepaling neergelegde collisieregels, op grond waarvan de gecentraliseerde aankoopactiviteiten van een aankoopcentrale worden verricht in overeenstemming met de nationale bepalingen van de lidstaat waar deze aankoopcentrale is gevestigd, ook van toepassing is op de met die activiteiten verband houdende beroepsprocedures in de zin van richtlijn 92/13/EEG, voor zover die aankoopcentrale belast was met de afwikkeling van de aanbestedingsprocedure.

- 📌 EU-Hof: collisieregels over toepassing van nationale bepalingen van lidstaat van vestiging van aankoopcentrales kan ook van toepassing zijn op betrokken beroepsprocedures ([ECER](#))

OVERIG

Nieuwe drempelwaarden Europees aanbesteden 2024-2025 gepubliceerd ([ECER](#))

Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers

HvJ - ARREST - Gevoegde zaken C-271/22 t/m C-275/22 (X.T. e.a.) - 9 november 2023 - Frankrijk - ECLI:EU:C:2023:834 - [conclusie](#) - [arrest](#)

Organisatie van de arbeidstijd - Recht op jaarlijkse vakantie met behoud van loon - Langdurig ziekteverlof - Concessiehouder - Richtlijn 2003/88/EG - Artikel 31, lid 2 Handvest EU

Er zijn bij de verwijzende rechter vijf geschillen aanhangig van werknemers die thans of voorheen werkzaam waren bij Keolis, een vennootschap die een busvervoersnetwerk beheert. Deze werknemers hebben hun werkgever verzocht om erkenning van hun rechten op jaarlijkse vakantie met behoud van loon, die zij niet hebben kunnen uitoefenen gedurende het referentiejaar waarin deze rechten zijn ontstaan, en hebben bij de verwijzende rechter een geschil aanhangig gemaakt toen de werkgever deze verzoeken afwees. Een vakbond treedt in deze procedure op ter ondersteuning van de werknemers.

Heeft artikel 7, lid 1, van richtlijn 2003/88 rechtstreekse werking in de relatie tussen een particuliere vervoerder, die louter beschikt over een concessie voor een openbare dienst, en zijn werknemers, gelet met name op de liberalisering van het spoorwegvervoer van reizigers?

Wat is een redelijke termijn voor de overdracht van de opgebouwde vakantie met behoud van loon van vier weken in de zin van artikel 7, lid 1, van richtlijn 2003/88, wanneer de periode gedurende welke dat recht op vakantie met behoud van loon wordt verworven, een jaar bedraagt?

Is de toepassing van een onbeperkte overdrachtstermijn bij gebreke van een – wettelijke of contractuele – nationale bepaling die deze overdracht regelt, in strijd met artikel 7, lid 1, van richtlijn 2003/88?”

Hof: Artikel 31, lid 2, Handvest EU moeten aldus worden uitgelegd dat een werknemer zich kan beroepen op het in eerstgenoemde bepaling neergelegde en in laatstgenoemde bepaling geconcretiseerde recht op jaarlijkse vakantie met behoud van loon ten aanzien van zijn werkgever, waarbij het niet relevant is dat deze een particuliere onderneming is die houder is van een concessie voor een openbare dienst.

Artikel 7 van richtlijn 2003/88 verzet zich niet tegen nationale bepalingen en/of gebruiken die, bij gebreke van een nationale bepaling die voorziet in een uitdrukkelijke beperking in de tijd voor de overdracht van verworven maar wegens langdurig ziekteverlof niet-uitgeoefende rechten op jaarlijkse vakantie met behoud van loon, toestaan om aanvragen voor jaarlijkse vakantie met behoud van loon in te willigen die door een werknemer zijn ingediend minder dan vijftien maanden na het einde van de referentieperiode die recht geeft op deze vakantie, en die zijn beperkt tot twee opeenvolgende referentieperioden.

HvJ – ARREST – C-360/22 (Commissie/Nederland) - 16 november 2023 - ECLI:EU:C:2023:875 – [geen conclusie](#) - [arrest](#)

Niet-nakoming — Waardeoverdracht van pensioenaanspraken - Aanvullende pensioenopbouw via de werkgever - Vrij verkeer van werknemers – Vrij verrichten van diensten – Vrij verkeer van kapitaal – Artikelen 45, 56 en 63 VWEU – Artikel 258 VWEU - Artikelen 28, 36 en 40 van de Overeenkomst betreffende de EER

Volgens de Commissie vormen de bij de betrokken nationale regeling gestelde voorwaarden in verband met de mogelijkheden tot afkoop van pensioenaanspraken een beperking van het vrije verkeer van werknemers. Het is volgens de Commissie voor werknemers die in Nederland werkzaam zijn minder aantrekkelijk om een nieuwe dienstbetrekking in een andere lidstaat dan Nederland te aanvaarden indien aldaar de afkoopmogelijkheden ruimer zijn, aangezien bij overdracht van pensioenaanspraken het overgedragen kapitaal lager zal zijn dan wanneer het was overgedragen aan het pensioenstelsel verbonden aan een andere Nederlandse werkgever. Tevens wordt het voor werkgevers in andere lidstaten dan Nederland moeilijker om werknemers aan te werven die reeds een pensioenkapitaal in

Nederland hebben opgebouwd. Op die manier zouden migrerende werknemers worden benadeeld en leveren zij indirecte discriminatie op.

Nederland is van mening dat de aan de orde zijnde nationale regeling niet voorziet in een verschil in fiscale behandeling tussen werknemers in Nederland die de waarde van hun pensioenaanspraken willen overdragen aan een andere in Nederland gevestigde pensioenverzekeringsinstelling, en werknemers die die waarde willen overdragen aan een in een andere lidstaat gevestigde pensioenverzekeringsinstelling wanneer zij een dienstbetrekking in die andere lidstaat aanvaarden. Volgens Nederland kan alleen een discriminerende maatregel worden gekwalificeerd als een beperking van het door artikel 45 VWEU gewaarborgde vrije verkeer van werknemers.

Hof: Door de vaststelling en instandhouding van de vereisten voor pensioenkapitaaloverdracht in artikel 85, lid 1, onder b), en artikel 87, lid 2, onder f), van de Pensioenwet, gelezen in samenhang met artikel 19b, lid 2, van de Wet op de loonbelasting 1964, in de versie die van toepassing is op het onderhavige beroep, op grond waarvan een waardeoverdracht van pensioenaanspraken aan een pensioenverzekeringsinstelling in een andere lidstaat dan het Koninkrijk der Nederlanden slechts belastingvrij is als de mogelijkheden om die aanspraken als een kapitaal af te kopen dezelfde zijn als of beperkter zijn dan naar Nederlands recht, is Nederland de verplichtingen niet nagekomen die krachtens artikel 45 VWEU en artikel 28 EER-Overeenkomst op hem rusten.

HvJ – ARREST – C-459/22 (Commissie/Nederland) - 16 november 2023 - ECLI:EU:C:2023:878 – geen conclusie - arrest

Niet-nakoming - Waardeoverdracht van pensioenaanspraken - Aanvullende pensioenopbouw via de werkgever - Vrij verkeer van werknemers – Vrij verrichten van diensten - Vrij verkeer van kapitaal - Artikelen 45, 56 en 63 VWEU - Artikel 258 VWEU

De Europese Commissie verzoekt het Hof vast te stellen dat Nederland, door de vaststelling en instandhouding van de vereisten voor pensioenkapitaaloverdracht de verplichtingen niet is nagekomen die krachtens de artikelen 45, 56 en 63 VWEU op die lidstaat rusten.

Hof: Door de vaststelling en instandhouding van de vereisten voor pensioenkapitaaloverdracht in artikel 19a, lid 1, onder d), en artikel 19b, leden 1 en 2, van de Wet op de loonbelasting 1964, in de versie die van toepassing is op het onderhavige beroep, artikel 40c van de Uitvoeringsregeling Invorderingswet, artikel 10d, lid 3, van het Uitvoeringsbesluit Loonbelasting 1965 en bijlage IV bij het Besluit Loonheffingen, inkomstenbelasting, internationale aspecten van pensioenen en stamrechten van 9 oktober 2015, op grond waarvan een in een andere lidstaat dan het Koninkrijk der Nederlanden gevestigde pensioeninstelling zekerheid moet stellen voor de invordering van de belasting over de waardeoverdracht van pensioenaanspraken die eventueel verschuldigd is door werknemers die een baan in die andere lidstaat aanvaarden en de waarde van hun pensioenrechten daarnaar willen overdragen, of, bij gebreke daaraan, aansprakelijkheid voor die eventueel verschuldigde belasting moet aanvaarden of die werknemers de mogelijkheid moet bieden voldoende zekerheid te stellen, is het Koninkrijk der Nederlanden de verplichtingen niet nagekomen die krachtens artikel 45 VWEU op hem rusten.

HvJ - ARREST - C-415/22 (Acerta e.a.) - 16 november 2023 - België - ECLI:EU:C:2023:881 - geen conclusie - [arrest](#)

Ambtenaren van de Europese Unie - Verplichte aansluiting bij SZ-stelsel van de instellingen van de EU - Gepensioneerd EU ambtenaar die een zelfstandige beroepsactiviteit uitoefent – Verplichting tot betaling van sociale bijdragen overeenkomstig de wetgeving van de lidstaat waar deze activiteit wordt uitgeoefend

Verzoeker komt op tegen het feit dat hij, gepensioneerd sinds 2006, ondanks zijn hoedanigheid van Europees ambtenaar (van Britse nationaliteit) vanaf 2007 ambtshalve onderworpen is geweest aan het Belgische sociaal statuut der zelfstandigen wegens de werkzaamheden die hij in België heeft uitgeoefend. Vraag is of het Unierechtelijke beginsel dat op nog actieve of gepensioneerde werknemers en zelfstandigen slechts één wettelijke regeling op het gebied van de sociale zekerheid van toepassing is, er al dan niet aan in de weg staat dat een gepensioneerd EU ambtenaar die een zelfstandige beroepsactiviteit uitoefent in de woonlidstaat verplicht wordt om zich te onderwerpen aan het socialezekerheidsstelsel van dat land en om sociale bijdragen met een puur ‚solidair‘ karakter te betalen, terwijl hij geen enkel voordeel haalt uit het nationale stelsel waaraan hij gedwongen wordt onderworpen.

België, Tsjechië, Frankrijk en de Europese Commissie hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 14 van Protocol (nr. 7) betreffende de voorrechten en immuniteiten van de Europese Unie en de bepalingen van het Statuut van de ambtenaren van de Europese Unie, in het bijzonder artikel 72 van dat Statuut, verzetten zich ertegen dat een ambtenaar van de Europese Unie die tot aan de pensioengerechtigde leeftijd in dienst van een instelling van de Unie is gebleven en op het grondgebied van een lidstaat een zelfstandige beroepsactiviteit uitoefent, krachtens de wettelijke regeling van die lidstaat verplicht onderworpen is aan het socialezekerheidsstelsel van die staat.

HvJ – ARREST – C-422/22 (Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Toruniu) - 16 november 2023 – Polen - ECLI:EU:C:2023:869 – [conclusie](#) - [arrest](#)

Sociale zekerheid – Migrerende werknemers – A1-verklaring – Onjuiste vermeldingen – Ambtshalve intrekking – Overlegprocedure? - Verordening (EG) nr. 987/2009

T.E. is een Poolse zelfstandig ondernemer wiens inkomsten in Polen worden belast. In het kader van een project zou hij diensten verlenen in Frankrijk. Voor dat project is een A1 verklaring afgegeven. De uitgevende instantie heeft geconstateerd dat T.E. zijn werkzaamheden in het litigieuze tijdvak slechts in één lidstaat verrichtte, te weten in Frankrijk, en heeft de A1-verklaring daarom ingetrokken en daarnaast vastgesteld dat T.E. in dat tijdvak volgens artikel 11, lid 3, onder a), van verordening nr. 883/2004 niet onderworpen was aan de Poolse wetgeving. Volgens de uitgevende instantie was niet artikel 13 van verordening nr. 883/2004 de relevante bepaling om vast te stellen welke wetgeving van toepassing was, maar artikel 11 van die verordening. Het besluit tot intrekking was daarom vastgesteld zonder dat eerst de procedure van artikel 16 van verordening nr. 987/2009 was gevolgd. De rechter heeft in de nationale procedure vervolgens vastgesteld dat T.E. in het litigieuze tijdvak wel onderworpen was aan de Poolse wetgeving en heeft de A1-verklaring bijgevolg gehandhaafd. De uitgevende instantie heeft cassatieberoep ingesteld.

Is het orgaan van een lidstaat dat een A1-verklaring heeft afgegeven en dat voornemens is om ambtshalve, zonder dat het bevoegde orgaan van de betrokken lidstaat erom verzoekt, de afgegeven verklaring te annuleren, in te trekken of ongeldig te verklaren, verplicht om een overlegprocedure te voeren met het bevoegde orgaan van de andere lidstaat, naar analogie van de regels die gelden krachtens de artikelen 6 en 16 van verordening nr. 987/2009?

Polen, België, Frankrijk en Tsjechië hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: De artikelen 5, 6 en 16 van verordening (EG) nr. 987/2009 moeten aldus worden uitgelegd dat een orgaan dat een A1-verklaring heeft afgegeven en dat naar aanleiding van een ambtshalve verrichte

heroverweging van de elementen waarop de afgifte van deze verklaring berust, vaststelt dat deze elementen onjuist zijn, die verklaring kan intrekken zonder eerst de dialoog- en bemiddelingsprocedure die is neergelegd in artikel 76, lid 6, van verordening (EG) nr. 883/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels, zoals gewijzigd bij verordening nr. 465/2012, met de bevoegde organen van de betrokken lidstaten in te leiden om vast te stellen welke nationale wetgeving van toepassing is.

HvJ - ARREST - Gevoegde zaken C-538/21 t/m C-586/21 (N.C. e.a.) - [persbericht](#) - [conclusie](#) - [arrest](#)

Ontslag - Arbeidsovereenkomst - Overgang van onderneming - Notariaat - Richtlijn 2001/23/EG

De zaak betreft een ontslag van een werknemer die een nieuwe arbeidsovereenkomst was aangegaan met een notariskantoor, nadat het dienstverband eerder was geëindigd omdat een nieuwe notaris het kantoor heeft overgenomen.

Kan de overname door een notaris van het kantoor van zijn voorganger met het oog op het behoud van de rechten van de werknemers worden aangemerkt als een overgang van een onderneming?

Hof: Artikel 1, lid 1, van richtlijn 2001/23/EG moet aldus worden uitgelegd dat deze richtlijn van toepassing is op een situatie waarin een notaris, die tegelijkertijd openbaar ambtenaar is en particulier werkgever van het personeel dat bij hem in dienst is, de vorige ambtsdrager van een notariskantoor opvolgt, diens minuten overneemt, een essentieel onderdeel van het personeel van deze laatste overneemt en de werkzaamheden in dezelfde kantooruimte voortzet met dezelfde materiële middelen, op voorwaarde dat de identiteit van dat kantoor gehandhaafd blijft, wat de verwijzende rechter rekening houdend met alle concrete omstandigheden moet vaststellen.

- 🇪🇺 A change in the holder of a Spanish notarial practice may constitute a transfer of an undertaking ([persbericht curia](#))

HvJ – ARREST – C-477/22 (Azienda regionale sarda trasporti) – 9 november 2023 - Italië - ECLI:EU:C:2023:838 – [geen conclusie](#) - [arrest](#)

Vergoeding voor gemiste rusturen van werknemers van vervoersonderneming – Berekening aantal kilometers traject - Toepasselijkheid verordening op trajecten < 50 km - Verordening (EG) nr. 561/2006

Samenvatting onder: [Vervoer en reizen](#)

HvJ – ARREST – C-148/22 (Commune d’Ans) – België – **Grote Kamer - ECLI:EU:C:2023:924 - 28 november 2023 – [conclusie](#) – [arrest](#)**

Gelijke behandeling in arbeid en beroep - Verbod van discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging - Islamitische hoofddoek – Personeel van een gemeente - Vereiste van neutraliteit - Richtlijn 2000/78/EG

Samenvatting onder: [Godsdienstvrijheid](#)

HvJ - ARREST - C-270/22 (Ministero dell'Istruzione en INPS) - 30 november 2023 - Italië - ECLI:EU:C:2023:933 - geen conclusie - arrest

Arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd - Publieke sector - Docenten - Bepaling van de anciënniteit - Richtlijn 1999/70/EG

De drie verzoekers zijn docenten die onderwijsactiviteiten hebben verricht op basis van verschillende overeenkomsten voor bepaalde tijd van verschillende aard en met een verschillende duur, en vervolgens in vaste dienst zijn genomen op de grondslag van uitsluitend schriftelijke bewijsstukken. Daarbij is hun de anciënniteit toegekend die zij hadden opgebouwd op basis van hun eerdere overeenkomsten voor bepaalde tijd. Verzoekers zijn het evenwel niet eens met de berekeningsmethode voor de anciënniteit die op grond van het nationale recht is toegepast en verzoeken, onder andere, dat een hogere anciënniteit wordt toegekend volgens een in de rechtspraak ontwikkelde berekeningsmethode.

De verwijzende rechter vraagt zich af of de Italiaanse regeling inzake de loopbaanreconstructie in strijd is met clause 4 van de raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd, en of die nationale regeling bijgevolg buiten toepassing moet worden gelaten. Dit vraagstuk komt voort uit de noodzaak om onderscheid te maken tussen het nationale recht dat op wetgeving is gebaseerd en het nationale recht dat in de rechtspraak is ontwikkeld en is gerezen naar aanleiding van de stelling dat het op wetgeving gebaseerde recht onverenigbaar is met het Unierecht

Hof: Clause 4 van de op 18 maart 1999 gesloten raamovereenkomst die is opgenomen in de bijlage bij richtlijn 1999/70/EG verzet zich tegen een nationale wettelijke regeling die, met het oog op de erkenning van de anciënniteit van een werknemer bij zijn aanstelling in vaste dienst als statutair ambtenaar, uitsluit dat diensttijdvakken in aanmerking worden genomen die zijn vervuld op grond van arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd en die minder dan 180 dagen per schooljaar bedragen of niet ononderbroken zijn vervuld van 1 februari tot na de eindevaluatie van de leerlingen, ongeacht het werkelijke aantal gewerkte uren, en de diensttijdvakken die deze drempels wel bereiken na vier jaar slechts voor twee derde in aanmerking neemt, waarbij het resterende derde na een bepaald aantal dienstjaren alsnog in aanmerking wordt genomen.

HvJ – CONCLUSIE - Gevoegde zaken C-184/22 en C-185/22 (KfH Kuratorium für Dialyse und Nierentransplantation e.V.) – 16 november 2023 - A-G Rantos – Duitsland - ECLI:EU:C:2023:879 - conclusie

Gelijke kansen en gelijke behandeling van mannen en vrouwen in arbeid en beroep – Toeslag voor overuren - Verschil in behandeling van voltijdwerkers en deeltijdwerkers – Indirecte discriminatie - Artikel 157 VWEU – Richtlijn 2006/54/EG

Twee verpleegkundigen die in deeltijd werkzaam zijn hebben een geschil met hun werkgever over hun recht op toeslagen voor de overuren die zij buiten de in hun arbeidsovereenkomst overeengekomen arbeidstijd hebben gewerkt.

De A-G zal zich richten op de tweede prejudiciële vraag, onder a), die betrekking heeft op de beoordeling of er sprake is van indirecte discriminatie in de zin van richtlijn 2006/54 en meer in het bijzonder op de wijze waarop statistische gegevens in aanmerking moeten worden genomen bij de vaststelling of een bepaling personen van het ene geslacht in vergelijking met personen van het andere geslacht bijzonder benadeelt.

Moeten alleen statistische gegevens over de groep personen die door de betrokken nationale regeling wordt benadeeld worden onderzocht, of ook de gegevens die betrekking hebben op de groep personen die niet onder deze regeling vallen?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 157 VWEU alsmede artikel 2, lid 1, onder b), en artikel 4, eerste alinea, van richtlijn 2006/54/EG moeten aldus worden uitgelegd dat de nationale rechter bij de

beoordeling of er sprake is van indirecte discriminatie, om te bepalen of een ogenschijnlijk neutrale nationale bepaling „personen van het ene geslacht in vergelijking met personen van het andere geslacht bijzonder benadeelt”, alle relevante elementen van kwalitatieve aard moet onderzoeken om vast te stellen of er sprake is van een dergelijk nadeel. Wat betreft de statistische gegevens, die slechts één van de elementen vormen, moet worden nagegaan of er sprake is van een aanzienlijk hoger percentage personen van een bepaald geslacht in de groep werknemers die door deze nationale bepaling wordt benadeeld, maar het is niet tevens vereist dat de groep werknemers die niet onder deze bepaling valt uit een aanzienlijk hoger percentage personen van het andere geslacht bestaat.

HvJ – CONCLUSIE – C-540/22 (Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid) - 30 november 2023 – A-G Rantos – Nederland – na verwijzing Rb. Den Haag, zittingsplaats Middelburg
[ECLI:NL:RBDHA:2022:8164](#) - [ECLI:EU:C:2023:937](#) - [conclusie](#)

Terbeschikkingstelling van werknemers - Duur van meer dan 90 dagen binnen periode van 180 dagen - Verblijfsvergunning - Beperking vrij verrichten van diensten? - Evenredigheid - Artikelen 56 en 57 VWEU

Samenvatting onder: [Diensten](#)

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 10 november 2023 - [ECLI:NL:HR:2023:1528](#)

Grensoverschrijdende zorg door niet-gecontracteerde zorgaanbieder - Patiëntenrichtlijn - Verordening (EG) nr. 883/2004 - Toepassingsverordening (EG) nr. 987/2009 – Richtlijn (2011/24/EU) - Artikel 56 VWEU

Een zorgverzekeraar vergoedt 80% van een factuur voor heupoperatie in België aan verzekerden met een natura-polis. Verzekerden vorderen een verklaring voor recht dat de zorgverzekeraar in strijd handelt met het Unierecht en betaling van het volledig in rekening gebracht tarief. Zij doen daarbij een beroep op onder meer de Coördinatieverordening. De rechtbank wijst de vordering af, waarna het hof het vonnis bekrachtigt. De Hoge Raad verwierpt het cassatieberoep. Het beroep op de Coördinatie Richtlijn faalt omdat eisers niet hebben geconcretiseerd op welke vergoeding de verzekerden in dit geval volgens de Belgische regelgeving recht zouden hebben gehad. Verder is er geen sprake geweest van discriminatie of een ongerechtvaardigde belemmering van het vrij verkeer van diensten, aldus de Hoge Raad.

EHRM factsheets en case-law guide

- [Trade union rights](#)
- [Legal professional privilege](#)
- [Slavery, servitude and forced labour](#)
- [Surveillance at workplace](#)
- [Guide on Article 4 ECHR on prohibition of slavery and forced labour](#)

WIKI

- [Wiki Coördinatieverordeningen 1408 71 en 883 2004 en de bijbehorende toepassingsverordeningen](#)

Arbitrage

HvJ – CONCLUSIE – C-516/22 (Commissie/VK en Ierland) – 9 november 2023 - A-G Emiliou - ECLI:EU:C:2023:857 - [conclusie](#)

Brexit - Terugtrekkingsakkoord VK-EU - Vóór datum van toetreding tot EU gesloten Overeenkomsten - Tenuitvoerlegging van een scheidsrechterlijke uitspraak - Verzuim om een prejudiciële vraag te stellen – Staatssteun - Artikel 267 VWEU

Samenvatting onder: [Brexit](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – België – 28 november 2023 (ECER 8.9.2023) – C-600/23 - Royal Football Club Seraing - [verwijzingsuitspraak*](#)

FIFA regels - Gezag van gewijsde – Arbitraal vonnis - Nationaal recht toegepast op een arbitraal vonnis – Toetsing door rechterlijke instantie van staat die geen lidstaat is van de EU

Het hoofdgeding betreft een rechtsvordering van de Royal Football Club Seraing tegen de FIFA, UEFA en de Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB), die in wezen strekt tot de vaststelling dat de FIFA-regels die een verbod bevatten op eigendom door derden van de economische rechten van spelers („third party ownership” of „third party investment”) in strijd zijn met het Unierecht.

Staat artikel 19, lid 1, VEU, gelezen in samenhang met artikel 267 VWEU en artikel 47 Handvest EU, eraan in de weg dat bepalingen van nationaal recht die het beginsel van het gezag van gewijsde beogen te bekrachtigen, worden toegepast op een arbitraal vonnis waarvan de overeenstemming met het Unierecht is getoetst door een rechterlijke instantie van een staat die geen lidstaat van de EU is en het HvJ niet om een prejudiciële beslissing kan verzoeken?

Staat artikel 19, lid 1, VEU, gelezen in samenhang met artikel 267 VWEU en artikel 47 Handvest EU, in de weg aan de toepassing van een regel van nationaal recht die, behoudens te leveren tegenbewijs, bewijskracht toekent aan een arbitraal vonnis waarvan de overeenstemming met het Unierecht is getoetst door een rechterlijke instantie van een staat die geen lidstaat van de Europese Unie is en het HvJ niet om een prejudiciële beslissing kan verzoeken?

Asiel, migratie en Unieburgerschap

EHRM – ARREST - A.E. en T.B. t. Italië – 16 november 2023 - [persbericht](#) - [arrest](#) - [18911/17](#) - [18941/17](#) - [18959/17](#) - ECLI:CE:ECHR:2023:1116JUD001891117

EHRM – ARREST - W.A. e.a. t. Italië - 16 november 2023 - [persbericht](#) – [arrest](#) - [18787/17](#) - ECLI:CE:ECHR:2023:1116JUD001878717

Uitzetting, arrestatie, vervoer en detentie Soedanese migranten – Artikel 3 EVRM – Artikel 5 EVRM - Schending

De zaken hebben betrekking op negen Soedanese staatsburgers die in de zomer van 2016 in Italië aankwamen en de poging tot of daadwerkelijke verwijdering van hen uit Italië door de autoriteiten. De eerste zaak betreft tevens klachten van de klagers over hun arrestatie, vervoer en detentie in Italië, en in een zaak de beweringen van de klager dat hij mishandeld is. De vier klagers in de eerste zaak hebben inmiddels internationale bescherming gekregen. De vijf klagers in de tweede zaak stellen deel uit te maken van een groep van veertig migranten die kort na hun aankomst zijn uitgezet.

Het Hof heeft, op één na, alle klachten op grond van artikel 3 EVRM voor zover het ziet op het verbod op onmenselijke of vernederende behandeling niet-ontvankelijk verklaard. De vier klagers in de eerste zaak liepen namelijk niet langer het risico te worden uitgezet, en na onderzoeksmaatregelen bleek dat vier van de vijf klagers in de tweede zaak hun klachten onvoldoende hadden onderbouwd.

Met betrekking tot de overgebleven klager in de tweede zaak oordeelt het Hof dat geen sprake is van schending van artikel 3 EVRM. In tegenstelling tot de klagers in de eerste zaak – aan wie internationale bescherming was verleend op basis van hun persoonlijke geschiedenis en de gevolgen voor hun leven bij terugkeer – had de overgebleven klager uit de tweede zaak alleen aangevoerd dat hij tot een stam behoorde die door de Soedanese regering werd vervolgd *nadat* hij zijn verzoek had ingediend bij het EHRM.

Met betrekking tot de andere klachten in de eerste zaak oordeelt het Hof dat sprake is van:

- een schending van artikel 3 EVRM omdat er onvoldoende dwingende redenen waren om te rechtvaardigen dat de klagers samen met vele andere migranten naakt werden achtergelaten, zonder privacy terwijl ze werden bewaakt door de politie; en de omstandigheden van hun daaropvolgende busvervoer van en naar een vluchtelingenkamp, onder constante controle van de politie, zonder te weten waar ze heen gingen of waarom;
- een schending van artikel 3 omdat er geen onderzoek is uitgevoerd naar een van de beweringen van de klager dat hij door politieagenten was geslagen tijdens een poging om hem te verwijderen;
- een schending van artikel 5 §§ 1, 2 en 4 (recht op vrijheid en veiligheid) voor drie van de vier klagers met betrekking tot hun willekeurige arrestatie, vervoer en detentie.

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – S.M.E. t. Nederland - 8 november 2023 - [16216/23](#) – statement of facts

Asiel – Dienstplicht voor vrouwen – Verwijderingsbesluit - Geen binding met Eritrea – Artikel 3 EVRM

Klaagster heeft de Eritrese nationaliteit, is geboren in Saoedi-Arabië en heeft in dat land gewoond en gewerkt totdat zij Nederland binnenkwam en asiel heeft aangevraagd. Klaagster stelt dat zij niet naar Eritrea kan, omdat zij de verplichte dienstplicht, waarin vrouwen aan onmenselijke behandeling worden onderworpen, niet wil vervullen en omdat zij als alleenstaande vrouw met een soennitisch moslimgeloof en behorend tot de bevolkingsgroep Jeberti, die nog nooit in Eritrea is geweest en geen sociaal netwerk heeft, het moeilijk voor haar zal zijn om zich daar te vestigen.

Het asiolverzoek is afgewezen omdat de bewering dat zij bij verwijdering naar Eritrea een behandeling zal ondergaan die in strijd is met artikel 3 EVRM, onvoldoende onderbouwd is. Zich baserend op informatie over het land van herkomst en onder meer opmerkend dat uit artikel 11 van de National Service Proclamation volgt dat alleen personen in Eritrea tussen de leeftijd van 18 en 40 jaar oud zich moeten registreren voor de nationale dienst heeft de staatssecretaris geconcludeerd dat klaagster niet zal worden opgeroepen omdat zij nooit in Eritrea heeft gewoond en zich dus ook nooit heeft ingeschreven en inmiddels de leeftijd van 40 jaar heeft bereikt en zich dus niet meer hoeft in te schrijven. Klaagster heeft dit betwist en verschillende documenten aangedragen waaruit volgens haar blijkt dat vrouwen ouder dan 40 jaar nog steeds hun dienstplicht moeten voltooien.

Vraag aan partijen: Zou klaagster een reëel risico lopen te worden onderworpen aan een behandeling die in strijd is met artikel 3 van het Verdrag als zij naar Eritrea zou worden uitgewezen?

EHRM – INTERIM MAATREGEL – I.A. t. Frankrijk – 28 november 2023 - 40788/23 - [persbericht](#)

Het EHRM heeft besloten een voorlopige maatregel toe te staan in de zaak van I.A. t. Frankrijk (nr. 40788/23), waarbij een Russische staatsburger van Tsjetsjeense afkomst om schorsing van zijn uitzetting naar Rusland heeft verzocht. Gezien het verzoek van de Russische autoriteiten om zijn uitlevering – kan een dreigend risico op onherstelbare schade in dit stadium van de oorlog niet worden uitgesloten.

HvJ – ARREST – C-125/22 (Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid) – 9 november 2023 – Nederland – [Rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch](#) - ECLI:EU:C:2023:843 - [conclusie](#) - [arrest](#)

Asiel en subsidiaire bescherming – Humanitaire omstandigheden – Rekening houden met individuele omstandigheden – Beoordelingskader – Richtlijn 2011/95/EU

Eisers en hun zes minderjarige kinderen zijn afkomstig uit Libië en hebben een verzoek om internationale bescherming ingediend in Nederland. Het geschil spitst zich toe op de vraag of zij aanspraak kunnen maken op subsidiaire bescherming zoals is geregeld in de EU-Kwalificatierichtlijn. Eisers hebben hun verzoeken onderbouwd met elementen die zowel betrekking hebben op hun individuele situatie en persoonlijke omstandigheden, alsmede op de algemene situatie in Libië en meer in het bijzonder in Tripoli. Zij dragen onder meer aan dat er geen toegang tot drinkwater en elektriciteit bestaat in Libië en dat er sprake is van zes minderjarige kinderen.

Het Hof van Justitie is de afgelopen jaren meerdere malen om een nadere precisering gevraagd van de elementen die moeten worden betrokken bij de beoordeling van de vereiste drempel om in aanmerking te komen voor subsidiaire bescherming.

De Nederlandse rechter legt het Hof primair de vraag voor of de wijze waarop thans een verzoek om subsidiaire bescherming wordt beoordeeld in overeenstemming is met het karakter en doel van de van de subsidiaire beschermingsregeling en het absolute verbod op refoulement zoals neergelegd in het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie.

Hof: Artikel 15 van richtlijn 2011/95/EU moet aldus worden uitgelegd dat de bevoegde nationale autoriteit, om te bepalen of een persoon die om internationale bescherming verzoekt in aanmerking komt voor subsidiaire bescherming, alle relevante elementen die betrekking hebben op zowel de individuele situatie en persoonlijke omstandigheden van de verzoeker als de algemene situatie in het land van herkomst moet onderzoeken, alvorens vast te stellen welk soort ernstige schade deze elementen eventueel kunnen staven.

Artikel 15, onder c), van richtlijn 2011/95 moet aldus worden uitgelegd dat de bevoegde nationale autoriteit ter beoordeling of er sprake is van een reëel risico om ernstige schade als omschreven in die bepaling te lijden, rekening moet kunnen houden met andere elementen betreffende de individuele status en persoonlijke situatie van de verzoeker dan de enkele omstandigheid dat hij afkomstig is uit een gebied van een bepaald land waar zich „the most extreme cases of general violence” voordoen in de zin van het arrest van het EHRM van 17 juli 2008, N.A. tegen Verenigd Koninkrijk (CE:ECHR:2008:0717JUD002590407, § 115).

Artikel 15, onder b), van richtlijn 2011/95 moet aldus worden uitgelegd dat de intensiteit van het willekeurig geweld dat heerst in het land van herkomst van de verzoeker het in die bepaling omschreven vereiste van individualisering van de ernstige schade niet kan afzwakken.

- e** EU-Hof oordeelt over de elementen die in aanmerking moeten worden genomen bij de beoordeling van een verzoek om subsidiaire bescherming onder de Kwalificatierichtlijn ([ECER](#))

- Conditions for granting subsidiary protection “fully compatible” with – but not “more extensive” than – Strasbourg : judgment of the CJEU in the case of Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid ([Johan Callewaert](#))

HvJ – ARREST – C-257/22 (Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor azylové a migrační politiky) – 9 november 2023 - Tsjechië - ECLI:EU:C:2023:852 - geen conclusie - arrest

Terugkeerbesluit – Uitvaardiging vóór vaststelling van beslissing waarbij het verzoek om internationale bescherming werd afgewezen – Beginsel non refoulement - Begrip ‘illegaal verblijf’ - Begrip “veilig land”

C.D. komt uit Algerije en heeft verzocht om internationale bescherming. De Tsjechische instantie heeft zijn verzoek afgewezen en een verwijderingsbesluit genomen omdat Algerije een lijst met veilige landen stond. Volgens C.D. is geen rekening gehouden met zijn bezwaren en is de zaak niet strikt individueel, maar algemeen en formalistisch op basis van de algemene verordening beoordeeld. De verwijzende rechter wenst te vernemen of het begrip veilig land van herkomst uit het gemeenschappelijke Europese asielstelsel in samenhang met een opvatting van het beginsel van non-refoulement zoals afgebakend in artikel 3 EVRM, kan worden omgezet naar de verwijderingsprocedure.

Volgens die rechter rijst in het bijzonder de vraag of vier jaar na de publicatie van de bronnen waarop de aanwijzing van Algerije als veilig land van herkomst was gebaseerd en drie jaar na de vermelding van dat land in besluit nr. 328/2015 de conclusie nog steeds gerechtvaardigd is dat Algerije een veilig land is.

Hof: Artikel 2, lid 1, en artikel 3, punt 2, van richtlijn 2008/115/EG, gelezen tegen de achtergrond van overweging 9 van die richtlijn en in samenhang met artikel 9, lid 1, van richtlijn 2013/32/EU verzetten zich tegen de uitvaardiging van een terugkeerbesluit op grond van artikel 6, lid 1, van richtlijn 2008/115 ten aanzien van een onderdaan van een derde land nadat die persoon een verzoek om internationale bescherming heeft ingediend maar vooraleer er in eerste aanleg is beslist op dat verzoek, ongeacht de in dat terugkeerbesluit bedoelde verblijfsperiode.

HvJ – ARREST – C-374/22 (Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen) – België - ECLI:EU:C:2023:902 – conclusie - arrest

Afgeleide internationale bescherming - Vader van minderjarige vluchtelingen die in België zijn geboren – Begrip “gezinslid”- Belang van het kind - Richtlijn 2011/95/EU

Uit artikel 2, onder j, van de richtlijn volgt dat de richtlijn slechts van toepassing is op de gezinsleden van een persoon die internationale bescherming geniet voor zover het gezin reeds bestond in het land van herkomst. Het gezin van verzoeker is niet gesticht in het land van herkomst, maar in België, waar zijn kinderen zijn geboren.

De vraag is o.a. of de artikelen 2, onder j), en 23 van richtlijn 2011/95/EU van toepassing zijn op deze vader van twee kinderen die in België zijn geboren en er als vluchteling zijn erkend. Kan de vader op grond van artikel 23 van richtlijn 2011/95 aanspraak maken op de in de artikelen 24 tot en met 35 van deze richtlijn genoemde voordelen, waaronder een verblijfstitel die hem in staat stelt rechtmatig met zijn gezin in België te verblijven, dan wel op internationale bescherming, ook al voldoet hij zelf niet aan de voorwaarden voor het verkrijgen van die bescherming?

Hof: Artikel 23 van richtlijn 2011/95/EU verplicht lidstaten niet om aan de ouder van een kind met de vluchtelingenstatus in een lidstaat het recht op internationale bescherming in die lidstaat toe te kennen.

HvJ – ARREST – C-614/22 (Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen) - 23 november 2023 – België - ECLI:EU:C:2023:903 – geen conclusie - arrest

Afgeleide internationale bescherming - Moeder van minderjarige vluchteling in België – Begrip “gezinslid”- Richtlijn 2011/95/EU

Verzoekster, die de Guineese nationaliteit heeft, is met haar drie kinderen België binnengekomen. Zij heeft een verzoek om internationale bescherming ingediend. Een dochter van verzoekster, geboren in Guinee, heeft de hoedanigheid van vluchteling gekregen. Aan verzoekster is geen internationale bescherming verleend. Verzoekster heeft tegen deze beslissing beroep ingesteld.

De vraag is o.a. of artikel 23 van richtlijn 2011/95, welke niet op zodanige wijze is omgezet in Belgisch recht dat de moeder van een kind dat in België als vluchteling is erkend en samen met zijn moeder het land is binnengekomen, in aanmerking komt voor een verblijfstitel of voor internationale bescherming, rechtstreekse werking kan hebben.

Hof: De artikelen 20 en 23 van richtlijn 2011/95/EU moeten aldus worden uitgelegd dat zij de lidstaten niet verplichten om aan de ouder die „gezinslid” in de zin van artikel 2, onder j), van deze richtlijn is van een kind met de vluchtelingenstatus in een lidstaat, het recht op internationale bescherming in die lidstaat toe te kennen.

HvJ – ARREST - Gevoegde zaken C-228/21, C-254/21, C-297/21, C-315/21 en C-328/21 (Ministero dell’Interno) - Italië - ECLI:EU:C:2023:934 – persbericht – conclusie - arrest

Dublin III - Internationale bescherming – Terugnameprocedure - Overdrachtsbesluit – Informatieplicht - Brochure – Wederzijds vertrouwen - Verordening (EU) nr. 604/2013 – Verordening (EU) nr. 603/2013 – Verordening (EG) nr. 1560/2003 – Artikel 47 Handvest EU

Asielzoekers dienen door middel van een door de Commissie opgestelde gemeenschappelijke brochure te worden geïnformeerd over het Dublinsysteem, de procedure tot bepaling van de verantwoordelijke lidstaat en de verantwoordelijkheidscriteria. De brochure moet, om de betrokkenen in staat te stellen gedurende de procedure de verantwoordelijke lidstaat te bepalen, de relevante gegevens verstrekken. In casu is de vraag hoe hiermee moet worden omgegaan in een terugnameprocedure, dat wil zeggen in de situatie waarin een asielzoeker, na bij een eerste lidstaat een asielverzoek te hebben ingediend, deze lidstaat heeft verlaten en bij een tweede lidstaat een nieuw asielverzoek heeft ingediend of daar verblijft, naar aanleiding waarvan de tweede lidstaat de eerste lidstaat verzoekt de betrokkene terug te nemen. Moet de gemeenschappelijke brochure ook door de tweede lidstaat worden overhandigd, alhoewel enkel de eerste lidstaat moet vaststellen of reeds heeft vastgesteld welke lidstaat verantwoordelijk is? En indien de verplichting tot overhandiging van de brochure ook in de nieuwe procedure geldt, wat zijn dan de gevolgen van de niet-naleving van die verplichting voor de rechtmatigheid van het besluit van de tweede lidstaat om de betrokkene over te dragen aan de eerste lidstaat? Die vragen, die door verschillende Italiaanse rechters op uiteenlopende wijze worden beantwoord, vormen de eerste reeks vragen in drie van de vijf onderhavige verzoeken om een prejudiciële beslissing. De tweede reeks vragen die in een van de voornoemde drie verzoeken om een prejudiciële beslissing en in de twee andere prejudiciële verzoeken aan de orde wordt gesteld, heeft betrekking op de problematiek van het wederzijds vertrouwen en dus op de kern van het Dublinsysteem. Hierbij gaat het om de vraag of de rechterlijke instanties van de verzoekende lidstaat in het kader van de toetsing van een overdrachtsbesluit mogen onderzoeken of in de aangezochte lidstaat het risico bestaat van schending van het beginsel van non-refoulement indien in die lidstaat geen sprake is van systeemfouten die twijfels omtrent de rechtmatigheid van het asiel- en rechtstelsel zouden rechtvaardigen.

Hof: Artikel 4 van verordening (EU) nr. 604/2013 en artikel 29 van verordening (EU) nr. 603/2013 moeten aldus worden uitgelegd dat de verplichting om de daarin genoemde informatie te verstrekken, meer bepaald de gemeenschappelijke brochure waarvan het model is opgenomen in bijlage X bij

verordening (EG) nr. 1560/2003 zowel geldt in het kader van een eerste verzoek om internationale bescherming en een overnameprocedure, zoals bedoeld in respectievelijk artikel 20, lid 1, en artikel 21, lid 1, van verordening nr. 604/2013, als in het kader van een volgend verzoek om internationale bescherming en een situatie zoals bedoeld in artikel 17, lid 1, van verordening nr. 603/2013, die aanleiding kunnen geven tot terugnameprocedures in de zin van artikel 23, lid 1, en artikel 24, lid 1, van verordening nr. 604/2013.

2) Artikel 5 van verordening nr. 604/2013 moet aldus worden uitgelegd dat de verplichting om het daarin voorgeschreven persoonlijke onderhoud te voeren zowel geldt in het kader van een eerste verzoek om internationale bescherming en een overnameprocedure, zoals bedoeld in respectievelijk artikel 20, lid 1, en artikel 21, lid 1, van dezelfde verordening, als in het kader van een volgend verzoek om internationale bescherming en een situatie zoals bedoeld in artikel 17, lid 1, van verordening nr. 603/2013, die aanleiding kunnen geven tot terugnameprocedures in de zin van artikel 23, lid 1, en artikel 24, lid 1, van verordening nr. 604/2013.

3) Het Unierecht, meer bepaald de artikelen 5 en 27 van verordening nr. 604/2013, moet aldus worden uitgelegd dat onverminderd artikel 5, lid 2, van deze verordening, het overdrachtsbesluit waartegen krachtens artikel 27 van die verordening beroep is ingesteld op grond dat het persoonlijk onderhoud waarin dat artikel 5 voorziet niet is gevoerd, nietig moet worden verklaard tenzij de nationale regeling de betrokkene de mogelijkheid biedt om in het kader van dat beroep persoonlijk al zijn argumenten tegen dat besluit uiteen te zetten tijdens een gehoor dat de in dat artikel 5 genoemde voorwaarden en waarborgen eerbiedigt, en ondanks deze argumenten geen ander besluit kan worden vastgesteld.

4) Het Unierecht, meer bepaald de artikelen 4 en 27 van verordening nr. 604/2013 en artikel 29, lid 1, onder b), van verordening nr. 603/2013, moet aldus worden uitgelegd dat wanneer het persoonlijk onderhoud waarin artikel 5 van verordening nr. 604/2013 voorziet is gevoerd, maar de gemeenschappelijke brochure die ter nakoming van de informatieverplichting van artikel 4 van deze verordening of artikel 29, lid 1, onder b), van verordening nr. 603/2013 aan de betrokkene moet worden verstrekt, hem niet is overhandigd, de nationale rechter die de rechtmatigheid van het overdrachtsbesluit moet beoordelen, dit besluit enkel nietig kan verklaren indien hij, gelet op de specifieke juridische en feitelijke omstandigheden van het geval, van oordeel is dat aan deze persoon, ook al is hij persoonlijk gehoord, doordat de gemeenschappelijke brochure hem niet is verstrekt daadwerkelijk de mogelijkheid is ontnomen om zijn argumenten op zodanige wijze naar voren te brengen dat de administratieve procedure jegens hem een andere afloop had kunnen hebben.

5) Artikel 3, lid 1, en lid 2, tweede alinea, van verordening nr. 604/2013, gelezen in samenhang met artikel 27 van deze verordening en met de artikelen 4, 19 en 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, moet aldus worden uitgelegd dat de rechter van de verzoekende lidstaat bij wie beroep is ingesteld tegen een overdrachtsbesluit, niet mag onderzoeken of er in de aangezochte lidstaat een risico op schending van het beginsel van non-refoulement bestaat waaraan de persoon die om internationale bescherming verzoekt na of ten gevolge van zijn overdracht aan deze lidstaat zou blootstaan, wanneer deze rechter niet vaststelt dat er in de aangezochte lidstaat sprake is van systeemfouten in de asielprocedure en de opvangvoorzieningen voor personen die om internationale bescherming verzoeken. Meningsverschillen tussen de autoriteiten en de rechterlijke instanties van de verzoekende lidstaat, enerzijds, en van de aangezochte lidstaat, anderzijds, over de uitlegging van de materiële voorwaarden voor internationale bescherming tonen niet aan dat er sprake is van systeemfouten.

6) Artikel 17, lid 1, van verordening nr. 604/2013, gelezen in samenhang met artikel 27 van deze verordening en met de artikelen 4, 19 en 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, moet aldus worden uitgelegd dat de rechter van de verzoekende lidstaat niet verplicht is de verantwoordelijkheid aan deze laatste lidstaat toe te wijzen wanneer hij het oneens is met de beoordeling van de aangezochte lidstaat aangaande het risico op refoulement van de betrokken persoon. Indien er bij de overdracht of als gevolg daarvan geen sprake is van systeemfouten in de asielprocedure en de opvangvoorzieningen voor personen die om internationale bescherming verzoeken in de aangezochte lidstaat, kan de rechter van de verzoekende lidstaat deze laatste lidstaat

evenmin dwingen om een verzoek om internationale bescherming zelf te behandelen op grond van artikel 17, lid 1, van de Dublin III-verordening omdat er volgens hem in de aangezochte lidstaat een risico op schending van het beginsel van non-refoulement bestaat.

- Asylum procedures: the obligation to provide the common information leaflet and to conduct a personal interview concerns all Member States; the risk of indirect refoulement is not, as a rule, examined by the second Member State seised (Persbericht curia)

HvJ – CONCLUSIE - Gevoegde zaken C-608/22 en C-609/22 (Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl) – 9 november 2023 - A-G De La Tour – Oostenrijk - ECLI:EU:C:2023:856 - [conclusie](#)

Internationale bescherming - Afghaanse vrouwen - Begrip ‚daden van vervolging’ – Discriminatie - Methoden om vereiste mate van ernst te beoordelen – Toekenning vluchtelingenstatus louter op basis van geslacht - Richtlijn 2011/95/EU - Artikel 2 VEU - Artikel 1 Handvest EU

Sinds de Taliban in Afghanistan weer aan de macht zijn, is de positie van meisjes en vrouwen in dat land snel verslechterd, zozeer dat er sprake is van ontkenning van hun identiteit. Om niet aan deze ondraaglijke situatie te worden onderworpen, ontvluchten Afghaanse meisjes en vrouwen hun land of weigeren zij terug te keren en vragen zij asiel aan in met name de Europese Unie. De vraag van de verwijzende rechter is of deze vrouwen enkel en alleen op grond van hun geslacht (dus zonder andere persoonlijke omstandigheden te onderzoeken) de vluchtelingenstatus moet worden toegekend dan wel dat per geval moet worden onderzocht of sprake is van een risico op vervolging.

Op welke wijze moet worden beoordeeld of er sprake is van gegronde vrees voor een „daad van vervolging” in de zin van artikel 9 van richtlijn 2011/95/EU wanneer het verzoek om internationale bescherming door een vrouw wordt ingediend op grond dat zij het risico loopt om, bij terugkeer naar haar land van herkomst, te worden blootgesteld aan een samenstel van discriminerende daden en maatregelen die de uitoefening van haar burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele rechten beperken.

Kunnen de door de Taliban getroffen maatregelen en beperkingen, gelet op het gecumuleerde effect en de intensiteit ervan, worden beschouwd als „daad van vervolging” in de zin van artikel 9, lid 1, onder b), van richtlijn 2011/95?

De lidstaten Zweden, Denemarken en Finland hebben eerder al besloten om Afghaanse meisjes en vrouwen louter op grond van hun geslacht vrijwel automatisch de vluchtelingenstatus toe te kennen, waarmee deze lidstaten zich aansluiten bij de lidstaten die zich in mei 2021 hebben voorgenomen om de regeling inzake tijdelijke bescherming uit te voeren waarin richtlijn 2001/55/EG voorziet. Het Asielagentschap van de Europese Unie (EUAA) komt in zijn meest recente informatieverslag over Afghanistan (2023) tot de slotsom dat er, gelet op de maatregelen van het Talibanregime, *in het algemeen* sprake is van gegronde vrees voor vervolging van Afghaanse meisjes en vrouwen. De Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen (UNHCR) onderstreept in zijn verklaring in het kader van de onderhavige prejudiciële verwijzingen daarnaast dat er voor Afghaanse meisjes en vrouwen sprake is van *een vermoeden van erkenning van de vluchtelingenstatus*.

*A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 9, lid 1, onder b), van richtlijn 2011/95/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 2011 inzake normen voor de erkenning van onderdanen van derde landen of staatlozen als personen die internationale bescherming genieten, voor een uniforme status voor vluchtelingen of voor personen die in aanmerking komen voor subsidiaire bescherming, en voor de inhoud van de verleende bescherming, moet aldus worden uitgelegd dat het begrip ‚daden van vervolging’ mede betrekking heeft op een **samenstel van discriminerende daden en maatregelen** die in een land jegens meisjes en vrouwen worden vastgesteld en die onder meer hun toegang tot onderwijs en gezondheidszorg, de uitoefening van een beroepsactiviteit, de participatie in het openbare en politieke leven, de vrijheid om te gaan en staan waar zij willen en hun vrijheid om een sport te beoefenen, beperken of zelfs verbieden, die hun bescherming tegen genderspecifiek en huiselijk geweld*

*onthouden en die hen verplichten om hun lichaam en gelaat volledig te bedekken, aangezien deze daden en maatregelen door het **gecumuleerde effect** ervan tot gevolg hebben dat aan deze meisjes en vrouwen hun meest essentiële rechten in een leven in de maatschappij worden ontnomen en aldus het recht aantasten op volledige eerbiediging van de menselijke waardigheid, zoals verankerd in artikel 2 VEU en artikel 1 van het Handvest EU.*

*Artikel 4, lid 3, onder c), van richtlijn 2011/95 verzet zich er niet tegen dat de bevoegde nationale autoriteiten in het kader van het **onderzoek van de individuele situatie en persoonlijke omstandigheden** van de verzoekster, dat nodig is voor de beoordeling op individuele basis van een verzoek om internationale bescherming, vaststellen dat er sprake is van gegronde vrees voor daden van vervolging op grond van haar geslacht, zonder andere kenmerken van haar persoonlijke omstandigheden te hoeven onderzoeken.*

- A-G: het samenstel van discriminerende daden en maatregelen van het Talibanregime jegens meisjes en vrouwen in Afghanistan kan worden aangemerkt als een daad van vervolging ([ECER](#))
- Rethinking Gender-Based Asylum: A Look at the Advocate General's Opinion on Women Fleeing the Taliban ([EU law analysis](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-14/23 (Perle) - 16 november 2023 – A-G De La Tour – België - ECLI:EU:C:2023:887 - [conclusie](#)

Visum derdelander voor studiedoeleinden - Ernstige en objectieve redenen - Richtlijn (EU) 2016/801 - Richtlijn 2004/114/EG - Artikel 47 Handvest EU

Verzoekster (uit Kameroen) heeft een visum aangevraagd om in België te studeren. Die aanvraag is afgewezen door verweerder. De vraag is o.a. of, gelet op het Unierecht, de toegekende bevoegdheid tot weigering van de verblijfsaanvraag uitdrukkelijk in de wetgeving van een lidstaat moet zijn opgenomen om door die staat te kunnen worden gebruikt. Zo ja, moeten de ernstige en objectieve redenen dan in de wetgeving worden gespecificeerd? Vereist het onderzoek van de aanvraag voor een studievisum dat de lidstaat de wens en het voornemen van de vreemdeling om te studeren verifieert, ofschoon artikel 3 van de richtlijn een student definieert als iemand die door een instelling voor hoger onderwijs is aangenomen en de weigeringsgronden van artikel 20, lid 2, onder f), van richtlijn 2016/801 – anders dan die van artikel 20, lid 1 van die richtlijn – facultatief en niet bindend zijn.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 20, lid 2, onder f), van Richtlijn 2016/801/EU moet in de zin worden uitgelegd dat: – de beginselen van rechtszekerheid en transparantie vereisen dat de lidstaat die voornemens is deze bepaling in zijn nationale rechtsorde om te zetten, binnen een duidelijk, nauwkeurig en voorspelbaar rechtskader uitdrukkelijk bepaalt dat hij de mogelijkheid heeft om een visumaanvraag te weigeren als er bewijsmateriaal is of ernstige en objectieve redenen zijn om aan te nemen dat de betrokken onderdaan van een derde land zou verblijven voor andere doeleinden dan die waarvoor hij om toelating verzoekt. De omzetting van deze bepaling vereist niet dat de lidstaat deze redenen opsomt; – een bevoegde autoriteit van een lidstaat mag een aanvraag om toelating voor studiedoeleinden alleen afwijzen als zij over serieuze en objectieve bewijzen of gronden beschikt waaruit blijkt dat het verblijf van de onderdaan van een derde land op het grondgebied noch het doel, noch het wezenlijke doel zou hebben om als hoofdactiviteit een voltijdse studie te volgen die leidt tot het behalen van een door die staat erkende kwalificatie van hoger onderwijs. Het besluit om deze aanvraag af te wijzen moet worden voorafgegaan door een geïndividualiseerd onderzoek, in het kader waarvan het voornemen van de onderdaan van een derde land om zijn studie op het nationale grondgebied voort te zetten, moet worden beoordeeld op basis van zowel objectieve als subjectieve aspecten.

Artikel 34, lid 5, van Richtlijn 2016/801, gelezen in het licht van artikel 47 Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat het niet belet dat een lidstaat een bevoegdheid tot nietigverklaring toekent aan de administratieve of rechterlijke autoriteit waarbij beroep is ingesteld tegen een beslissing waarbij een aanvraag om toelating voor studiedoeleinden wordt afgewezen, met uitsluiting van een bevoegdheid tot

hervorming, op voorwaarde dat de nieuwe beslissing wordt uitgesproken door de bevoegde autoriteit vóór de aanvang van het academisch jaar van de instelling voor hoger onderwijs waar de onderdaan van een derde land regelmatig is ingeschreven.

HvJ – CONCLUSIE – C-420/22 (N.W.) en C-528/22 (P.Q.) - 23 november 2023 – A-G De La Tour - Hongarije - ECLI:EU:C:2023:909 - [conclusie](#)

Status van langdurig ingezetene derdelanders - Intrekking van deze status – Unieburger die nooit gebruik heeft gemaakt van zijn recht van vrij verkeer - Bedreiging nationale veiligheid - Geheime informatie waarop een besluit tot intrekking is gebaseerd - Richtlijn 2003/109/EG - Artikel 20 VWEU – Artikelen 41 en 47 Handvest EU

Deze gedingen hebben voor zaak C-420/22 betrekking op de intrekking van NW's permanente verblijfskaart en zijn verplichting om het grondgebied van Hongarije te verlaten, en voor zaak C-528/22 op de afwijzing van PQ's aanvraag om een nationale vestigingsvergunning.

De informatie met betrekking tot het met de nationale veiligheid strijdige karakter van verzoekers verblijf is gekwalificeerd als nationale gerubriceerde informatie, zodat verzoeker noch de vreemdelingendienst kennis heeft genomen van de inhoud ervan. Volgens verzoeker heeft verweerder niet aangetoond dat zijn verblijf in Hongarije een actuele, werkelijke en voldoende ernstige bedreiging vormt voor de nationale veiligheid.

De verwijzende rechter wil weten onder welke materiële en procedurele voorwaarden de lidstaten mogen afwijken van het uit artikel 20 VWEU voortvloeiende afgeleide verblijfsrecht.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 20 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat:

– *het eraan in de weg staat dat een autoriteit van een lidstaat om redenen van nationale veiligheid een verblijfstitel intrekt van of weigert af te geven aan een derdelander die familielid is van burgers van de Unie die onderdanen van deze lidstaat zijn en hun recht op vrij verkeer nooit hebben uitgeoefend, zonder eerst op basis van de gegevens die de betrokken derdelander en Unieburgers vrijelijk moeten kunnen overleggen, en zo nodig door de nodige onderzoeken te verrichten, na te gaan of er tussen deze personen een zodanige afhankelijkheidsverhouding bestaat dat die burgers van de Unie feitelijk gedwongen zouden zijn het grondgebied van de Unie als geheel te verlaten om hun familielid te vergezellen;*

– *het zich verzet tegen een nationale wettelijke regeling op grond waarvan, zonder grondig onderzoek van alle individuele omstandigheden en van de evenredigheid van een besluit tot intrekking of weigering van een verblijfsrecht, een dergelijk besluit moet worden vastgesteld op basis van een bindend en niet met redenen omkleed advies dat is uitgebracht door een overheidsinstantie die belast is met gespecialiseerde taken op het gebied van de nationale veiligheid en waarin wordt gesteld dat de betrokkene een bedreiging voor die veiligheid vormt.*

2) *Artikel 20 VWEU, gelezen in het licht van de artikelen 41 en 47 Handvest EU verzet zich tegen een nationale wettelijke regeling die bepaalt dat, wanneer een besluit tot intrekking of weigering van een verblijfsrecht berust op informatie waarvan openbaarmaking de nationale veiligheid van de betrokken lidstaat in gevaar zou brengen, de betrokkene of zijn raadsman slechts na daartoe toestemming te hebben gekregen toegang tot die gegevens kan verkrijgen, aan hen niet de essentie van de gronden waarop dat besluit is gebaseerd, wordt meegedeeld en zij de gegevens waartoe zij eventueel toegang krijgen, hoe dan ook niet mogen gebruiken in de administratieve of gerechtelijke procedure betreffende het verblijf.*

3) *Het begrip 'essentie' van de geheime informatie waarop een besluit tot intrekking of weigering van een verblijfsrecht is gebaseerd, ziet op de essentiële elementen van het dossier die de betrokkene in staat kunnen stellen kennis te nemen van de belangrijkste feiten en gedragingen waarvan hij wordt beschuldigd, zodat hij zijn standpunt kenbaar kan maken in de administratieve en in voorkomend geval*

in de gerechtelijke procedure, waarbij rekening moet worden gehouden met de noodzakelijke vertrouwelijkheid van het bewijsmateriaal.

4) *Artikel 20 VWEU, gelezen in het licht van artikel 47 Handvest EU vereist niet dat de rechterlijke instantie die bevoegd is tot toetsing van de rechtmatigheid van een op basis van gerubriceerde informatie vastgesteld besluit tot intrekking of weigering van een verblijfsrecht over de bevoegdheid beschikt om die informatie te derubriceren en om deze zelf geheel of gedeeltelijk aan de betrokken derdelander mee te delen.”*

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – ABRvS - 8 november 2023 – [persbericht](#) - [ECLI:NL:RVS:2023:4125](#)

Internationale bescherming - Grote aantallen verzoeken – Termijn 6 maanden – Artikel 31 Procedurerichtlijn – Capaciteitsproblemen - Richtlijn 2013/32

Een Turkse man heeft in Nederland een asielverzoek gedaan. De staatssecretaris van Justitie en Veiligheid moet daarop normaal gesproken binnen zes maanden beslissen. Omdat de staatssecretaris dat niet heeft gedaan, heeft de man beroep ingesteld bij de rechtbank. De rechtbank gaf de man gelijk. Daartegen is de staatssecretaris in hoger beroep gekomen bij de Afdeling bestuursrechtspraak. De staatssecretaris erkent dat hij niet binnen zes maanden een besluit heeft genomen op het asielverzoek van deze man, maar stelt dat hij in totaal vijftien maanden de tijd daarvoor heeft. De staatssecretaris heeft namelijk eerder besloten om de termijn te verlengen waarbinnen hij op asielverzoeken moet beslissen, waardoor hij daarvoor nu negen maanden langer de tijd heeft. De staatssecretaris heeft dit besluit genomen, omdat volgens hem sprake is van een groot aantal asielverzoeken dat hij niet meer zorgvuldig binnen zes maanden kan afhandelen. De man vindt dat de staatssecretaris de beslistermijn niet had mogen verlengen, omdat volgens hem niet aan alle eisen uit de Europese Procedurerichtlijn is voldaan. De vraag is o.a. of de staatssecretaris de beslistermijn heeft mogen verlengen.

- Afdeling bestuursrechtspraak stelt prejudiciële vragen over verlenging beslistermijn voor asielverzoeken ([RvS](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond – 13 november 2023 - [ECLI:NL:RBDHA:2023:17271](#)

Verzoek om spoedprocedure - Terugkeerrichtlijn – Terugkeerbesluit – Bewaringsmaatregel - Richtlijn 2008/115/EG – Artikel 7 Handvest EU

De rechtbank vraagt het Hof om enkele bepalingen van de Terugkeerrichtlijn, gelezen in samenhang met enkele bepalingen van het Handvest voor de Grondrechten, nader te preciseren en vraagt meer in het bijzonder om te verduidelijken of uit haar meest recente jurisprudentie moet worden afgeleid dat het voor onbepaalde tijd niet kunnen verwijderen van een derdelander steeds tot gevolg heeft dat het terugkeerbesluit niet langer onverkort kan worden gehandhaafd en moet worden ingetrokken of moet worden geschorst.

I Dienen artikelen 3, 5, 6, 8, en 9, van de Terugkeerrichtlijn aldus te worden uitgelegd dat uitsluitend indien de in artikel 5 van de Terugkeerrichtlijn genoemde belangen en beginselen die aan verwijdering door de lidstaat naar het land van bestemming in de weg staan, tevens in de weg staan aan het niet vrijwillig of zelfstandig kunnen voldoen aan de terugkeerplicht door de derdelander door naar een ander derde land te vertrekken, er geen terugkeerbesluit kan worden vastgesteld, dan wel een reeds genomen terugkeerbesluit dient te worden ingetrokken of geschorst?

Il Is een nationale wettelijke regeling waarbij het aanspraak kunnen maken op elementaire voorzieningen is gekoppeld aan rechtmatig verblijf, verenigbaar met artikel 5 Terugkeerrichtlijn, gelezen in samenhang met punten 12 en 24 van de Terugkeerrichtlijn en artikel 1 en artikel 7 van het Handvest van de Grondrechten² en zo ja, dient het bestaan van een dergelijke regeling dan te worden betrokken bij vraag of een terugkeerbesluit kan worden vastgesteld en/of gehandhaafd indien de derdelander niet kan worden verwijderd?

De rechtbank verzoekt het Hof om deze vragen in de prejudiciële spoedprocedure te behandelen gelet op de leefomstandigheden waarin eiser zich gedurende deze procedure bevindt en de omstandigheid dat eiser kwetsbaar is.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Griekenland – C-610/23 (Al Nasiria) - 21 november 2023 (ECER 30.6.2023) – [verwijzingsuitspraak*](#)

Verzoek om internationale bescherming – Niet in persoon verschijnen bij zitting bezwaarschriftencommissie - Misbruik - Richtlijn 2013/32/EU - Richtlijn 2011/95/EU - Richtlijn 2008/115/EG

Verzoek tot nietigverklaring van een besluit van de onafhankelijke commissie van bezwaar van het ministerie van Migratie en Asiel waarbij een bezwaar van verzoeker tegen het besluit tot afwijzing van zijn verzoek om internationale bescherming is verworpen.

Kan de wetgever, gezien het belang van het in artikel 46 van richtlijn 2013/32 bedoelde rechtsmiddel, uit het feit dat een persoon die om internationale bescherming verzoekt, niet in persoon is verschenen voor de commissie die dat rechtsmiddel onderzoekt, afleiden dat de verzoeker hiervan misbruik maakt, en bepalen dat het rechtsmiddel daarom, zonder volledig onderzoek ex nunc van de zaak, als kennelijk ongegrond wordt verworpen?

RECHTSPRAAK NL – EINDUITSPRAAK - ABRvS – 22 november 2023 – [persbericht](#) - na [ECLI:NL:RVS:2021:1929](#) - [na HvJ C-556/21](#) - [ECLI:NL:RVS:2023:4197](#) - [ECLI:NL:RVS:2023:4198](#) – [ECLI:NL:RVS:2023:4199](#)

Opschorting overdrachtstermijn - Dublinverordening

Het gaat om asielzoekers die eerder in Duitsland en Denemarken een asielaanvraag deden, maar daarna ook in Nederland asiel hebben aangevraagd. De staatssecretaris van Justitie en Veiligheid nam die asielaanvragen niet in behandeling, omdat hij vindt dat Denemarken en Duitsland verantwoordelijk zijn op grond van de Europese Dublinverordening. In de afzonderlijke zaken vroegen zowel de staatssecretaris als de asielzoeker de voorzieningenrechter van de Afdeling bestuursrechtspraak om de overdrachtstermijn op te schorten. De vraag was of het opschorten van de overdrachtstermijn in hoger beroep in overeenstemming is met de Europese Dublinverordening.

Als de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid een asielzoeker op grond van de Europese Dublinverordening wil terugsturen naar een andere EU-lidstaat heeft hij daar zes maanden de tijd voor. De rechtbank kan met een voorlopige voorziening deze zogenoemde overdrachtstermijn opschorten. Ook de Afdeling bestuursrechtspraak kan in hoger beroep een voorlopige voorziening treffen, maar de overdrachtstermijn wordt dan alleen opgeschort, als de rechtbank dat eerder ook deed. Heeft de rechtbank dat niet gedaan, dan heeft het toewijzen van een voorlopige voorziening door de Afdeling bestuursrechtspraak geen gevolgen voor de overdrachtstermijn. Die blijft dan dus doorlopen. Is de termijn van zes maanden verstreken? Dan kan de asielzoeker niet meer teruggestuurd worden naar een andere EU-lidstaat en zal de staatssecretaris de asielaanvraag zelf moeten behandelen. (bron: persbericht RvS)

De Afdeling bestuursrechtspraak stelde in [september 2021](#) over deze kwestie prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie. Het Hof beantwoordde die vragen in [maart 2023](#). Kort daarna werden twee van de drie zaken ingetrokken en in de laatste zaak deed de Afdeling bestuursrechtspraak in [juli 2023](#) uitspraak en kwam daarbij niet toe aan de rechtsvraag over de overdrachtstermijn. Daarom zijn de uitspraken gedaan in drie andere Dublinzaken waarin dezelfde rechtsvraag aan de orde is.

- Voorlopige voorziening in hoger beroep leidt niet altijd tot opschorting overdrachtstermijn Dublinzaken ([ABRvS](#))

NOOT – HvJ 22 juni 2023, [C-823/21 \(Commissie/Hongarije\)](#) en EHRM 13 februari 2020, [N.D. en N.T. t. Spanje](#)

Migrants at the border: fundamental rights at stake or just another breach of secondary law? Comparing “European Commission v. Hungary” with “N.D. and N.T. v. Spain” ([Johan Callewaert](#))

OVERIG

- Offshoring Asylum the Italian Way ([Verfassungsblog](#))

On 6 November 2023, the Italian Prime Minister Giorgia Meloni and the Prime Minister of Albania Edi Rama announced the signing of the Agreement for Strengthening of Collaboration in the Field of Migration. The agreement proposes a relocation of asylum seekers who are rescued at sea by Italian vessels to two centres that would be built in Albania and could host up to 3'000 people. This is part of a broader trend whereby European governments seek to move asylum procedures outside of their territory.

- EU Migration Update 3/2023 Political developments in European migration policy ([Commissie Meijers](#))
- Onderdanen van derde landen: EU herzielt regels voor langdurig ingezetenen ([Raad](#))
- Taking Rights Away Seriously: the Council's position on the long-term residents Directive ([EU law analysis](#))

EHRM factsheets en case-law guides

- [Accompanied migrant minors in detention](#)
- [Unaccompanied migrant minors in detention](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Dublin” cases](#)
- [Collective expulsions of aliens](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Immigration](#)
- [Guide on Article 3 of Protocol No. 4 ECHR - prohibition of expulsion of nationals](#)
- [Guide on Article 4 of Protocol No. 4 to ECHR - prohibition of collective expulsions of aliens](#)
- [Guide to Article 1 of Protocol No. 7 ECHR - procedural safeguards relating to expulsion of aliens](#)

Beginnelsen EU-recht

HvJ – CONCLUSIE – C-316/22 (Gabel Industria Tessile SpA) - 16 november 2023 – A-G Emiliou - Italië - ECLI:EU:C:2023:885 - [conclusie](#)

Rechtstreekse werking van richtlijnen – Horizontale rechtstreekse werking – Verticale rechtstreekse werking – Foster-test - Terugbetaling van in strijd met het Unierecht betaalde belastingen – Procedurele autonomie – Doeltreffendheidsbeginsel - Artikel 288 VWEU - Richtlijn 2008/118/EG

Het Hof heeft sinds de arresten Marshall en Faccini Dori consequent geoordeeld dat een richtlijn particulieren geen verplichtingen kan opleggen en derhalve als zodanig niet tegenover particulieren kan worden ingeroepen. Tegelijkertijd heeft het Hof echter op verschillende manieren getracht de nadelige gevolgen te temperen die het ontbreken van horizontale rechtstreekse werking van richtlijnen kan hebben voor particulieren. In het bijzonder heeft het Hof: i) voorzien in een verstrekkende verplichting voor nationale rechters en andere nationale instanties om bepalingen van nationaal recht een uitlegging te geven die zo veel mogelijk strookt met de bepalingen van niet-omgezette richtlijnen, ii) een ruime uitlegging gegeven aan het begrip „lidstaat” en de uitvloeisels ervan op dit gebied, zodat rekening moet worden gehouden met een breed scala van organisaties en organen iii) de rechtstreekse werking aanvaard in bepaalde bijzondere driehoekssituaties waarbij twee particuliere partijen en één publieke partij betrokken waren; iv) de rechtstreekse werking aanvaard van specifieke bepalingen van het Handvest EU en van bepaalde algemene rechtsbeginselen, waarvan de bepalingen van een richtlijn een uiting kunnen vormen, en v) het gemakkelijker gemaakt om met succes een vordering wegens aansprakelijkheid in te stellen tegen lidstaten die bepaalde richtlijnen niet hebben omgezet.

De onderhavige zaak biedt het Hof de gelegenheid om in het algemeen stil te staan bij de stand van het recht op dit gebied en om bepaalde aspecten van deze rechtspraak nader te belichten.

A-G geeft het Hof in overweging: Het Unierecht verplicht nationale rechters niet om nationale bepalingen die in strijd zijn met Unierechtelijke bepalingen zonder rechtstreekse werking, buiten toepassing te laten in gedingen tussen particulieren, maar het verhindert nationale rechters ook niet dit te doen, voor zover het nationale recht daarin voorziet. Onvoorwaardelijke en voldoende nauwkeurige bepalingen van een richtlijn kunnen echter worden ingeroepen tegenover privaatrechtelijke organisaties of lichamen wanneer zij onder het gezag of toezicht staan van een overheidsinstantie of wanneer een dergelijke instantie hun een taak van algemeen belang heeft toevertrouwd en hun daartoe een aantal bijzondere bevoegdheden heeft verleend.

Het Unierecht verzet zich niet tegen een nationale regeling die een eindafnemer niet toestaat om de staat rechtstreeks om teruggaaf van in strijd met het Unierecht geheven belasting te verzoeken maar hem enkel de mogelijkheid biedt om dit bedrag terug te vorderen van de aanbieder die de belasting namens de staat heeft geïnd. Indien terugbetaling door de aanbieder echter onmogelijk of buitensporig moeilijk zou blijken, schrijft het doeltreffendheidsbeginsel voor dat de afnemer zijn vordering tot terugbetaling rechtstreeks bij de belastingdienst kan instellen.

Belastingen

HvJ – ARREST – C-349/22 (Autoridade Tributária e Aduaneira) - 16 november 2023 – Portugal - ECLI:EU:C:2023:888 – geen conclusie – arrest

Motorrijtuigenbelasting - Tweedehands voertuigen uit andere lidstaten – Verschillende belastingtarieven naargelang van datum van registratie – Welke wetsversie is van toepassing? - Eerste registratie of datum van douaneaangifte - Artikel 110 VWEU

Verzoeker heeft bij de douane in Portugal een douaneaangifte ingediend voor een hybride voertuig dat in 2018 in Duitsland voor het eerst geregistreerd is. De zaak gaat over welk belastingtarief van toepassing is op de invoer. Volgens verzoeker is dat het tarief dat gold toen zijn voertuig in 2018 voor het eerst in Duitsland werd geregistreerd. Volgens Portugal geldt het belastingtarief dat gold op de datum van de invoeraangifte.

Hof: Artikel 110 VWEU staat eraan in de weg dat op de datum waarop in een lidstaat een voertuig dat voor het eerst in een andere lidstaat werd geregistreerd tot verbruik wordt uitgeslagen, een motorrijtuigenbelasting wordt berekend volgens de op die datum geldende regels, terwijl op de datum waarop dat voertuig voor het eerst werd geregistreerd een eerdere versie van die belastingregeling van kracht was die tot een lagere belastingheffing zou hebben geleid en van toepassing was op gelijksoortige voertuigen met dezelfde relevante kenmerken als dat voertuig, maar die voor het eerst in eerstgenoemde lidstaat zijn geregistreerd, indien en voor zover het bedrag van de belasting die op dat ingevoerde voertuig wordt geheven hoger is dan de restwaarde van de belasting die vervat is in de waarde van soortgelijke nationale voertuigen op de binnenlandse markt van tweedehands voertuigen.

HvJ – ARREST – C-391/22 (Tüke Busz) - 16 november 2023 – Hongarije - ECLI:EU:C:2023:892 - geen conclusie - arrest

Belasting over energieproducten en elektriciteit – Gasolie gebruikt voor het geregeld vervoer van personen – Richtlijn 2003/96/EG

Verzoekster heeft op grond van een openbare-dienstcontract personenvervoer verricht. Zij heeft om teruggaaf verzocht van de accijns op commerciële gasolie. De belastingdienst heeft vastgesteld dat verzoekster haar recht op teruggaaf van accijns niet alleen had uitgeoefend voor de gasolie die zij nodig had voor het door haar uitgevoerde personenvervoer, maar ook voor de gasolie die zij had gebruikt om de exploitatie van de voertuigen te verzekeren (reparatie, onderhoud, tanken). De belastingdienst heeft het bedrag van de accijns op energieproducten voor de maanden januari tot en met december 2017 daarom verhoogd. De praktijk van de belastingdienst komt erop neer dat de dienstverlener weliswaar recht heeft op aftrek van accijns voor bepaalde transporten, maar niet voor ritten die worden gemaakt voor het onderhoud van bussen, voor reparaties van technische problemen of voor het tanken. Verweerder is van mening dat het verzoek van verzoekster om terugbetaling van de accijns voor de met het oog op herstelling en onderhoud gemaakte ritten, onrechtmatig is.

Hof: Artikel 7, lid 3, onder b), van richtlijn 2003/96/EG moet aldus worden uitgelegd dat gasolie die wordt verbruikt bij ritten voor de reparatie, het onderhoud of het bijtanken van voertuigen die worden gebruikt voor personenvervoer, niet onder het begrip „commerciële gasolie gebruikt voor voortbeweging” in de zin van die bepaling valt.

HvJ – CONCLUSIE – C-465/20 P (Commissie/Ierland e.a.) - 9 november 2023 - A-G Pitruzzella – Grote Kamer - ECLI:EU:C:2023:840 - conclusie

Hogere voorziening – Staatssteun – Advance tax rulings – Selectieve fiscale voordelen

Samenvatting onder: Staatssteun

HvJ – CONCLUSIE – C-387/22 (Nord Vest Pro Sani Pro) – 9 november 2023 – A-G Kokott – Roemenië - ECLI:EU:C:2023:848 - [conclusie](#)

Vrij verrichten van diensten of vrij verkeer van werknemers – Belastingvrijstelling voor werknemers in de bouwsector – Ongelijke fiscale behandeling gedetacheerde en niet-gedetacheerde werknemers - Artikelen 56 en 45 VWEU - Richtlijn 2006/123/EG

Samenvatting onder: [Diensten](#)

HvJ – CONCLUSIE – C-316/22 (Gabel Industria Tessile SpA) - 16 november 2023 – A-G Emiliou - Italië - ECLI:EU:C:2023:885 - [conclusie](#)

Rechtstreekse werking van richtlijnen – Horizontale rechtstreekse werking – Verticale rechtstreekse werking – Foster-test - Terugbetaling van in strijd met het Unierecht betaalde belastingen – Procedurele autonomie – Doeltreffendheidsbeginsel - Artikel 288 VWEU - Richtlijn 2008/118/EG

Samenvatting onder: [Beginselen EU-recht](#)

HvJ – CONCLUSIE – C-627/22 (Finanzamt Köln-Süd) - 16 november 2023 – A-G Campos Sanchez-Bordona - Duitsland - ECLI:EU:C:2023:882 - [conclusie](#)

Directe belastingen - Inkomstenbelasting –Verlegging woonplaats natuurlijke persoon van een lidstaat naar Zwitserland - Overeenkomst EG/Zwitserland - Vrij verkeer van werknemers in loondienst – Gelijke behandeling

Verzoeker is Duits staatsburger en was in de litigieuze jaren werkzaam als manager voor een in Duitsland gevestigde onderneming. Hij behaalde hieruit inkomsten uit werkzaamheden in loondienst. Hij had in deze jaren in Zwitserland zijn enige woonplaats en gewone verblijfplaats. Naast de inkomsten uit zijn werkzaamheden in loondienst, behaalde AB ook inkomsten uit de verhuur van twee in Duitsland gelegen onroerende goederen. Verweerder stelde voor de litigieuze jaren belastingaanslagen vast waarin hij alleen verzoekers inkomsten uit de verhuur bij de vaststelling van de Duitse inkomstenbelasting in aanmerking nam, maar niet zijn inkomsten uit werkzaamheden in loondienst. Dientengevolge werd de reeds betaalde Duitse loonbelasting niet in mindering gebracht op de inkomstenbelasting en werden ook de door verzoeker aangevoerde verwervingskosten niet in aanmerking genomen

Volgens de verwijzende rechter komen deze in Zwitserland woonachtige werknemers niet in aanmerking voor het mechanisme van de „aanslag op verzoek” om rekening houdend met beroepskosten en onder aftrek van de in de bronheffingsprocedure ingehouden Duitse loonbelasting terugbetaling van inkomstenbelasting te verkrijgen. Die mogelijkheid staat wel open voor ingezetenen van Duitsland en van andere lidstaten van de Europese Unie en van de EER. De verwijzende rechter vraagt zich af of dit in strijd is met het vrij verkeer van personen.

A-G geeft het Hof in overweging: De bepalingen van de Overeenkomst EG/Zwitserland over het vrije verkeer van personen, met name artikel 7 ervan juncto artikel 9, lid 2, van bijlage I erbij, verzetten zich tegen een regeling van een lidstaat die werknemers in loondienst die in Zwitserland wonen en in Duitsland beperkt belastingplichtig zijn voor de inkomstenbelasting, de mogelijkheid ontzegt om vrijwillig om een aanslag in die belasting te verzoeken, met name om teruggaaf van door hen betaalde inkomstenbelasting te verkrijgen door middel van de aftrek van beroepskosten en de verrekening van de bronbelasting die in Duitsland op hun loon wordt ingehouden, terwijl deze mogelijkheid wel wordt geboden aan ingezetenen van andere lidstaten van de Europese Unie en van de Europese Economische Ruimte.”

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Oostenrijk - C-602/23 (Finanzamt für Großbetriebe) – 20 september 2023 (ECER 7.11.23) – [verwijzingsuitspraak](#)

Icbe's - Belastingheffing bij binnenlandse en buitenlandse beleggingsfondsen – Bronbelasting – Vrij verkeer van kapitaal - Richtlijn 2009/65/EG

De vraag is o.a. of een bepaling die tot gevolg heeft dat buitenlandse entiteiten die met een binnenlandse privaatrechtelijke rechtspersoon vergelijkbaar zijn, in Oostenrijk van de teruggaaf van belasting op inkomsten uit kapitaal zijn uitgesloten, indien zij materieel gezien met een icbe in de zin van richtlijn 2009/65/EG overeenkomen en daarom in Oostenrijk niet als privaatrechtelijke rechtspersoon actief mogen zijn, omdat voor dergelijke entiteiten in Oostenrijk alleen de rechtsvorm van transparant gemeenschappelijk beleggingsfonds mogelijk is, een beperking van het vrije verkeer van kapitaal in de zin van artikel 63 VWEU vormt.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – C-601/23 (Credit Suisse Securities (Europe) – 19 september 2023 (ECER 9.11.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Bronbelasting – Dividenden – Dubbele belastingheffing – Verdrag Spanje-VK en Noord-Ierland - Artikel 63 VWEU

De vraag is o.a. of artikel 63 VWEU eraan in de weg staat dat Spanje weliswaar hetzelfde belastingtarief toepast op niet-ingezetenen als op ingezetenen, maar niet-ingezetenen geen teruggaaf verleent van de bronbelasting die wordt ingehouden over door een ingezetene uitgekeerde dividenden, terwijl ingezetenen die in hetzelfde belastingjaar eveneens verlies hebben geleden volledige teruggaaf van de bronbelasting kunnen verkrijgen.

EHRM factsheet

- [Taxation](#)

Belastingen, btw

HvJ – ARREST – C-532/22 (Westside Unicat) - 23 november 2023 – Roemenië - ECLI:EU:C:2023:919 - geen conclusie - [arrest](#)

Streamen van interactieve videosessies – Plaats van een dienst - Richtlijn 2006/112/EG - Uitvoeringsverordening (EU) nr. 282/2011

Verzoekster biedt erotische gemakkelijksheidsdiensten aan door middel van videochat. Daartoe heeft zij samenwerkingsovereenkomsten gesloten met verschillende natuurlijke personen (performers) die deelnemen aan sessies, en heeft zij een overeenkomst voor uitzending gesloten met een in de Verenigde Staten ingeschreven rechtspersoon die een website exploiteert waarop deze sessies toegankelijk zijn voor de eindgebruikers. Verzoekster heeft gemeend dat deze diensten waren vrijgesteld van btw in Roemenië, aangezien de plaats waar zij werden verricht niet kon worden geacht op het grondgebied van deze lidstaat te liggen. De belastingdienst heeft daarentegen op basis van artikel 278, lid 6, onder b), van het belastingwetboek en het arrest Geelen bepaald dat de diensten in Roemenië zijn verricht, omdat er sprake is van een dienstverrichting in verband met de verlening van toegang tot gemakkelijksheids-evenementen en verzoekster in eerste aanleg die evenementen organiseert.

Is artikel 53 van de btw-richtlijn ook van toepassing op diensten die de videochatstudio ten behoeve van de website-exploitant verricht in de vorm van interactieve erotische sessies die worden gefilmd en rechtstreeks worden uitgezonden via internet (live streaming van digitaal materiaal)? Is dan voor de uitlegging van de zinsnede „de plaats waar deze evenementen daadwerkelijk plaatsvinden”, die is vervat in artikel 53 van de btw-richtlijn, de plaats waar de performers voor de webcam verschijnen, de plaats waar de organisator van de sessies is gevestigd, de plaats waar de gebruikers de beelden bekijken of nog een andere plaats relevant?

Hof: Artikel 53 van richtlijn 2006/112/EG is niet van toepassing op diensten die door een opnamestudio voor videochats worden geleverd aan de exploitant van een online-streamingplatform en die erin bestaan digitaal materiaal te produceren in de vorm van interactieve erotische videosessies die door deze opnamestudio worden gefilmd, met het oog op de terbeschikkingstelling van deze sessies aan die exploitant voor streaming op dat platform.

HvJ – CONCLUSIE – C-606/22 (Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy) - 16 november 2023 – A-G Kokott - Polen - ECLI:EU:C:2023:893 – [conclusie](#)

Herziening belastingschuld wegens wijziging maatstaf van heffing – Beginsel van fiscale neutraliteit – Vergissing te hoge btw - Nationale praktijk waarbij een verzoek om teruggaaf wegens wijziging van de maatstaf van heffing wordt geweigerd omdat geen correctiefacturen zijn uitgereikt - Ongerechtvaardigde verrijking – Richtlijn 2006/112/EG

Als een belastingplichtige bij vergissing een te laag belastingtarief hanteert, is hij toch het juiste (hogere) bedrag aan belasting verschuldigd en moet hij dit aan de staat afdragen. De btw moet immers altijd tegen het wettelijk geldende tarief in de overeengekomen prijs zijn opgenomen. Of partijen dat al dan niet wisten, speelt voor de fiscale schuldeiser geen rol. Dit geldt ook wanneer de onderneming de hogere btw om juridische of feitelijke redenen niet achteraf aan zijn klanten kan doorberekenen.

In deze prejudiciële procedure moet het Hof het omgekeerde geval behandelen waarin de belastingplichtige ten onrechte een te hoog belastingtarief heeft toegepast en te veel btw heeft afgedragen. De belastingplichtige wil de te veel betaalde maar onverschuldigde belasting terugvorderen.

De doorslaggevende vraag is nu of de staat in dit geval de te veel betaalde btw mag behouden of dat hij deze moet terugbetalen aan de belastingplichtige. Materieel is dit bedrag aan belasting immers niet ontstaan. Het Poolse recht staat geen teruggaaf van de te hoge (onterechte) belastingschuld toe zonder een voorafgaande correctie van facturen.

In wezen zou de klant de door hem te veel betaalde btw van de dienstverrichter moeten terugvorderen. Wanneer dat juridisch echter niet mogelijk is (bijvoorbeeld wanneer een vaste prijs was overeengekomen) of feitelijk is uitgesloten (bijvoorbeeld omdat de klanten niet met naam zijn vermeld of niet op de hoogte zijn van het juiste btw-tarief), rijst de vraag wie door de vergissing betreffende het geldende tarief van de belasting uiteindelijk „verrijkt” mag blijven. Is dat de staat of de belastingplichtige?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 1, lid 2, en artikel 73 juncto artikel 78, onder a), van de btw-richtlijn verzetten zich tegen een praktijk van de nationale belastingautoriteiten op grond waarvan een herziening van de verschuldigde belasting in de belastingaangifte niet wordt toegestaan wanneer de verkoop van goederen en het verrichten van diensten aan consumenten tegen een te hoog btw-tarief geschieden en alleen fiscale kassabonnen – dat wil zeggen geen btw-facturen – worden uitgereikt. Bij een overeengekomen vaste vergoeding met een eindverbruiker is de belastingplichtige hoe dan ook niet ongerechtvaardigd verrijkt.

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Oostenrijk - C-622/23 (rhtb) – 25 september 2023 (ECER 16.11.23) – [verwijzingsuitspraak*](#)

Annulering aannemingsovereenkomst – Onvolledige uitvoering overeenkomst – Btw?

Partijen hebben een aannemingsovereenkomst gesloten. Nadat verzoekster met de werkzaamheden was begonnen, deelde verweerster verzoekster mee dat zij niet langer gebruik wenst te maken van verzoeksters diensten. Verzoekster heeft een eindafrekening opgesteld wegens ongerechtvaardigde annulering van het werk.

Is het bedrag dat een opdrachtgever aan de aannemer moet betalen wanneer het werk niet (volledig) wordt uitgevoerd, maar de aannemer bereid was het werk uit te voeren en hij door aan de opdrachtgever toe te rekenen omstandigheden (bijvoorbeeld de annulering van het werk) is belet om dit te doen, aan de btw onderworpen?

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Denemarken - C-594/23 (Lomoco Development ea) – 20 september 2023 (ECER 23.11.23) - [verwijzingsuitspraak*](#)

Begrip “bouwterrein”- Richtlijn 2006/112/EG

Een van de verwerende partijen heeft grond verworven en die grond onderverdeeld in een aantal percelen. Op enkele percelen zijn funderingen aangelegd. In 2015 zijn 16 percelen met geprefabriceerde funderingen overgedragen aan een besloten vennootschap bij wijze van inbreng in natura. Vervolgens hebben de opvolgers van die besloten vennootschap percelen aan particulieren verkocht. De Deense belastingdienst heeft bepaald dat de levering van de 16 percelen met funderingen een aan de btw onderworpen levering van „bouwterrein” vormde op grond van de nationale btw-wet.

De vraag is o.a. of sprake is van aan btw onderworpen leveringen van „bouwterrein” ofwel van leveringen van gebouwen of gedeelten van gebouwen en van het bijbehorende terrein vóór de eerste ingebruikneming.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 28 november 2023 (ECER 16.6.2023) – C-615/23 - Dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej - [verwijzingsuitspraak*](#)

Btw – Openbare vervoersdiensten - Vergoeding - Richtlijn 2006/112/EG

Verzoekster is een bedrijf dat zich bezighoudt met personenvervoer. Naar aanleiding van de inwerkingtreding van verordening 1370/2007 overweegt verzoekster om overeenkomsten voor de exploitatie van het openbaar vervoer af te sluiten. Zij zou daarbij verplicht worden om als exploitant openbare vervoersdiensten aan te bieden. In dat geval kan zij aanspraak maken op een vergoeding die door de overheid wordt vastgesteld en uitgekeerd en die bedoeld is om de kosten van deze diensten te compenseren. Verzoekster heeft aan de Poolse belastingdienst gevraagd of deze vergoeding moet worden opgevat als een aan de btw onderworpen omzet in de zin van de Poolse btw-wet. Volgens de belastingdienst is de vennootschap btw-plichtig ten aanzien van haar collectieve openbare vervoersdiensten nu deze een belastbare tegenprestatie voor de vervoersdiensten vormt. Verzoekster heeft beroep ingesteld, dat gegrond is verklaard. Vervolgens is beroep in cassatie ingesteld.

De vraag is o.a. of een vergoeding voor diensten op het gebied van collectief openbaar vervoer dienen te worden meegenomen in de maatstaf van heffing. Daarbij twijfelt de verwijzende rechter met name of er sprake is van een rechtstreeks verband tussen deze vergoeding en de prijs voor de vervoersdiensten in de zin van de rechtspraak van het Hof.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije – 29 november 2023 (ECER 27.9.2023) – C-624/23 (SEM Remont) – [verwijzingsuitspraak*](#)

Btw – Recht op aftrek van voorbelasting – Naheffingsaanslag - Richtlijn 2006/112/EG

Het beroep heeft betrekking op een naheffingsaanslag, waarbij verzoekster het recht op aftrek van voorbelasting voor het belastingtijdvak van 1 december 2021 tot en met 31 december 2021 is ontzegd. SEM Remont stelt dat zij op grond van de vermelding van het protocol in de aangifte recht heeft op aftrek van voorbelasting nu de belastbare diensten daadwerkelijk zijn verricht en de verschuldigde btw door Gidrostroy-Rusia in de belastingaangifte is aangegeven en volgens de voorschriften aan de belastingdienst betaald. Volgens de Bulgaarse belastingdienst vormt het protocol geen passend bewijs voor het bestaan van het recht op aftrek van voorbelasting.

De vraag gaat over de uitlegging van artikelen 63, 167, 168, onder a), 176, 178, onder a), 203, 218, 219, 220, 226 en 228 van de btw-richtlijn, in het bijzonder of deze richtlijn een nationale wettelijke bepaling en een praktijk van de Bulgaarse belastingdienst toestaat volgens welke de afnemer van de diensten het recht op aftrek van voorbelasting onder onderhavige omstandigheden is ontzegd.

OVERIG

Het EOM vaker in beeld bij BTW-fraude ([BS](#))

Belastingen, douane en tariefindeling

HvJ – ARREST – C-366/22 (Viterrá Hungary) - 16 november 2023 – Hongarije - [ECLI:EU:C:2023:876](#) – geen conclusie - [arrest](#)

Tariefindeling sojameel

Verzoekster heeft verzocht om een uit Brazilië afkomstig product genaamd „sojameel” dat zij heeft ingedeeld onder GN-post 2304, in het vrije verkeer te brengen. Volgens het expertisebureau is het betrokken product een bereiding die bij de extractie van sojaolie met hexaan wordt verkregen door het plantenresidu met een verlaagd oliegehalte aan een aanvullende warmtebehandeling te onderwerpen. Het is van mening dat dit product onder GN-post 2309 moet worden ingedeeld.

Hof: De gecombineerde nomenclatuur, die is opgenomen in bijlage I bij verordening (EEG) nr. 2658/87 moet aldus worden uitgelegd dat een in de vorm van pellets of korrels ingevoerd product, dat verkregen is na de extractie van sojaolie met een oplosmiddel en het uitvoeren van een warmtebehandeling om dit oplosmiddel te verwijderen zodat dit product na fysiek te zijn vermalen kan worden verwerkt in mengvoeder, onder post 2304 van deze nomenclatuur valt.

HvJ - ARREST – C-653/22 (J. P. Mali) - 23 november 2023 – Hongarije - ECLI:EU:C:2023:912 – geen conclusie - arrest

Douane-unie – Onjuiste aangifte van land van oorsprong van ingevoerde goederen - Sancties voor niet-naleving van douanewetgeving - Geldboete van 50 % van gedeerde douanerechten - Evenredigheidsbeginsel – Douanewetboek Unie - Verordening (EU) nr. 952/2013

Verzoekster heeft fietsen en fietsonderdelen uit Taiwan ingevoerd en deze in het vrije verkeer gebracht. De douaneautoriteit stelde vast dat verzoekster ten onrechte Taiwan als land van oorsprong van de goederen had vermeld, terwijl de werkelijke plaats van oorsprong China was. De douaneautoriteit heeft verzoekster een administratieve boete opgelegd wegens niet-nakoming van de verplichting om juiste gegevens te verstrekken in de douaneaangifte.

De vraag is o.a. of het in artikel 42, lid 1, van het douanewetboek neergelegde proportionaliteitsbeginsel in de weg staat aan de sanctie van artikel 84, lid 8, van de douanewet, namelijk een bestuurlijke douaneboete die verplicht moet worden opgelegd wanneer een douanedeficit ontstaat als gevolg van een overtreding bestaande uit het verstrekken van onjuiste gegevens in de goederenaangifte en waarvan de hoogte gelijk is aan 50 % van het vastgestelde deficit

Hof: Artikel 42, lid 1, van verordening (EU) nr. 952/2013 verzet zich niet tegen een nationale regeling die, in geval van een derving van douanerechten ten gevolge van het verstrekken van onjuiste inlichtingen in een douaneaangifte betreffende in de EU ingevoerde goederen, voorziet in een bestuurlijke geldboete die gelijk is aan 50 % van de gedeerde douanerechten en die wordt opgelegd ondanks de goede trouw van de betrokken marktdeelnemer en de door hem genomen voorzorgsmaatregelen, aangezien dit percentage van 50 % duidelijk lager is dan het percentage dat geldt in geval van kwade trouw van deze marktdeelnemer, en het bovendien aanzienlijk is verlaagd voor bepaalde in die regeling genoemde situaties, waaronder die waarin de marktdeelnemer te goeder trouw zijn douaneaangifte vóór het einde van de controle achteraf corrigeert.

Belastingen, vennootschapsbelasting

HvJ – ARREST – C-318/22 (GE Infrastructure Hungary Holding) - 16 november 2023 – Hongarije - ECLI:EU:C:2023:890 - geen conclusie - arrest

Gedeeltelijke splitsing met fusie door overneming – Vermindering heffingsgrondslag – Fiscale neutraliteit – Verzoek vermindering belastinggrondslag - Richtlijn 2009/133/EG

Drie ondernemingen hebben een overeenkomst tot gedeeltelijke splitsing met fusie door overneming gesloten. In het kader van deze overeenkomst werden twee takken van GE Hungary door overneming samengevoegd binnen GE Aviation Hungary. Dit werd bij GE Hungary geboekt door middel van een vermindering van de reserves, zonder wijziging van het geplaatste kapitaal van deze onderneming. Als gevolg van een belastingcontrole in 2019 heeft verzoekster verzocht om vermindering van haar belastinggrondslag, wegens deze gedeeltelijke splitsing van de bedrijfstakken van GE Hungary. De door verzoekster aangevraagde vermindering van de heffingsgrondslag voor de vennootschapsbelasting werd niet toegewezen. Daarop heeft verzoekster bij de verwijzende rechter beroep ingesteld tegen het besluit van de hogere belastingautoriteit.

Verzet artikel 1, onder a), van richtlijn 2009/133, gelezen in het licht van overweging 2 van deze richtlijn, zich ertegen dat de nationale wetgever zuiver interne transacties op dezelfde wijze behandelt als transacties waarbij vennootschappen uit verschillende lidstaten betrokken zijn, wanneer deze wetgever in de ter omzetting van deze richtlijn vastgestelde bepalingen geen onderscheid heeft gemaakt tussen deze twee categorieën transacties.

Met de tweede en derde vraag wil de verwijzende rechter weten of artikel 8, lid 2, van richtlijn 2009/133 toestaat dat de toepassing van de in deze richtlijn neergelegde regeling van fiscale neutraliteit in geval

van een gedeeltelijke splitsing afhankelijk wordt gesteld van voorwaarden die verband houden met de vermindering van de deelneming van de deelgerechtigde van de inbrengende vennootschap in die vennootschap of met de vermindering van het maatschappelijk kapitaal van deze vennootschap.

Hof: Het HvJ is krachtens artikel 267 VWEU bevoegd het Unierecht uit te leggen wanneer dit de situatie in kwestie niet rechtstreeks regelt, maar de nationale wetgever er bij de omzetting van de bepalingen van een richtlijn in nationaal recht voor heeft gekozen – zoals het hem vrijstaat te doen – zuiver interne situaties op dezelfde wijze te behandelen als situaties die door die richtlijn worden geregeld.

Artikel 8, lid 2, van richtlijn 2009/133/EG verzet zich tegen een nationale wettelijke regeling die het voordeel van deze bepaling afhankelijk stelt van niet in deze richtlijn voorkomende voorwaarden die verband houden met de vermindering van de deelneming van de deelgerechtigde van de inbrengende vennootschap in die vennootschap of met de vermindering van het maatschappelijk kapitaal van deze vennootschap.

HvJ – ARREST – C-472/22 (Autoridade Tributária e Aduaneira) – Portugal - ECLI:EU:C:2023:880 – geen conclusie - arrest

**Vermogenswinstbelasting op overdracht van aandelen van kleine ondernemingen –
Belastingvoordeel - Uitsluiting van ondernemingen die in andere lidstaten zijn gevestigd –
Verbod van misbruik - Artikel 49 VWEU – Artikelen 63 en 65 VWEU – Vrijheid van vestiging –
Vrij verkeer van kapitaal**

Aan verzoeker (Frans onderdaan die in 2019 zijn fiscale woonplaats in Portugal had) is door de Portugese belastingautoriteit een aanslag inkomstenbelasting over 2019 opgelegd. Verzoeker heeft hiertegen beroep ingesteld. De vraag is onder andere wat de praktische gevolgen van het beginsel van verbod van misbruik zijn voor de beslissing die moet worden gegeven in het aanhangige geding, waarin een belastingplichtige wordt verweten een kunstmatige overdracht van aandelen te hebben verricht met het wezenlijke doel een uit het nationale recht voortvloeiend belastingvoordeel te verkrijgen en zich, om voor dat belastingvoordeel in aanmerking te komen, beroept op de vrijheid van vestiging en het vrij verkeer van kapitaal.

Hof: Artikel 63 VWEU verzet zich tegen een belastingpraktijk van een lidstaat inzake de inkomstenbelasting van natuurlijke personen die erin bestaat dat een belastingvoordeel waarbij de vermogenswinstbelasting bij de overdracht van aandelen van vennootschappen met de helft wordt verminderd, uitsluitend wordt toegekend voor de overdracht van aandelen van in die lidstaat gevestigde vennootschappen, en niet voor de overdracht van aandelen van in andere lidstaten gevestigde vennootschappen.

Beroepskwalificaties

OVERIG

Inbreukenpakket november: Nederland aangesproken op niet omzetting van richtlijn over erkenning beroepskwalificaties binnenvaart (ECER)

Bestuursrecht

EHRM – ARREST – Laurijsen e.a. t. Nederland – 21 november 2023 - [56896/17](#) - [56910/17](#) - [56914/17](#) - [56917/17](#) - [57307/17](#) - ECLI:CE:ECHR:2023:1121JUD005689617 - [persbericht](#) – [arrest](#)

Ontruiming kraakpand – Gewelddadige bedoelingen? – Gerechtvaardigde beperking demonstratierecht? - Artikel 11 EVRM - Schending

Samenvatting onder: [Vrijheid van vereniging en demonstratierecht](#)

Brexit

HvJ – CONCLUSIE – C-516/22 (Commissie/VK en Ierland) – 9 november 2023 - A-G Emiliou - ECLI:EU:C:2023:857 - [conclusie](#)

Brexit - Terugtrekkingsakkoord VK-EU - Vóór datum van toetreding tot EU gesloten Overeenkomsten - Tenuitvoerlegging van een scheidsrechterlijke uitspraak - Verzuim om een prejudiciële vraag te stellen – Staatssteun - Artikel 267 VWEU

Een lidstaat kan in een niet-nakomingsprocedure aansprakelijk worden gesteld voor schendingen van het Unierecht die voortvloeien uit beslissingen van nationale rechterlijke instanties. Wat de onderhavige zaak echter bijzonder maakt, is dat de door de Europese Commissie aangevoerde schendingen van het Unierecht niet zijn begaan door een rechterlijke instantie van een lidstaat maar door een rechterlijke instantie die – ten tijde van de uitspraak van haar bestreden arrest, gelet op de terugtrekking van het VK en Noord-Ierland uit de EU („Brexit”) – tot een derde land behoorde.

Het gaat in deze zaak om het volgende. Vennootschappen uit Zweden en Roemenië die in Roemenië gebruik hebben gemaakt van een fiscale stimuleringsregeling voordat deze werd afgeschaft hebben verzocht om oprichting van een scheidsgerecht in Roemenië teneinde vergoeding te verkrijgen van de schade die door de afschaffing van deze fiscale stimuleringsregeling was veroorzaakt.

Het scheidsgerecht heeft Roemenië veroordeeld tot betaling van een schadevergoeding van ongeveer 160 miljoen EUR aan de investeerders. Echter de Europese Commissie heeft vastgesteld dat deze schadevergoeding met de interne markt onverenigbare staatssteun in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU vormde, en Roemenië geen onverenigbare steun mocht betalen en de steun die reeds aan de investeerders was uitbetaald, moest terugvorderen. Dit besluit is bij arrest van het Gerecht nietig verklaard. Volgens het Gerecht was de Commissie onbevoegd en het Unierecht niet van toepassing op een situatie die dateerde van vóór de toetreding van Roemenië, en was de uitspraak onjuist gekwalificeerd als „voordeel” en „steun” in de zin van artikel 107 VWEU. Het HvJ heeft dit arrest vernietigd en de zaak terugverwezen naar het Gerecht voor een nieuwe beslissing. Deze zaak is nog aanhangig bij het Gerecht.

In de procedure in het VK heeft de Supreme Court de tenuitvoerlegging van de arbitrale uitspraak gelast. De Supreme Court is op basis van artikel 351, eerste alinea, VWEU tot de slotsom gekomen dat de tenuitvoerlegging van die uitspraak wordt geregeld door een multilateraal verdrag, het ICSID-Verdrag, dat het VK vóór zijn toetreding tot de Europese Unie heeft gesloten en dat aan het VK verplichtingen oplegt waarvan de nakoming kan worden geëist door derde staten die daarbij partij zijn.

De Commissie verzoekt het Hof in deze zaak om:

- vast te stellen dat het VK, door de tenuitvoerlegging toe te laten van de uitspraak in ICSID-zaak nr. ARB/05/20, zijn verplichtingen niet is nagekomen krachtens:
- artikel 4, lid 3, VEU juncto artikel 127, lid 1, Terugtrekkingsakkoord, door te beslissen over de uitlegging van artikel 351, eerste alinea, VWEU en de toepassing ervan op de tenuitvoerlegging van de

uitspraak terwijl over diezelfde kwestie reeds besluiten waren vastgesteld door de Commissie en daarover een beslissing van de rechterlijke instanties van de Unie wordt verwacht;

- artikel 351, eerste alinea, VWEU juncto artikel 127, lid 1, Terugtrekkingsakkoord door een onjuiste uitlegging en een onjuiste toepassing van de begrippen „rechten” van „een of meer derde staten” en „door de bepalingen van de Verdragen [...] aangetast”;
- artikel 267, eerste alinea, onder a) en b), en derde alinea, VWEU, juncto artikel 127, lid 1, Terugtrekkingsakkoord, door geen vraag te stellen over de geldigheid van het opschortingsbesluit van de Commissie van 2014 noch over het besluit tot inleiding van de Commissie van 2014 en door als rechterlijke instantie die in laatste aanleg uitspraak doet, geen vraag te stellen over de uitlegging van het Unierecht dat geen acte clair noch een acte éclairé was;
- artikel 108, lid 3, VWEU juncto artikel 127, lid 1, van het terugtrekkingsakkoord, door Roemenië te gelasten zijn verplichtingen krachtens het Unierecht die voortvloeien uit het opschortingsbesluit van 2014 en het besluit tot inleiding van 2014, te schenden.

De A-G is van mening dat het bestreden arrest van de Supreme Court, ondanks de Brexit en ondanks de uiterste voorzichtigheid die geboden is bij de vaststelling van een niet-nakoming wegens een rechterlijke praktijk, aanleiding heeft gegeven tot enkele schendingen van het Unierecht.

WIKI

- [Wiki Brexit](#)

Consumenten

HvJ - ARREST – C-598/21 (Všeobecná úverová banka a.s.) – 9 november 2023 - ECLI:EU:C:2023:845 – [persbericht](#) - [conclusie](#) - [arrest](#)

Onerlijke beding over vervroegde opeisbaarheid – Consumentenkredietovereenkomst – Zekerheidsrecht op door consument bewoond onroerend goed – Executieprocedure - Richtlijn 93/13/EEG

Wat betreft de executie van een zekerheidsrecht op onroerend goed waarin de consument woont, heeft het Hof in het arrest van 10 september 2014, Kušionová (C-34/13), onderzocht of de Slowaakse wetgeving inzake buitengerechtelijke executieprocedures verenigbaar is met richtlijn 93/13/EEG. Deze prejudiciële verwijzing vormt een vervolg op dat arrest. De verwijzende rechter verzoekt het Hof het verband tussen executieprocedures, het consumentenrecht en de in het Handvest verankerde grondrechten nader te onderzoeken.

Meer bepaald is de vraag aan de orde welke bevoegdheden de rechter heeft om de evenredigheid te beoordelen van de vervroegde executie van een kredietovereenkomst in het kader van een buitengerechtelijke executieprocedure. Voorts vraagt hij zich af of een bankpraktijk om nieuwe kredietovereenkomsten te sluiten waarbij het grootste deel van de middelen niet aan de consument wordt uitbetaald, maar bestemd is voor de aflossing van eerdere kredieten, verenigbaar is met richtlijn 2005/29/EG en welke gevolgen deze praktijk heeft voor het vaststellen van de werkingssfeer van richtlijn 2008/48/EG. Gelet op het antwoord op de eerste vraag wordt de tweede vraag niet door het Hof beantwoord.

Hof: Artikel 3, lid 1, artikel 4, lid 1, artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG, gelezen in het licht van artikelen 7 en 38 Handvest EU verzetten zich tegen een nationale regeling op grond waarvan er bij de rechterlijke toetsing van het oneerlijke karakter van een in een

consumentenkredietovereenkomst opgenomen beding betreffende vervroegde opeisbaarheid, geen rekening mee wordt gehouden of de aan de kredietgever geboden mogelijkheid om het recht uit te oefenen dat hij aan dat beding ontleent, evenredig is, gelet op criteria die met name verband houden met de omvang van de niet-nakoming door de consument van zijn contractuele verplichtingen, zoals het bedrag van de termijnen die niet werden voldaan in verhouding tot het totale kredietbedrag en de duur van de overeenkomst, alsmede met de mogelijkheid dat de toepassing van dat beding ertoe leidt dat de kredietgever de uit hoofde van dat beding verschuldigde bedragen kan invorderen door de verkoop van de gezinswoning van de consument buiten elke gerechtelijke procedure om.

- E** Oneerlijk beding in een consumentenkredietovereenkomst die wordt gewaarborgd door de gezinswoning: de rechter dient de evenredigheid te beoordelen tussen de mogelijkheid voor de kredietgever om de gehele lening opeisbaar te verklaren en de ernst van de niet-nakoming door de consument (Persbericht Curia)
- E** Repayment in full of consumer credit – The CJEU on the fairness of acceleration clauses and their judicial review (Case C-598/21) (ECLB)

HvJ – ARREST – C-321/22 (Provident Polska) - 23 november 2023 – Polen - ECLI:EU:C:2023:911 - persbericht - conclusie - arrest

Consumentenkredietovereenkomst - Oneerlijke bedingen - Gevolgen - Niet-rentekosten van het krediet - Effectieve rechterlijke bescherming – Declaratoire vordering - Procedurele autonomie - Richtlijn 93/13/EEG

De overeenkomst voor een wekelijkse lening in contanten bepaalde onder meer het commissieloon, de afsluitvergoeding en de vergoeding voor een flexibel aflossingsplan. De vraag is of de contractuele bedingen krachtens artikel 3, lid 1 van richtlijn 93/13/EEG als oneerlijk kunnen worden aangemerkt op de enkele grond dat zij buitensporig zijn. Ten tweede vraagt de rechter zich af of artikel 7, lid 1 en het doeltreffendheidsbeginsel in de weg staan aan nationaal recht op grond waarvan het ontbreken van procesbelang uitsluit dat een declaratoire vordering kan worden ingesteld. Tot slot vraagt de rechter zich in het kader van artikel 6, lid 1 af of een leningsovereenkomst kan worden uitgevoerd of nietig moet worden verklaard indien wordt geoordeeld dat de bedingen in de leningsovereenkomsten, daadwerkelijk oneerlijke bedingen vormen.

Hof: Artikel 3, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG moet aldus worden uitgelegd dat voor zover het onderzoek naar het oneerlijke karakter van een beding betreffende niet-rentekosten van een leningsovereenkomst tussen een verkoper en een consument niet is uitgesloten op grond van artikel 4, lid 2, van die richtlijn, gelezen in samenhang met artikel 8 ervan, het oneerlijke karakter van een dergelijk beding kan worden vastgesteld op grond van het feit dat deze consument volgens dit beding vergoedingen of provisie moet betalen waarvan de hoogte kennelijk niet in verhouding staat tot de als tegenprestatie verrichte dienst.

Artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13, gelezen in het licht van het doeltreffendheidsbeginsel, moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling, zoals uitgelegd in de rechtspraak, op grond waarvan de vordering van een consument tot vaststelling dat een oneerlijk beding in een overeenkomst met een verkoper hem niet kan worden tegengeworpen, alleen kan worden toegewezen wanneer de consument een procesbelang heeft, ingeval een dergelijk procesbelang wordt geacht niet te bestaan wanneer deze consument een vordering tot terugbetaling van het onverschuldigd betaalde kan instellen of wanneer hij het feit dat dit beding hem niet kan worden tegengeworpen, aan kan voeren in het kader van zijn verweer tegen een tegenvordering die deze verkoper op grond van dit beding tegen hem heeft ingesteld.

Artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13, gelezen in het licht van de beginselen van doeltreffendheid, evenredigheid en rechtszekerheid, staat niet in de weg aan het feit dat een leningsovereenkomst tussen een verkoper en een consument nietig wordt verklaard wanneer wordt vastgesteld dat alleen het beding in die overeenkomst met daarin de concrete betalingsmodaliteiten voor de periodieke aflossingen, oneerlijk is en dat die overeenkomst niet zonder dat beding kan voortbestaan. Wanneer een beding

evenwel een bepaling bevat die van de overige bepalingen van dat beding kan worden gescheiden, die aan een afzonderlijk onderzoek van het oneerlijke karakter ervan kan worden onderworpen en waarvan de schrapping het herstel van een werkelijk evenwicht tussen de partijen mogelijk zou maken zonder de kern van de betrokken overeenkomst aan te tasten, dan heeft dit artikel 6, lid 1, gelezen in het licht van deze beginselen, niet tot gevolg dat dit beding, of zelfs deze overeenkomst, als geheel ongeldig moet worden verklaard.

- 🇪🇺 Consumer protection: a requirement that a consumer pay excessive noninterest credit costs can constitute an unfair term ([persbericht curia](#))
- 🇪🇺 CJEU rules on excessive fees in consumer contracts (C-321/22, Provident Polska) ([ECLB](#))

RECHTSPRAAK NL – UITSpraak - Prejudiciële vragen aan Hoge Raad – 24 november 2023 – ECLI:NL:HR:2023:1627

Termijn voor verzet – Verstekvonnis – Kracht van gewijsde – Rechtszekerheidsbeginsel - Oneerlijk beding - Richtlijn 93/13/EEG

Moet wettelijke termijn voor verzet buiten toepassing blijven als uit bestreden verstekvonnis niet blijkt of rechter heeft onderzocht of toegewezen vordering is gebaseerd op overeenkomst waarin een of meer oneerlijke bedingen in de zin van de richtlijn zijn opgenomen?

4.3 Volgens vaste rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: HvJEU) is met het Unierecht verenigbaar dat in het belang van de rechtszekerheid redelijke beroepstermijnen worden vastgesteld die gelden op straffe van verval van recht. Volgens het HvJEU geldt dat “om zowel de stabiliteit van het recht en van de rechtsbetrekkingen als een goede rechtspleging te garanderen, van belang is dat rechterlijke beslissingen die definitief zijn geworden nadat de beschikbare beroepsmogelijkheden zijn uitgeput of na afloop van de voor het instellen van deze beroepen voorziene termijnen, niet meer opnieuw in geding kunnen worden gebracht”. Het HvJEU erkent dus het belang van het beginsel dat rechterlijke uitspraken naar nationaal recht kracht van gewijsde krijgen als de termijn voor het aanwenden van een rechtsmiddel daartegen ongebruikt is verstreken. Het Unierecht gebiedt de nationale rechter dan ook niet nationale procedureregels waardoor een beslissing kracht van gewijsde krijgt buiten toepassing te laten, ook al zou daardoor een schending van een bepaling van Unierecht kunnen worden opgeheven. De bescherming van de consument is in dit verband niet absoluut.

4.4 Dat de rechter in verstekzaken waarbij een van de partijen bij een overeenkomst consument is, verplicht is (ambtshalve) na te gaan of de vordering van de eiser is gebaseerd op een overeenkomst waarin zijn opgenomen een of meer oneerlijke bedingen in de zin van de richtlijn, brengt dus niet met zich dat als uit het verstekvonnis niet blijkt of de rechter dit onderzoek heeft verricht en de wettelijke verzettermijn ongebruikt is verstreken, de termijn van art. 143 leden 2 en 3 Rv buiten toepassing moet blijven. Het Unierecht staat in een dergelijk geval niet eraan in de weg dat het verstekvonnis in kracht van gewijsde gaat, en als zodanig niet meer ter discussie kan worden gesteld. Omdat het gaat om een acte éclairé, ziet de Hoge Raad geen aanleiding daarover prejudiciële vragen aan het HvJEU te stellen.

Gelet op hetgeen hiervoor in 4.3-4.4 is overwogen luidt het antwoord op de eerste prejudiciële vraag ontkennend. De door de kantonrechter gestelde vervolgvragen behoeven daardoor geen beantwoording.

- 🇪🇺 De wettelijke verzettermijn geldt ook als ten onrechte niet is getoetst of sprake is van oneerlijk beding ([Cassatieblog](#))

RECHTSPRAAK NL – Parket bij de Hoge Raad – 28 november 2023 - [ECLI:NL:PHR:2023:1083](#)

Op afstand gesloten overeenkomst – Ambtshalve toetsing – Verstekzaken - Informatieplicht – Bestelknop – Aangaan van betalingsverplichting - Overeenkomst geheel of gedeeltelijk vernietigen? - Richtlijn 2011/83/EU

Verweerster heeft een bestelling gedaan bij Bol, maar deze niet betaald. Bol heeft verweerster gedagvaard.

In deze prejudiciële zaak zijn vragen gesteld over de zogenoemde bestelknopbepaling die is opgenomen in art. 8 lid 2 van de Richtlijn consumentenrechten en is omgezet in art. 6:230v lid 3 BW. Als een consument op elektronische wijze een overeenkomst sluit door op een bestelknop te klikken, dient uit de tekst op die knop op niet voor misverstand vatbare wijze te blijken dat hij daardoor een betalingsverplichting aangaat. Het Hof van Justitie heeft dit in strikte bewoordingen bevestigd in de zaak *Fuhrmann* (HvJEU 7 april 2022, C-249/21, ECLI:EU:C:2022:269), maar heeft niet bepaald wat in geval van schending van deze informatieplicht precies de rechtsgevolgen zijn. Deze zaak hangt samen met een andere prejudiciële zaak ([23/01968](#)), *Capabel/ [...]*, die op dezelfde dag is verwezen door dezelfde kantonrechter.

De A-G geeft de Hoge Raad in overweging de prejudiciële vragen van de kantonrechter Rotterdam als volgt te beantwoorden:

1. *Onder voorbehoud van feitelijke verificatie door de verwijzende rechter moet een bestelknop met daarop de tekst 'bestelling plaatsen' geacht worden te voldoen aan het bepaalde in art. 6:230v lid 3 BW.*

2. *In verstekzaken moet de rechter ambtshalve de overeenkomst tussen consument en handelaar geheel vernietigen in het geval dat de handelaar niet heeft voldaan aan het bepaalde in art. 6:230v lid 3 BW.*

Zie ook: [ECLI:NL:PHR:2023:1082](#)

REGELGEVING

What will the new Directive 2023/2225 on consumer credit bring to consumers? ([ECLB](#))

COVID-19

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) t. Zwitserland – 27 november 2023 - **Grote Kamer** - [21881/20](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:1127JUD002188120](#) – [persbericht](#) – [beslissing](#)

COVID-19 - Algemeen verbod op evenementen – Vrijheid van vereniging – Vakbondsvrijheid - Artikel 11 EVRM – Niet ontvankelijk

Klager, een Zwitserse vereniging, is een overkoepelende organisatie van alle vakbonden in het kanton Genève. Klager klaagt over het feit dat als gevolg van de Zwitserse Coronamaatregelen er geen bijeenkomsten meer georganiseerd mochten worden. Daardoor zouden de vakbondsvrijheid en de vrijheid van vereniging zijn geschonden.

Het EHRM heeft op [15 maart 2022](#) geoordeeld dat er sprake was van een schending van de vrijheid van vereniging (artikel 11 EVRM). Vier rechters hadden een *dissenting opinion*. Zij waren van mening dat de nationale rechtsmiddelen nog niet waren uitgeput. Op verzoek van Zwitserland is de zaak doorverwezen naar de Grote Kamer.

In het arrest van de Grote Kamer heeft het Hof geoordeeld dat de klacht over de schending van de vakbondsrechten niet-ontvankelijk is (artikel 35 EVRM). Deze nieuwe klacht werd voor het eerst naar voren gebracht in het kader van de procedure voor de Grote kamer. De klacht valt buiten de reikwijdte van de zaak. Bovendien is de klacht niet binnen de termijn van zes maanden ingediend en is daarmee te laat.

Met een meerderheid oordeelde het Hof dat de klacht betreffende de vrijheid van vereniging niet ontvankelijk is omdat de nationale rechtsmiddelen niet zijn uitgeput. Klager had een klacht over de grondwettigheid in de nationale procedure kunnen indienen. De nationale autoriteiten hadden eerst de gelegenheid moeten krijgen om de belangenafweging te maken.

Vijf rechters hebben een gezamenlijke *dissenting opinion*.

- 📌 CEDH : Un syndicat suisse, appui involontaire de la QPC française ([Libertés chéries](#))

WIKI

- [Coronavirus – Europees recht](#)

EHRM factsheets

- [COVID-19 health crisis](#)

Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek

EHRM – ARREST – Janakieski t. Noord-Macedonië - 14 november 2023 – [57325/19](#) – [16291/20](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:1114JUD005732519](#) - [persbericht](#) – [arrest](#)

Voorlopige hechtenis – Lange duur – Motivering verlenging

Klager, een voormalig minister, heeft in twee afzonderlijke strafrechtelijke procedures iets meer dan twee jaar in voorlopige hechtenis gezeten, waarvan een groot deel onder huisarrest. In Straatsburg klaagt hij over de duur en motivering van de verlenging van de voorlopige hechtenis. Ook stelt hij dat niet spoedig is beslist op zijn beroep tegen diverse beslissingen over het voorarrest.

Het EHRM kijkt bij de beoordeling of de lengte van het voorarrest redelijk is naar de gehele periode waarin klager in beide procedures samen in voorarrest heeft gezeten, inclusief de tijd onder huisarrest. Het Hof heeft hierbij oog voor het feit dat klager werd vervolgd voor ernstige misdrijven, te weten terroristische activiteiten en ambtsmisbruik en dat in dergelijke zaken een langer voorarrest redelijk kan zijn om collusie en vluchtgevaar te voorkomen. Het Hof constateert dat vluchtgevaar op enig moment nog de enige grond was voor (de verlenging van) het huisarrest. Om vluchtgevaar aan te nemen is door de nationale autoriteiten slechts verwezen naar factoren die in feite betrekking hadden op de aard van het ten laste gelegde feit en de hoogte van de sanctie die klager boven het hoofd hing. Hierbij is niet ingegaan op persoonlijke omstandigheden zoals internationale contacten of gedrag tijdens de procedure. Waar wel werd verwezen naar persoonlijke omstandigheden als familiebanden of bezittingen dan was dit slechts ter overweging dat deze factoren niet tot een andere uitkomst konden leiden. Verder werd gebruik gemaakt van veelal standaard motiveringen en waren deze niet toegespitst op de persoonlijke omstandigheden van klager. Bovendien was geen sprake van een toereikende beoordeling van de voortdurende rechtvaardiging van het huisarrest gelet op het verstrijken van de tijd. Ook in beroep bleven de motiveringen algemeen. Weliswaar werd in de beslissing verwezen naar (o.a.) artikel 5 EVRM maar een op de specifieke omstandigheden van klager toegespitste motivering waarom aan

de vereisten in dit artikel was voldaan ontbrak. De vrijheidsbeneming van klager is aldus verlengd op gronden die hoewel relevant niet als 'sufficient' kunnen worden beschouwd om de volledige duur ervan te rechtvaardigen. Dit levert een schending op van artikel 5, lid 3 EVRM.

Het EHRM neemt ook een schending aan van art. 5 lid 4 EHRM. Het Hof constateert dat het appel tegen een aantal beslissingen tot verlenging van het huisarrest pas na 18 tot 28 dagen werd behandeld. Het EHRM heeft eerder geoordeeld dat dergelijke vertragingen buitensporig lang zijn. Het Hof neemt, naast het Nationale recht, ook in overweging dat de beslissingen in appel in een aantal gevallen zeer kort voor het verstrijken van het bevel tot verlenging van de vrijheidsbeneming werden genomen. Het EHRM vreest dat een dergelijke praktijk het beroep in feite illusoir maakt. Het feit dat (o.a.) klager veelvuldig beroep instelde of een hoorzitting werd gehouden kan op zich zelf geen rechtvaardiging zijn voor de geconstateerde vertraging. Het Hof herhaalt dat het aan een staat is om zijn rechtstelsel zodanig in te richten dat zijn gerechten kunnen voldoen aan de vereisten van art. 5 lid 4 van het Verdrag. Het EHRM concludeert dat niet is voldaan aan het vereiste van een "speedy review" van de beslissing klager zijn vrijheid te ontnemen.

NOOT – EHRM 24 oktober 2023, Mysliha e.a. t. Albanië

Prisoner voting rights and the ECHR: Mysliha and Others v. Albania (Strasbourg observers)

EHRM factsheets en guides

- [Hunger strikes in detention](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Prisoners' right to vote](#)
- [Prisoners' health-related rights](#)
- [Detention and mental health](#)
- [Detention conditions and treatment of prisoners](#)
- [Use of force in the policing of demonstrations](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Prisoners' rights](#)

Diensten, elektronische communicatiediensten

HvJ – CONCLUSIE – C-387/22 (Nord Vest Pro Sani Pro) – 9 november 2023 – A-G Kokott – Roemenië - ECLI:EU:C:2023:848 - [conclusie](#)

Vrij verrichten van diensten of vrij verkeer van werknemers – Belastingvrijstelling voor werknemers in de bouwsector – Ongelijke fiscale behandeling gedetacheerde en niet-gedetacheerde werknemers - Artikelen 56 en 45 VWEU - Richtlijn 2006/123/EG

De onderhavige zaak illustreert de problemen die het concept van een vrije interne markt met zich meebrengt voor de lidstaten zolang zij onderling zeer grote loonverschillen blijven vertonen. Die omstandigheid leidt ertoe dat lidstaten met een hoog loonniveau de benodigde arbeidskrachten aantrekken – en dus weghalen – uit lidstaten met een laag loonniveau. Wanneer de betrokken sectoren echter belangrijk zijn voor de ontwikkeling van de betrokken lidstaat, is het begrijpelijk dat er tegenmaatregelen worden genomen om die sectoren opnieuw aantrekkelijker te maken voor werknemers in eigen land.

Dit is wellicht de reden waarom Roemenië, extra stimulansen heeft toegevoegd. In het onderhavige geval gaat het met name om een bijzondere vrijstelling van de inkomstenbelasting voor in Roemenië

belastingplichtige werknemers in de bouwsector, die door hun werkgevers niet naar het buitenland zijn gedetacheerd en dus op het nationale grondgebied werkzaam zijn.

Laatstbedoelde werknemers, bij wie voorheen loonbelasting op het loon werd ingehouden, ontvangen dit loon thans vrij van loonbelasting. Op die wijze ontvangen zij per saldo een loonsverhoging waarvan het bedrag overeenstemt met de door de staat gedeerde loonbelasting. Zodoende wordt de binnenlandse bouwsector opnieuw aantrekkelijker voor werknemers. Mocht de belastingvrijstelling ook worden uitgebreid tot naar het buitenland gedetacheerde werknemers, zou er niets veranderen aan het loonverschil tussen binnen- en buitenland. Om die reden is het verdedigbaar dat de belastingvrijstelling beperkt werd tot werknemers die op het nationale grondgebied werkzaam zijn. De vraag is of dit niet alleen verdedigbaar, maar ook toelaatbaar is vanuit het oogpunt van het Unierecht. Dat laatste bestrijdt de Commissie met klem.

De A-G is van mening dat, zoals Roemenië terecht opmerkt, de totstandbrenging van een vergelijkbaar loonniveau binnen de Unie (in de zin van een onderlinge aanpassing van de levensomstandigheden) niet onredelijk is. Bij de uiteindelijke afweging van de twee betrokken rechtsgoederen (het veiligstellen van een goed functionerende bouwsector en het vrije verkeer van werknemers) weegt de aanvaardbare doelstelling van de Roemeense maatregel zwaarder vanwege de geringe ernst van de inmenging en het belang van de betrokken sector. Bijgevolg is de maatregel passend (evenredig in engere zin) vanuit Unierechtelijk oogpunt en dus in zijn geheel evenredig. Hieruit volgt dat de ongelijke fiscale behandeling van gedetacheerde en niet-gedetacheerde werknemers die – in Roemenië belastbare – inkomsten behalen in de bouwsector, niet in strijd is met het Unierecht.

A-G geeft het Hof in overweging: Het vrije verkeer van werknemers (artikel 45 VWEU) staat niet in de weg aan een nationale regeling, op grond waarvan aan binnenlands belastingplichtige werknemers die in dienst zijn van een werkgever die op het Roemeense grondgebied winstgerichte activiteiten verricht in de bouwsector en die niet naar het buitenland werden gedetacheerd, een bijzondere vrijstelling van de inkomstenbelasting wordt toegekend met het oog op de vermindering van de uitstroom van arbeidskrachten uit de binnenlandse bouwsector als gevolg van een minimumloon dat onder het gemiddelde op Unieniveau ligt.

HvJ – CONCLUSIE – C-540/22 (Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid) - 30 november 2023 – A-G Rantos – Nederland – na verwijzing Rb. Den Haag, zittingsplaats Middelburg [ECLI:NL:RBDHA:2022:8164](#) - [ECLI:EU:C:2023:937](#) - [conclusie](#)

Terbeschikkingstelling van werknemers - Duur van meer dan 90 dagen binnen periode van 180 dagen - Verblijfsvergunning - Beperking vrij verrichten van diensten? - Evenredigheid - Artikelen 56 en 57 VWEU

Een Slowaakse dienstverlener heeft Oekraïense werknemers ter beschikking gesteld voor werkzaamheden in Nederland. Deze werkzaamheden werden verlengd en namen daardoor meer dan 90 dagen binnen een periode van 180 dagen in beslag. In de Nederlandse regeling is bepaald dat onderdanen van derde landen in een dergelijke situatie in het bezit moeten zijn van een verblijfsvergunning. In die regeling zijn ook voorwaarden neergelegd omtrent de geldigheidsduur van deze vergunning en zijn leges vastgesteld voor het verkrijgen van de vergunning.

Is een dergelijke regeling in overeenstemming met de artikelen 56 en 57 VWEU?

A-G geeft het Hof in overweging: De artikelen 56 en 57 VWEU verzetten zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan derdelander-werknemers die door een in een lidstaat gevestigde dienstverrichter meer dan 90 dagen binnen een periode van 180 dagen ter beschikking worden gesteld in een andere lidstaat, in het bezit moeten zijn van een individuele verblijfsvergunning in deze tweede lidstaat, waarvan de duur beperkt is tot de geldigheidsduur van de in de eerste lidstaat verleende verblijfs- en werkvergunning, en in elk geval tot twee jaar, en waarvoor het legesbedrag gelijk is aan dat

voor een reguliere vergunning voor het verrichten van arbeid door een derdelander, voor zover die regeling geen onevenredige voorwaarden stelt.

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Duitsland – 21 september 2023 (ECER 23.11.23) - C-612/23 (Verbraucherzentrale Berlin) – [verwijzingsuitspraak](#)*

Universele dienstrichtlijn - Richtlijn 2002/22/EG - Richtlijn (EU) 2018/1972

Klanten hebben een telefoonabonnement verlengd vóór de afloop van de initiële contractduur. Verzoeker is een vereniging voor consumentenbescherming en komt op tegen een bepaalde gedraging van verweerster, Vodafone GmbH. Volgens de verweerster start de looptijd van de 'aanvullende' overeenkomst met een minimale looptijd van 24 maanden op het moment dat de eerste overeenkomst afloopt enkele maanden later, en niet op het moment van ondertekening.

De vraag is o.a. of onder 'initiële contractduur' de contractuur van de eerste overeenkomst wordt verstaan of ook die van een verlengingsovereenkomst.

OVERIG

Europees Parlement en Raad bereiken akkoord over nieuwe regels voor korte termijnverhuur van accommodaties ([ECER](#))

Digitalisering, sociale media en AI

HvJ – ARREST – C-376/22 (Google Ireland e.a.) – 9 november 2023 – Oostenrijk - ECLI:EU:C:2023:835 – [conclusie](#) - [arrest](#)

Audiovisuele mediadiensten – Videoplatformdiensten – Illegale content - Toezicht in de lidstaat van herkomst - Mogelijkheid kennisgeving in urgente gevallen - Geen kennisgeving – Richtlijn 2000/31/EG

Google, Meta Platforms en Tik Tok komen bij de Oostenrijkse rechter op tegen Oostenrijkse regelgeving die hen bepaalde verplichtingen oplegt in de strijd tegen vermeende illegale content. De platformen voeren aan dat zij enkel onderworpen zijn aan de regelgeving van de EU-lidstaat van vestiging, namelijk Ierland.

Moet artikel 3, lid 4, onder a), ii), van richtlijn 2000/31 aldus worden uitgelegd dat onder 'maatregelen die worden genomen ten aanzien van een bepaalde dienst van de informatiemaatschappij', ook een wettelijke maatregel kan worden begrepen die betrekking heeft op een algemeen beschreven categorie van bepaalde diensten van de informatiemaatschappij (zoals communicatieplatformen), of is, om te kunnen spreken van een maatregel in de zin van deze bepaling, vereist dat er een beslissing wordt genomen met betrekking tot een concreet afzonderlijk geval (bijvoorbeeld met betrekking tot een bij naam genoemd communicatieplatform)?

Moet artikel 3, lid 5, van richtlijn 2000/31 aldus worden uitgelegd dat het feit dat in een urgent geval de Commissie en de lidstaat van vestiging niet 'onverwijld' (achteraf) in kennis worden gesteld van dergelijke maatregelen, ertoe leidt dat deze maatregelen – na het verstrijken van een afdoende termijn voor het verrichten van die kennisgeving (achteraf) – niet kunnen worden toegepast op een bepaalde dienst?

Staat artikel 28 bis, lid 1, van richtlijn 2010/13 in de weg aan de toepassing van maatregelen in de zin van artikel 3, lid 4, van richtlijn 2000/31 die geen betrekking hebben op de op een videoplatform aangeboden programma's en door gebruikers gegenereerde video's?"

In oktober 2022 is de Digital Services Act in de EU vastgesteld (verordening 2022/2065). De verordening treedt in werking op 17 februari 2024 (maar wordt vervroegd toegepast op zeer grote onlineplatformen en onlinezoekmachines). Recentelijk hebben sommige lidstaten echter alvast nationale regels opgelegd die vergelijkbaar zijn met die welke zijn vervat in de DSA. Oostenrijk heeft ook dergelijke regels ingevoerd, maar de vraag is of zulke regels stroken met de bestaande EU-regelgeving, vervat in richtlijn 2000/31/EG. Die bepaalt namelijk dat het aan de Staat van oorsprong is om regulerend op te treden tegenover internetdiensten, en niet aan de Staat waar de diensten worden uitgeoefend.

Oostenrijk, Ierland, Polen, Google Ireland, Meta Platforms en de Europese Commissie hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: artikel 3, lid 4, van richtlijn 2000/31/EG moet aldus worden uitgelegd dat algemene en abstracte maatregelen ten aanzien van een algemeen beschreven categorie van bepaalde diensten van de informatiemaatschappij, die zonder onderscheid gelden voor alle aanbieders van die categorie diensten, niet vallen onder het begrip „maatregelen die worden genomen ten aanzien van een bepaalde dienst van de informatiemaatschappij” in de zin van die bepaling.

- 📌 Combating illegal content on the Internet: a Member State may not subject a communication platform provider established in another Member State to general and abstract obligations ([persbericht Curia](#))
- 📌 EU-Hof: lidstaat mag in kader van bestrijding illegale inhoud op het internet een in andere lidstaat gevestigde aanbieder van een communicatieplatform niet onderwerpen aan abstracte plichten ([ECER](#))

Raad

European digital identity: Council and Parliament reach a provisional agreement on eID ([Raad](#))

NOOT – Gerecht 27 september 2023, [T-367/23 R \(Amazon Services\)](#)

Amazon v DSA: insights from interim proceedings ([EU law analysis](#))

(...) one of the first legal challenges against the [Digital Services Act \(DSA\)](#). The order sheds light on Amazon's stance and the arguments that can be anticipated in the main proceedings, and has potential implications for other providers of very large online platforms (VLOP).

OVERIG

- The Digital Services Act (DSA) explained; Protecting children and young people online ([Publications office](#))
- Politiek akkoord bereikt over Europese portemonnee voor digitale identiteit ([ECER](#))
- The EU Digital Markets Act; A report from a panel of economic experts ([Publications office](#))
- Who will write the rules for AI? How nations are racing to regulate artificial intelligence – Fan Yang and Ausma Bernot ([Inform](#))
- Digital Services Coordinators and other competent authorities in the Digital Services Act: streamlined enforcement coordination lost? ([European law blog](#))

- Europese Commissie lanceert database: inzicht in algemene voorwaarden van digitale diensten (IT&Recht)
- Europe and the Global Race to Regulate AI ([Verfassungsblog](#))
The EU wants to set the global rule book for AI. This blog explains the complex “risk hierarchy” that pervades the proposed AI Act, currently in the final stages of trilogue negotiation. This contrasts with the US focus on “national security risks”. We point out shortcomings of the EU approach requiring comprehensive risk assessments (ex ante), at the level of technology development.

Discriminatie

EHRM – ARREST - Džibuti e.a. t. Letland – 16 november 2023 - [persbericht](#) – [arrest](#) – [225/2011642/20](#) - [21815/20](#) – ECLI:CE:ECHR:2023:1116JUD000022520

EHRM – ARREST - Valiullina e.a. t. Letland -16 november 2023 – [persbericht](#) – [arrest](#) - [56928/19](#) - [7306/20](#) - [11937/20](#) – ECLI:CE:ECHR:2023:0914JUD005692819

Samenvatting onder: [Onderwijs](#)

EHRM - factsheets en guides

- [Guide on Article 14 ECHR and on article 1 of Protocol No. 12 to the Convention - prohibition of discrimination](#)

Eigendomsrecht

EHRM – ARREST – Legros e.a. t. Frankrijk – 9 november 2023 - [72173/17](#) e.a. - ECLI:CE:ECHR:2023:1109JUD007217317 - [persbericht](#) – [arrest](#)

Termijn voor het instellen van beroep – Wijziging jurisprudentielijn – Toepassing in lopende beroepsprocedures - Rechtszekerheid – Recht op toegang tot de rechter – Eigendomsrecht - Artikel 6 EVRM – Artikel 1, EP EVRM

Samenvatting onder: [procesrecht en recht op eerlijk proces – bestuursrecht](#)

EHRM – ARREST - Association of Communally-owned Forestry Proprietors Porceni Plesa and Piciorul Batran Banciu t. Roemenië – 28 november 2023 - [46201/16](#) - [47379/18](#) - ECLI:CE:ECHR:2023:1128JUD004620116 - [persbericht](#) – [arrest](#)

Natura 2000 - Compensatiemethode nog niet geïmplementeerd – Artikel 1, Eerste Protocol EVRM – Artikel 41 EVRM

In deze zaak gaat het om twee Roemeense entiteiten die eigenaar zijn van stukken grond die zijn aangewezen als beschermd natuurgebied als onderdeel van het Natura 2000-netwerk, dat zich richt op bescherming van natuurgebieden. Dat houdt in dat gebruik van die beschermde natuurgebieden (waaronder ook de kap van zich daarop bevindende bossen) is verboden. Daar staat financiële compensatie tegenover. Deze compensatie (of specifieker: de methode waarmee de hoogte daarvan moet worden vastgesteld) is in het Roemeense nationale recht echter (nog) niet geïmplementeerd, en dus ook nog niet betaald aan de grondeigenaren. Zij betogen dat om die reden er sprake is van een

onevenredige bezwaring van hun eigendomsrecht met betrekking tot de grond, en daarmee een schending van artikel 1 van het eerste protocol van het EVRM.

Het hof overweegt dat er geen twijfel is over de causaliteit tussen het nalaten van de staat om de methodologie te implementeren en het niet-betalen van de compensatie aan de klagers. In 2012 is er immers door de Europese Commissie al een methode gepresenteerd. De staat heeft artikel 1, Eerste protocol EVRM geschonden door meer dan tien jaar te wachten met het implementeren daarvan en geen compensatie te betalen aan klagers. Op grond van artikel 41 EVRM wordt de staat daarom veroordeeld tot betaling van schadevergoeding.

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 1 of Protocol No. 1 to the ECHR - protection of property](#)

Energiemarkt

OVERIG

Protection against market manipulation in the wholesale energy market: Council and Parliament reach deal ([Raad](#))

Familieleven en familierecht

EHRM – ARREST – G.T.B. t. Spanje – 16 november 2023 – [persbericht](#) – [arrest](#) – [3041/19](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:1116JUD000304119](#)

Procedure voor registratie geboorte en afgifte ID – Artikel 8 EVRM - Schending

Het heeft veel tijd en moeite gekost om de geboorte van klager te laten registreren. Oorzaak is dat hij is geboren in Mexico. Toen hij 12 jaar was heeft zijn moeder de procedure voor registratie gestart; zij heeft voor een rechter gezworen dat zij zijn moeder was, en getuigen hebben dit bevestigd. Moeder heeft echter niet de gevraagde documentatie van de Mexicaanse autoriteiten kunnen overleggen. Drie jaar later werd een nieuwe poging ondernomen, om een ID-bewijs te kunnen verkrijgen. Na zes jaar, klager was inmiddels 21 jaar oud, is dit afgegeven.

Het EHRM merkt op dat dit de eerste zaak is waarin het Hof oordeelt over het recht op een geboorteakte. Nadat moeder nogmaals voor een rechter haar zoon had erkend, zijn nog jaren voorbij gegaan voordat het ID-bewijs werd afgegeven, terwijl de autoriteiten maar bleven vragen om documentatie waarvan zij konden weten dat moeder die niet kon verstrekken. Gelet op de ernstige gevolgen van het niet hebben van een ID, hetgeen zelfs als *verwaarlozing* kan worden aangemerkt, hadden de autoriteiten in deze periode meer moeten doen om klager te helpen. Daarom concludeert het Hof tot een schending van de verplichting van de overheid, om de uitoefening te waarborgen van klagers recht op respect van zijn privéleven.

EHRM factsheets en case-law guide

- [Children's rights](#)
- [Gestational surrogacy](#)
- [International child abductions](#)
- [Parental rights](#)
- [Protection of minors](#)
- [Reproductive rights](#)
- [Guide on Article 8 ECHR - right to respect for private and family life, home and correspondence](#)
- [Guide on Article 12 ECHR - right to marry](#)

Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie

HvJ – ARREST – C-427/22 (B.G.) - 16 november 2023 – Bulgarije - ECLI:EU:C:2023:877 – geen conclusie - [arrest](#)

Prudentiële vereisten voor kredietinstellingen – Verlenen van kredieten zonder vergunning – Begrip “kredietinstelling”- Verordening (EU) nr. 575/2013

Een natuurlijk persoon is veroordeeld tot een vrijheidsstraf van drie jaar en tot verbeurdverklaring van een deel van zijn vermogen, omdat hij een strafbaar feit had gepleegd dat bestaat in het bedrijfsmatig verrichten van banktransacties zonder de daarvoor vereiste vergunning. De betrokken persoon zou zeven leningen hebben verstrekt aan twee personen en zou daarvoor rente hebben ontvangen. De vraag is o.a. of de definitie van een kredietinstelling in artikel 4, lid 1, punt 1, van verordening 575/2013 aldus moet worden uitgelegd dat het verstrekken van leningen uitsluitend moet plaatsvinden met middelen die bij het publiek als deposito's of andere terugbetaalbare gelden zijn aangetrokken, of mag een kredietinstelling ook uit andere bronnen leningen verstrekken?

Hof: Artikel 4, lid 1, punt 1, onder a), van verordening (EU) nr. 575/2013 moet aldus worden uitgelegd dat een onderneming slechts onder het begrip „kredietinstelling” in de zin van dit artikel 4, lid 1, punt 1, valt indien haar activiteit cumulatief bestaat uit het aantrekken van deposito's of andere terugbetaalbare gelden bij het publiek en kredietverlening voor eigen rekening, waarbij deze bij het publiek aangetrokken deposito's of andere gelden bestemd zijn voor de verlening van kredieten, die bovendien ook met middelen uit andere bronnen kunnen worden verstrekt.

HvJ – CONCLUSIE – C-551/22 P (Commissie/Fundación Tatiana Pérez de Guzmán el Bueno e.a.) - 9 november 2023 - A-G Capeta – **Grote Kamer** - ECLI:EU:C:2023:846 - [conclusie](#)

Economisch en monetair beleid – Bankenunie – Auteur van een handeling - Afwikkeling van Banco Popular - Gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme – Verordening (EU) nr. 806/2014

Wanneer een bank faalt of waarschijnlijk zal falen kan de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR) onder bepaalde voorwaarden een afwikkelingsregeling opstellen die de Europese Commissie binnen 24 uur moet goedkeuren.

Op 6 juni 2017 is het Gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme (GAM) voor de eerste maal toegepast, en wel voor de Banco Popular. Deze hogere voorziening in de nasleep van die afwikkeling betreft hoofdzakelijk de vraag wie de juridische verantwoordelijkheid draagt voor de afwikkelingsregeling van Banco Popular, en tegen wie een beroep tot nietigverklaring bij de Unierechter derhalve moet worden gericht. Is dit de GAR, die de afwikkelingsregeling heeft vastgesteld? Of is dit de Commissie, die deze regeling in haar geheel heeft goedgekeurd? Of is de afwikkeling van Banco Popular een gezamenlijke handeling van beide?

Volgens het arrest van het Gerecht van 1 juni 2022, in zaak T-481/17 is de afwikkelingsregeling een voor beroep vatbare handeling waarvoor de GAR rechtens verantwoordelijk is.

In de onderhavige hogere voorziening bestrijdt de Commissie het oordeel dat beroep kan worden ingesteld tegen de GAR. Volgens haar had het beroep moeten worden gericht tegen de Commissie zelf, aangezien de afwikkelingsregeling pas in werking treedt nadat zij deze heeft goedgekeurd.

Het bestreden arrest is één van zes proefzaken bij het Gerecht die zijn geselecteerd als zijnde representatief voor meer dan honderd rechtstreekse beroepen, ingesteld door natuurlijke en rechtspersonen die vóór de afwikkeling van Banco Popular daarin kapitaal bezaten.

A-G geeft het Hof in overweging:

- *het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 1 juni 2022, *Fundación Tatiana Pérez de Guzmán el Bueno en SFL/GAR (T-481/17, EU:T:2022:311)*, te vernietigen voor zover daarin een beroep tegen de afwikkelingsregeling, zoals vastgesteld door de GAR, ontvankelijk wordt verklaard;*
- *het door *Fundación Tatiana Pérez de Guzmán el Bueno en de SFL* ingediende beroep tot nietigverklaring niet-ontvankelijk te verklaren;*

HvJ – CONCLUSIE – C-181/22 P (Nemea Bank) - 30 november 2023 – A-G Kokott - ECLI:EU:C:2023:935 - [conclusie](#)

Gemeenschappelijk Toezichtmechanisme — Intrekking vergunning Nemea Bank – Geding zonder voorwerp geraakt en verlies van procesbelang – Afdoening zonder beslissing – Beroep tot schadevergoeding – Kennelijke niet-ontvankelijkheid – Doeltreffende voorziening in rechte – Artikel 47 van het Handvest - Verordening (EU) nr. 1024/2013

De in Malta gevestigde kredietinstelling Nemea Bank verzoekt om vernietiging van de beschikking van het Gerecht in zaak T-321/17. Bij die bestreden beschikking heeft het Gerecht om te beginnen beslist om het door Nemea Bank ingestelde beroep tot nietigverklaring van het besluit van de ECB zonder beslissing af te doen. Voorts heeft het Gerecht het door Nemea Bank ingestelde beroep tot schadevergoeding kennelijk niet-ontvankelijk verklaard. Bij het litigieuze besluit had de ECB besloten de vergunning van Nemea Bank voor het uitoefenen van de werkzaamheden van een kredietinstelling in te trekken.

A-G geeft het Hof in overweging: het eerste middel toe te wijzen en de bestreden beschikking te vernietigen voor zover daarin wordt geoordeeld dat er geen uitspraak hoefde te worden gedaan op het beroep tot nietigverklaring en dat de daarmee verband houdende kosten over rekwirante en de ECB moesten worden verdeeld (punten 1 en 3 van het dictum), de zaak overeenkomstig artikel 61 van het Statuut van het HvJ naar het Gerecht terug te verwijzen en de ECB in elk geval te verwijzen in de kosten in verband met de door het Gerecht gedane vaststelling dat er geen uitspraak hoefde te worden gedaan op het beroep tot nietigverklaring.

HvJ – CONCLUSIE – C-409/22 (EUROBANK BULGARIA) - 30 november 2023 – A-G Sanchez-Bordona – Bulgarije - ECLI:EU:C:2023:936 - [conclusie](#)

Banken - Betalingstransacties met vervalste volmacht – Begrip “betaalinstrument” - Aansprakelijkheid betalingsdienstaanbieder – Apostille - Richtlijn 2007/64/EG

Verzoeker heeft een betaalrekening bij verweerder. Een voor verzoeker onbekend persoon heeft met een vervalste volmacht overboekingen verricht. Verzoeker vordert van de bank dat zij de overgeboekte geldmiddelen terugbetaalt.

De vraag is o.a. of een volmacht krachtens welke de gemachtigde door middel van een betalingsopdracht namens de betaler een beschikkingsdaad ten aanzien van vermogensbestanddelen verricht, een betaalinstrument is in de zin van artikel 4, punt 23, van richtlijn 2007/64/EG.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 4, punten 19 en 23, en de artikelen 58, 59 en 60, gelezen in samenhang met artikel 86, van richtlijn 2007/64/EG moeten aldus worden uitgelegd dat

1) *een bijzondere en uitdrukkelijke volmacht van de houder van de betaalrekening waarbij een gevolmachtigde wordt gemachtigd om te beschikken over de geldmiddelen op die rekening, in beginsel geen betaalinstrument is, tenzij anders is overeengekomen tussen de houder van de betaalrekening en de betalingsdienstaanbieder en de daartoe strekkende bepaling uitdrukkelijk is opgenomen in de clausules van het raamcontract dat hen bindt. In dat geval zou de notariële volmacht deel uitmaken van een geheel van procedures die tussen de betalingsdienstaanbieder en de gebruiker van die dienst zijn overeengekomen voor het initiëren van een betalingsopdracht;*

2) *de apostille die door de bevoegde buitenlandse autoriteit is aangebracht overeenkomstig het Verdrag van 5 oktober 1961 tot afschaffing van het vereiste van legalisatie van buitenlandse openbare akten, een van de middelen is die de betalingsdienstaanbieder kan gebruiken om een betaalinstrument te authenticeren indien dat middel is opgenomen in een buitenlandse openbare akte;*

3) *de nationale rechter een in het recht van een lidstaat ingevoerde regeling met betrekking tot de aansprakelijkheid van de betalingsdienstaanbieder die niet geheel in overeenstemming is met het bepaalde in de artikelen 58, 59 en 60, gelezen in samenhang met artikel 86, van richtlijn 2007/64, buiten toepassing moet laten indien er betalingstransacties zijn uitgevoerd die door de betaler niet zijn toegestaan;*

4) *wanneer de omstandigheden aanleiding geven tot twijfel over de geldigheid van het betaalinstrument en de gebruiker ontkent dat hij heeft ingestemd met een reeds uitgevoerde betalingstransactie, een betalingsdienstaanbieder die een louter formele (uiterlijke) authenticatie van dat betaalinstrument verricht, niet is vrijgesteld van aansprakelijkheid voor de uitvoering van die transactie.*

GERECHT EU – ARREST – Gevoegde zaken T-302/20, T-303/20 en T-307/20 (Del Valle Ruíz e.a.) – 22 november 2023 - ECLI:EU:T:2023:735 – [persbericht](#) - [arrest](#)

Bankenunie – Gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme voor kredietinstellingen en bepaalde beleggingsondernemingen (GAM) – Afwikkeling Banco Popular Español – Recht op eigendom – Recht om te worden gehoord – Recht op een doeltreffende voorziening in rechte – Waardering van het verschil in behandeling – Onafhankelijkheid van de taxateur

Met hun beroep krachtens artikel 263 VWEU vorderen verzoekers nietigverklaring van besluit SRB/EES/2020/52 van de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR) van 17 maart 2020 om te bepalen of compensatie moet worden toegekend aan de aandeelhouders en crediteuren ten aanzien van wie de afwikkelingsmaatregelen aangaande Banco Popular Español S.A. zijn genomen. De Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR), wordt ondersteund door Spanje.

Hof: De beroepen worden verworpen. In zaak T-302/20 worden Antonio Del Valle Ruíz en de andere verzoekers verwezen in hun eigen kosten en in die van de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR); in zaak T-303/20 worden José María Arias Mosquera en de andere verzoekers verwezen in hun eigen kosten en in die van de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR), en in zaak T-307/20 wordt Calatrava Real State 2015, SL verwezen in haar eigen kosten en in die van de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR). Spanje draagt zijn eigen kosten. Aeris Invest Sàrl draagt haar eigen kosten.

Zie ook:

- [GERECHT – ARREST – T-304/20 \(Molina Frenandez/CRU\)](#)
- [GERECHT – ARREST – T-330/20 \(ACMO e.a./CRU\)](#)
- [GERECHT – ARREST – T-340/20 \(Galván Fernández-Guillén/CRU\)](#)

- Resolution of Banco Popular: affected shareholders and creditors were not entitled to compensation from the Single Resolution Fund ([persbericht curia](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – België - C-627/23 (Communes de Schaerbeek en de Linkebeek België) – 23 november 2023 (ECER 29.9.2023) – [verwijzingsuitspraak*](#)

Effecten – Kapitaalverhoging – Begrip ‘op de kapitaalmarkt verhandelbare effecten’ – Holdingmaatschappij met provincies en gemeenten als aandeelhouder - Richtlijn 2003/71/EG - Richtlijn 2004/39/EG

De verweerder in cassatie, Gemeentelijke Holding, heeft als aandeelhouders de provincies en gemeenten die zich bij haar financieren. In 2008 heeft ze deelgenomen aan de kapitaalverhoging van de naamloze vennootschap Dexia. Alle aandeelhouders stemden in om in te schrijven op de kapitaalverhogingen. In 2011 besliste de buitengewone algemene vergadering van Gemeentelijke Holding om de vennootschap te ontbinden en de aandeelhouders verloren toen hun volledige inschrijvingen. De verzoekende partijen, gemeenten Schaarbeek en Linkebeek, vorderen nietigverklaring van hun inschrijving op de kapitaalverhogingen wegens het niet publiceren van een prospectus voorafgaand aan de uitnodiging aan de aandeelhouders om in te schrijven op de kapitaalverhogingen.

De verwijzende rechter vraagt het Hof om uitlegging van de Richtlijnen 2003/71/EG en 2004/39/EG, in het bijzonder of het begrip „op de kapitaalmarkt verhandelbare effecten” mede ziet op de aandelen van een holdingmaatschappij die alleen door provincies en gemeenten kunnen worden aangehouden en waarvan de overdracht aan de goedkeuring door de raad van bestuur is onderworpen.

GBVB-Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-29/22 P en C-44/22 P (K.S. en K.D. t. Raad e.a.) - 23 november 2023 – A-G Capeta - [ECLI:EU:C:2023:901](#) – [persbericht](#) - [conclusie](#)

Bevoegdheid HvJ voor GBVB zaken - Misdrijven gepleegd in Kosovo - Rechtsstaatmissie EU in Kosovo – Aansprakelijkheid EU - Ontoereikend onderzoek naar verdwijning en doden van familieleden – Artikelen 2, 6, 19 en 24 VEU – Artikelen 268, 275 en 340 VWEU

K.S. en K.D. hebben in 1999 hun familieleden verloren in de nasleep van het conflict in Kosovo. Deze moorden en verdwijningen zijn nooit opgehelderd. In 2008 heeft de Unie een civiele missie ingesteld, de rechtsstaatmissie van de EU in Kosovo die onder meer tot taak had dergelijke misdrijven te onderzoeken. K.S. en K.D. hebben tegen de Unie een vordering tot schadevergoeding ingesteld wegens schending van hun grondrechten omdat deze misdrijven niet naar behoren zouden zijn onderzocht.

Kunnen de rechterlijke instanties van de Unie kennisnemen van deze vorderingen? Het Gerecht heeft deze vraag ontkennend beantwoord, vandaar deze hogere voorzieningen.

Het Hof van Justitie behandelt deze hogere voorzieningen tegelijk met een andere zaak, te weten de hierna te bespreken zaak Neves 77 Solutions (C-351/22). In die zaak komt eveneens de vraag aan de orde naar de omvang van de in artikel 24, lid 1, VEU en artikel 275 VWEU neergelegde beperking van

de bevoegdheid van de rechterlijke instanties van de Unie op het gebied van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, zij het in een andere context.

De bredere context van deze zaken wordt gevormd door de lopende onderhandelingen over de toetreding van de Unie tot het EVRM. Alle andere onderhandelingshoofdstukken, die zijn geopend naar aanleiding van advies 2/13, lijken te zijn afgesloten, met uitzondering van één overblijvende kwestie, namelijk de omvang van de bevoegdheid van de rechterlijke instanties van de Unie op het gebied van het GBVB.

De A-G geeft het Hof in overweging de ingestelde hogere voorzieningen, waarin gesteld wordt dat het Gerecht artikel 24, lid 1, VEU en artikel 275 VWEU onjuist heeft uitgelegd, toe te wijzen. Het Gerecht heeft derhalve blijk gegeven van een onjuiste rechtsopvatting toen het oordeelde dat het niet bevoegd was om kennis te nemen van de door K.S. en K.D. ingestelde schadevordering. De bestreden beschikking dient te worden vernietigd.

Voorts is de A-G van mening dat de stand van de procedure het Hof niet in staat stelt uitspraak te doen over de ontvankelijkheid en de gegrondheid van het beroep. Deze kwesties zijn niet door het Gerecht geanalyseerd en zijn ook niet het onderwerp van debat geweest bij het Hof van Justitie. De zaak moet daarom worden terugverwezen naar het Gerecht en de beslissing omtrent de kosten moet worden aangehouden.

A-G geeft het Hof in overweging: de beschikking van het Gerecht van 10 november 2021, KS en KD/Raad e.a. in zaak T-771/20 te vernietigen; de zaak terug te verwijzen naar het Gerecht voor een oordeel over de ontvankelijkheid en de gegrondheid van het beroep; de beslissing omtrent de kosten aan te houden.

- 📌 Advocaat-generaal Čapeta: particulieren kunnen een beroep tot schadevergoeding tegen de EU instellen bij de EU-rechter op grond van vermeende schendingen van grondrechten door maatregelen in het kader van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de EU ([persbericht curia](#))
- 📌 Judicial control over alleged breaches of fundamental rights in the implementation of Eulex Kosovo and Advocate General's Čapeta's Opinion in Joined Cases C-29/22 P and C-44/22 P ([EU law analysis](#))
- 📌 AG Čapeta Opinion on the admissibility of a human rights action for damages in CSDP: filling the gaps in the EU system of legal remedies? ([European law blog](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-351/22 (Neves 77 Solutions) - 23 november 2023 – A-G Capeta – Roemenië - ECLI:EU:C:2023:907 – [persbericht](#) - [conclusie](#)

Bevoegdheid HvJ – Oekraïne-oorlog - Verplichte aanmelding van onder verbod vallende transactie – Schending aanmeldingsplicht – Automatische verbeurdverklaring - Eigendomsrecht - Besluit 2014/512/GBVB – Artikelen 2, 6, 19 en 24 VEU – Artikelen 267 en 275 VWEU

De vraag is o.a. of besluit 2014/512/GBVB, met name artikelen 5 en 7, aldus moet worden uitgelegd dat het lidstaten toestaat nationale maatregelen vast te stellen die voorzien in de automatische verbeurdverklaring van alle bedragen die voortvloeien uit een schending van de verplichting tot aanmelding van een onder het verbod van artikel 2, lid 2, onder a), van dit besluit vallende transactie. Verder is de vraag of het HvJ bepalingen van het besluit mag uitleggen, gelet op de beperkingen die artikel 24, lid 1, VEU en artikel 275 VWEU stellen aan zijn bevoegdheid op het gebied van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid.

Parallel met de onderhavige zaak behandelt het Hof de hiervoor besproken twee gevoegde zaken K.S. en K.D./Raad e.a. en Commissie/K.S e.a. (zaken C-29/22 P en C-44/22 P). In die laatste zaken gaat

het eveneens om de vraag in hoeverre er beperkingen zijn gesteld aan de bevoegdheid van het Hof op het gebied van het GBVB.

De ruimere context van al deze zaken wordt gevormd door de lopende onderhandelingen over de toetreding van de Unie tot het EVRM. Alle andere onderhandelingshoofdstukken, die als gevolg van advies 2/13 werden geopend, lijken te zijn afgesloten, met uitzondering van één overblijvende kwestie, namelijk de omvang van de bevoegdheid van de rechterlijke instanties van de Unie op het gebied van het GBVB.

*A-G geeft het Hof in overweging: Het rechtszekerheidsbeginsel, het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel en het grondrecht op eigendom verzetten zich **niet** tegen nationale maatregelen die voorzien in de verbeurdverklaring van de volledige opbrengst van een transactie die in strijd met besluit 2014/512/GBVB is verricht. Dit is zelfs het geval wanneer de verbeurdverklaring een automatisch gevolg is van het verzuim om de transactie bij de bevoegde nationale autoriteiten aan te melden. Het Hof is niet bevoegd om zich over de derde vraag uit te spreken.*

- Advocaat-generaal Ćapeta: het Hof is niet bevoegd om algemene bepalingen van een maatregel inzake het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de Unie uit te leggen louter om de betekenis ervan te verduidelijken ([persbericht curia](#))

GERECHT – ARREST – T-282/22 (Mazepin/Raad) – 8 november 2023 - ECLI:EU:T:2023:701-persbericht - arrest

Bevriezing tegoeden Russische zakenman – Besluit 2014/145/GBVB - Verordening (EU) 2022/396

Mazepin is een zakenman met de Russische nationaliteit. Hij is de eigenaar en CEO van Uralchem, een Russische fabrikant van een breed scala aan chemische producten. In de nasleep van de beginfase van de Russische agressie tegen Oekraïne, hebben Mazepin en 36 andere zakenmensen een ontmoeting bijgewoond met president Poetin en andere leden van de Russische regering. Ze bespraken de impact van de handelwijze in de nasleep van de westerse sancties tegen Rusland.

Het feit dat Mazepin voor die bijeenkomst was uitgenodigd, naast ander bewijsmateriaal laten zien dat hij tot de nauwste kring van president Poetin behoort en dat hij het beleid van Poetin steunt. De Raad van de EU heeft daarom besloten sancties op te leggen en de tegoeden van Mazepin te bevriezen.

Mazepin komt op tegen dit besluit. Het Gerecht oordeelt dat de Raad het besluit tot oplegging van de sancties voldoende gemotiveerd heeft. Bovendien heeft de Raad voldoende specifieke, nauwkeurige en consistente aanwijzingen aangedragen.

Het Gerecht verworpt het beroep.

- 🇪🇺 War in Ukraine: the General Court confirms that the funds of Mr Dmitry Arkadievich Mazepin must remain frozen ([persbericht Curia](#))

Geografische aanduidingen en oorsprongsbenaming

HvJ – ARREST – 23 november 2023 – C-354/22 (Weingut A) - Duitsland - ECLI:EU:C:2023:916 – persbericht - conclusie - arrest

Etikettering wijnsector – Gepachte wijngaarden – Wijnpersinstallatie – Wijnbereiding volledig op bedrijf? - Gedelegeerde verordening (EU) 2019/33

Een Duitse wijnbouwer wenst de aanduiding „Weingut” (wijngoed) te gebruiken in de presentatie van zijn wijnen, ook al worden de druiven voor die wijnen geteeld, geoogst en geperst op een landgoed dat niet zijn eigendom is, dat op 70 kilometer van zijn bedrijf is gelegen en dat door hem wordt gepacht.

Hij heeft geen toestemming gekregen voor het gebruik van deze aanduiding. Moet het begrip „bedrijf” worden opgevat als een afgebakende fysieke ruimte die enkel de wijngaarden en wijnbereidingsgebouwen en -inrichtingen omvat die niet van de grond van de wijnproducent gescheiden zijn? Of kan worden aanvaard dat de wijnbereiding volledig op het bedrijf heeft plaatsgevonden wanneer de druiven zijn geperst in een door de producent gehuurde wijnpersinstallatie die buiten zijn eigen landgoed is gesitueerd. Is dat het geval, dan rijst de vraag welke mate van controle over het wijnbereidingsproces van die producent kan worden verlangd?

Artikel 54, lid 1, tweede alinea, van gedelegeerde verordening 2019/33, moet aldus worden uitgelegd dat een wijnbereiding volledig op het wijnbouwbedrijf waarnaar de wijn is vernoemd, plaatsvindt in de zin van deze bepaling, ook al wordt het wijnpersen uitgevoerd door medewerkers van het wijnbouwbedrijf dat de pers heeft verhuurd aan het wijnbouwbedrijf waarnaar de wijn is vernoemd, mits het persen geschiedt onder de daadwerkelijke leiding, het strikte en permanente toezicht en de verantwoordelijkheid van de eigenaar van dat bedrijf. Het feit dat het wijnbouwbedrijf dat de wijnpers verhuurt een eigen belang heeft bij de wijze waarop het persen wordt uitgevoerd, met name omdat er een contractueel beding is dat voorziet in een toeslag op de prijs op basis van de opbrengst en de kwaliteit per hectoliter wijn, is niet van invloed op de vraag of de wijnbereiding kan worden geacht te hebben plaatsgevonden op het wijnbouwbedrijf waarnaar de wijn is vernoemd.

- e** Winemaking and wine labelling: A wine-grower may indicate its own winegrowing holding even if pressing takes place on the premises of another wine-grower ([persbericht curia](#))
- e** HvJEU: Wijnproductie en wijnlabeling wanneer persen elders gebeurt ([Boek9](#))
- e** Prejudiciële vragen over oorsprongsbenaming van wijnbouwproducten ([IE forum](#))

Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Duitsland – C-618/23 (SALUS) – 28 september 2023 (22.11.23) – verwijzingsuitspraak*

Etikettering - Medicinale kruidentheeën – Geneesmiddelen – Biologisch logo - Richtlijn 2001/83/EG - Verordening (EU) 2018/848

Verweerster brengt o.a. medicinale kruidentheeën op de markt. Volgens verzoekster is onder andere het gebruik van het officiële EU-biologo in strijd met de Duitse geneesmiddelenwet. Zij heeft derhalve een vordering tot staking, informatie en vaststelling van de verplichting tot schadevergoeding alsook vergoeding van de aanmaningskosten ingesteld. Verweerster heeft zich hiertegen verzet en zich daarbij beroepen op de bepalingen van Verordening (EU) 2018/848 (hierna: de EU-bioverordening).

De vragen gaan o.a. over de uitleg van diverse artikelen van Richtlijn 2001/83/EG en de EU-bioverordening, in het bijzonder of medicinale kruidentheeën kunnen worden beschouwd als traditionele kruidenpreparaten op basis van planten en welke informatie op de etiketteringen is toegestaan.

NOOT – EHRM 14 september 2023, Baret en Caballero t. Frankrijk

In the Strasbourg Club: Who controls my gametes? Ranting on Baret & Caballero v. France
(Strasbourg observers)

Godsdienstvrijheid

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Asociación de Abogados Cristianos t. Spanje - 9 november 2023 – persbericht 30.11.23 – beslissing - 22604/18 - ECLI:CE:ECHR:2023:1109DEC002260418

Aanstootgevend kunstwerk in gemeentehuis – Strafrechtelijke procedure waar ook bestuursrechtelijke procedure open staat - Geen uitputting nationale rechtsmiddelen – Kennelijk ongegrond – Niet ontvankelijk

Klager is een vereniging die als doel heeft de Christelijke waarden in de samenleving te herstellen en te waarborgen. In het gemeentehuis van Pamplona is een kunstwerk tentoongesteld met foto's waarop de kunstenaar naakt te zien is naast het woord 'pedofilie', gemaakt met stukjes hostie die de kunstenaar bij 242 katholieke kerkdiensten had verzameld. Het kunstwerk is ondanks klachten niet weggehaald. Daarop heeft klager aangifte gedaan tegen de kunstenaar en de gemeenteambtenaar die het had goedgekeurd. Het strafproces is echter stopgezet door de onderzoeksrechter, omdat hij het geen strafbaar feit vond. Deze beslissing is door de nationale rechters in stand gelaten.

Bij het EHRM wordt geklaagd dat artikel 9 EVRM (vrijheid van godsdienst) is geschonden enerzijds omdat de lokale autoriteiten een kunstwerk hebben gefinancierd en tentoongesteld dat religieuze gevoelens heeft geschonden, terwijl de overheid neutraal moet zijn, en anderzijds aangezien de rechterlijke macht de vervolging naar de kunstenaar en de ambtenaar heeft beëindigd, waardoor de plicht is verzaakt om Christelijke gelovigen te beschermen.

Het EHRM overweegt als volgt. Klager heeft de weigering van de gemeente om het kunstwerk weg te halen via een strafrechtelijke procedure ingestoken, terwijl er ook een bestuursrechtelijke procedure open stond waarin geklaagd kon worden dat de overheid zich niet neutraal heeft opgesteld. Door dit na te laten zijn de nationale rechtsmiddelen niet uitgeput en wordt het eerste deel van de klacht afgewezen. Het tweede deel van de klacht, dat ziet op het rechterlijk oordeel, wordt afgewezen omdat dat kennelijk ongegrond is. Het beëindigen van een vervolging – terwijl er ook een andere rechtsgang open stond – kan op geen enkele manier gezien worden als het nalaten van de staat om zijn plicht na te komen, als bedoeld in artikel 9 EVRM, te weten om gelovigen te beschermen tegen een schending van hun vrijheid van godsdienst.

HvJ – ARREST – C-148/22 (Commune d'Ans) – België - 28 november 2023 – Grote Kamer - ECLI:EU:C:2023:924 - persbericht – conclusie – arrest

Gelijke behandeling in arbeid en beroep - Verbod van discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging - Islamitische hoofddoek – Personeel van een gemeente - Vereiste van neutraliteit - Richtlijn 2000/78/EG

De afgelopen jaren is het HvJ herhaaldelijk verzocht zich in het licht van het verbod van „discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging” te buigen over gevallen waarin moslima's die in het bedrijfsleven werkzaam waren, van hun werkgever geen islamitische hoofddoek mochten dragen op het werk.

Het verschil met deze zaak is dat het verbod op het dragen van religieuze tekens op het werk niet uitgaat van een particuliere werkgever, maar van een overheidsinstantie, in casu een gemeente.

De vraag is o.a. of de richtlijn het toelaat dat een overheidsdienst een volkomen neutrale overheidsomgeving creëert en het derhalve alle personeelsleden, ongeacht of zij in contact komen met het publiek, verbiedt om tekens van een overtuiging te dragen.

België, Frankrijk, Zweden en de Europese Commissie hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 2, lid 2, onder b), van richtlijn 2000/78/EG moet aldus worden uitgelegd dat een interne regel van een gemeentebestuur die op algemene en niet-gedifferentieerde wijze de personeelsleden van dat gemeentebestuur verbiedt om op het werk zichtbare tekens te dragen waaruit met name levensbeschouwelijke of religieuze overtuigingen blijken, kan worden gerechtvaardigd door de wens van het gemeentebestuur om, rekening houdend met de specifieke eigen context, een volkomen neutrale overheidsomgeving tot stand te brengen, mits die regel geschikt, noodzakelijk en evenredig is in het licht van die context en gelet op de verschillende rechten en belangen die in het geding zijn.

- 📌 Het dragen van religieuze tekens op het werk: een openbaar bestuur kan verbieden dat zijn werknemers dat soort tekens dragen ([persbericht Curia](#))
- 📌 EU-Hof: openbaar bestuur kan onder voorwaarden verbieden dat werknemers religieuze tekens op het werk dragen ([ECER](#))
- 📌 Headscarves at the ECJ again: Commune d'Ans ([law&religion](#))

OVERIG

New Book on the Freedom of Religion or Belief in the ECHR ([ECHR blog](#))

EHRM factsheets en guides

- [Conscientious objection](#)
- [Freedom of religion](#)
- [Religious symbols and clothing](#)
- [Guide on article 9 ECHR - freedom of thought, conscience and religion](#)

Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa

OVERIG

- Artikel: Straatsburg als hoeder van het EU-recht ([BS](#))
- Changes to the Rules of Court, Including on Interim Measures ([ECHR blog](#))
- New Online Course 'Interplay between the ECHR and the EU Charter of Fundamental Rights' ([ECHR blog](#))
- The interplay between the European Convention on Human Rights and the EU-Charter of Fundamental Rights ([Johan Callewaert](#))

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 13 ECHR – Right to an effective remedy](#)
- [Guide on Article 1 ECHR - Obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability](#)
- [Guide on Article 46 ECHR - Binding force and execution of judgments](#)

WIKI

- [Handvest grondrechten EU](#)
- [Europees Hof voor de rechten van de mens \(EHRM\)](#)

Huiselijk geweld

NOOT – EHRM 17 oktober 2023, [Luca t. Moldavië](#)

Domestic Abuse and Child Contact: Luca v The Republic of Moldova ([Strasbourg observers](#))

IE - Intellectuele eigendom

HvJ – ARREST – C-201/22 (Telia Finland) - 23 november 2023 – Finland - [ECLI:EU:C:2023:914 – conclusie - arrest](#)

Bevoegdheden collectieve beheerorganisatie – Verlenen licenties met verruimd effect - Procesbevoegdheid voor verdediging van intellectuele-eigendomsrechten - Richtlijn 2014/26/EU – Richtlijn 2004/48/EG

De belangrijkste vraag is of artikel 4, onder c), van richtlijn 2004/48 de lidstaten ertoe verplicht de bevoegdheid van organisaties voor het collectieve beheer van intellectuele-eigendomsrechten te erkennen om in eigen naam op te treden in gedingen met betrekking tot de toepassing van de in deze richtlijn bedoelde maatregelen.

Deze vraag rijst in het kader van de activiteiten van een organisatie die bevoegd is om collectieve licenties met een zogeheten „verruimd effect” te verlenen. Verruimde licenties, een fenomeen dat sinds de jaren zestig is ingevoerd in de Scandinavische landen.

Hof: Artikel 4, onder c), van richtlijn 2004/48/EG moet aldus worden uitgelegd dat voor de erkenning van de bevoegdheid van collectieve beheerorganisaties voor intellectuele-eigendomsrechten om in eigen naam te verzoeken om toepassing van de in hoofdstuk II van deze richtlijn bedoelde maatregelen, procedures en rechtsmiddelen, naast de voorwaarde met betrekking tot het rechtstreeks belang bij de verdediging van de betrokken rechten, als voorwaarde geldt dat deze organisaties procesbevoegdheid hebben om intellectuele-eigendomsrechten te verdedigen, welke bevoegdheid kan voortvloeien uit een specifieke bepaling of uit algemene procedureregels.

Artikel 4, onder c), van richtlijn 2004/48 moet aldus worden uitgelegd dat de lidstaten in de huidige stand van het Unierecht niet verplicht zijn om te erkennen dat collectieve beheerorganisaties voor intellectuele-eigendomsrechten die officieel zijn erkend als gerechtigd tot het vertegenwoordigen van houders van intellectuele-eigendomsrechten, een rechtstreeks belang hebben om in eigen naam te verzoeken om toepassing van de in hoofdstuk II van deze richtlijn bedoelde maatregelen, procedures en

rechtsmiddelen wanneer het bestaan van een rechtstreeks belang van die organisaties bij de verdediging van de betrokken rechten niet voortvloeit uit de toepasselijke nationale regeling.

- 📌 CJEU considers legal standing of collecting societies ([IPkat](#))
- 📌 Hof van Justitie over cbo's die bevoegd zijn procedure te starten over verruimde collectieve licenties ([Boek9](#))

HvJ – ARREST – C-260/22 (Seven.One Entertainment) - 23 november 2023 – Duitsland - ECLI:EU:C:2023:900 – [conclusie](#) - [arrest](#)

Thuiskopieheffing - Omroeporganisaties - Reproductierecht - Uitzondering voor kopiëren voor privégebruik - Billijke compensatie - Richtlijn 2001/29/EG

Verweerster is een collectieve beheersvennootschap die auteursrechten en naburige rechten van particuliere televisie- en radiozenders beheert. Verzoekster is een omroeporganisatie die „SAT.1 Gold” in Duitsland produceert en uitzendt. Partijen hebben een beheersovereenkomst gesloten. In de beheersovereenkomst is tevens vastgelegd dat de betaling van de thuiskopieheffing moet worden afgedwongen. Partijen twisten over de verplichting van verweerster om ervoor te zorgen dat vorderingen tot vergoeding die voortvloeien uit de zogenoemde thuiskopieheffing als bedoeld in artikel 5, lid 2, onder b), van richtlijn 2001/29, worden afgedwongen.

Lidstaten kunnen ervoor kiezen de uitsluitende reproductierechten te beperken door te voorzien in een uitzondering voor het kopiëren voor privégebruik, mits de rechthebbenden een billijke compensatie ontvangen. De verwijzende rechter wil weten of het nationale recht een uitzondering voor het kopiëren voor privégebruik in het leven kan roepen met betrekking tot de reproductie van vastleggingen van uitzendingen, waarbij het evenwel omroeporganisaties uitsluit van het recht op een billijke compensatie. De verwijzende rechter wenst in het bijzonder te vernemen of de uitsluiting van de billijke compensatie kan worden gerechtvaardigd door het feit dat bepaalde omroeporganisaties in hun hoedanigheid van producenten van televisieprogramma's recht hebben op een compensatie voor het kopiëren voor privégebruik van hun „inhouse” geproduceerde televisieprogramma's.

Duitsland, Italië en Oostenrijk hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 5, lid 2, onder b), van richtlijn 2001/29/EG verzet zich tegen een nationale regeling die omroeporganisaties waarvan de vastleggingen van hun uitzendingen door natuurlijke personen voor privégebruik en zonder commercieel oogmerk worden gereproduceerd, uitsluit van het in die bepaling bedoelde recht op een billijke compensatie, voor zover die organisaties mogelijkerwijs schade lijden die niet als „minimaal” kan worden aangemerkt.

- 📌 HvJ EU: Omroeporganisaties niet uitsluiten van billijke vergoeding voor privékopie, omdat de schade 'minimaal' zou zijn ([Boek9](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-801/21 P (EIPO/ Indo European Foods Ltd) - 23 november 2023 – A-G Szpunar - ECLI:EU:C:2023:915 - [conclusie](#)

Uniemerkt – Oppositieprocedure – Afwijzing van de oppositie – Verdwijnen ouder recht door Brexit - Beroep tot vernietiging

Met zijn hogere voorziening verzoekt het EUIPO om vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-342/20 waarbij het Gerecht het door Indo European Foods Ltd ingestelde beroep tegen de beslissing van het EUIPO van 2 april 2020 (zaak R 1079/2019-4) betreffende de aanvraag tot inschrijving van het beeldmerk Abresham Super Basmati Selaa Grade One World's Best Rice heeft toegewezen.

De onderhavige zaak biedt het Hof de gelegenheid om duidelijkheid te verschaffen met betrekking tot de vraag welke aanpak moet worden gevolgd wanneer zich het probleem voordoet dat het oudere recht waarop een oppositie tegen de inschrijving van een Uniemerkt was gebaseerd, in de loop van de procedure verdwijnt als gevolg van de terugtrekking van het VK en Noord-Ierland uit de Unie.

Meer in het bijzonder is de vraag aan de orde wat de procedurele gevolgen zijn van het verdwijnen van het oudere recht in de loop van de procedure, aangezien met de hogere voorziening uitsluitend wordt opgekomen tegen het onderzoek door het Gerecht van de ontvankelijkheid van het beroep tot vernietiging van de beslissing waarbij de oppositie is afgewezen.

A-G geeft het Hof in overweging: de hogere voorziening af te wijzen.

GERECHT – ARREST – T-679/22 (Shaman Spirits/EUIPO) – 22 november 2023 – ECLI:EU:T:2023:738 - [arrest](#)

Uniemerkt – Kennelijke fout EUIPO - Doorhaling van inschrijving in register - Beeldmerken LAPLANDIA Land of purity e.a. – Voorwaarden voor inschrijving van een licentie – Verordening (EU) 2017/1001

Op 14 september 2022 heeft de eerste kamer van beroep de bestreden beslissing vastgesteld, waarbij zij het beroep van verzoekster heeft verworpen. Bij gebreke van enig bewijs van het bestaan van een door interveniënte – als ingeschreven houder van de betrokken merken – verleende of goedgekeurde licentie, vormt de inschrijving van de licentie op 27 juli 2020 een door het Bureau gemaakte kennelijke fout in de zin van artikel 103, lid 1, van verordening 2017/1001, die rechtvaardigt dat deze inschrijving wordt doorgehaald. Het is niet relevant of interveniënte op het moment van indiening van de aanvraag tot inschrijving op de hoogte was van voornoemde licentieovereenkomst, aangezien zij geen derde is, en de juridische argumenten en bewijsstukken betreffende het Finse recht kunnen niet afdoen aan de feitelijke conclusie dat interveniënte niet heeft ingestemd met deze licentieovereenkomst. Verzoekster verzoekt het Gerecht de bestreden beslissing te vernietigen.

Hof: Het beroep wordt verworpen. Oy Shaman Spirits Ltd wordt verwezen in de kosten van Global Drinks Finland Oy, daaronder begrepen de kosten die laatstgenoemde heeft gemaakt bij de kamer van beroep. Het EUIPO draagt zijn eigen kosten.

GERECHT – BESCHIKKING - T-299/22 (Sattvica/EUIPO - Maradona e.a. (DIEGO MARADONA) – 7 november 2023 – [persbericht](#) - [beschikking](#)

IE – Overdracht merk DIEGO MARADONNA

Maradona heeft in 2001 bij het EUIPO een aanvraag ingediend voor registratie als Uniemerkt van het woordteken DIEGO MARADONA. De registratie werd aangevraagd voor o.a. hygiëne- en apotheekproducten, evenals voor kleding, schoenen en hoofddeksels, restaurant- en horecadiensten en IT- en diensten voor auteursrechtbeheer. Het merk werd in januari 2008 geregistreerd. Na het overlijden van Maradona heeft Sattvica, een Argentijns bedrijf, verzocht de overdracht te registreren op basis van twee documenten die Maradona ten gunste van haar had afgegeven. EUIPO heeft de overdracht eerst in het register ingeschreven. De erfgenamen van Maradona hebben vervolgens de inschrijving van de merkoverdracht nietig laten verklaren. In 2022 oordeelde EUIPO dat Sattvica geen documenten had ingediend waaruit de overdracht van het merk naar behoren bleek. Sattvica heeft het Gerecht van de Europese Unie verzocht om dit besluit van het EUIPO nietig te verklaren.

- e** Legal battle over the DIEGO MARADONA trade mark: the General Court of the European Union confirms the EUIPO's refusal to register the transfer of that trade mark in favour of the Argentine company Sattvica ([Curia persbericht](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Duitsland - C-590/23 (Pelham) – 14 september 2023 (ECER 7.11.23) - verwijzingsuitspraak

Auteursrecht – Sampling van muziek – Naburige rechten - Pastiches - Richtlijn 2001/29/EG

Volgens verzoekers hebben verweersters ongeveer twee seconden van een ritmische sequens van een nummer elektronisch gekopieerd („gesampled”) en deze in een doorlopende herhaling onder een ander nummer gezet, hoewel zij de overgenomen ritmische sequens ook zelf had kunnen spelen. Verweersters hebben volgens verzoekers daarmee inbreuk gemaakt op het naburige recht waarvan verzoekers als fonogramproducent houder zijn. Verzoekers hebben verweersters onder andere verzocht om staking van de inbreuk.

Prejudiciële vragen: Vormt de uitzonderingsregeling inzake het gebruik voor pastiches in de zin van artikel 5, lid 3, onder k), van richtlijn 2001/29/EG in ieder geval een vangnet voor een artistieke uiteenzetting met een bestaand werk of ander materiaal, met inbegrip van sampling? Gelden voor het begrip pastiche beperkende criteria zoals het vereiste van humor, stijllimitatie of eerbetoon?

Vereist het gebruik ,voor een pastiche in de zin van artikel 5, lid 3, onder k), van richtlijn 2001/29/EG de vaststelling dat de gebruiker voornemens is om auteursrechtelijk beschermd materiaal te gebruiken voor een pastiche of volstaat het dat de aard als pastiche herkenbaar is voor personen die bekend zijn met het betreffende auteursrechtelijk beschermde materiaal en die over het vereiste intellectuele inzicht beschikken voor het waarnemen van de pastiche?

- 📌 BGH stelt HvJ EU (weer) vragen over het auteursrechtelijke begrip van de pastiche in Metall auf Metall V ([Boek9](#))

HvJ EN GERECHT – OVERIG

T-592/22	Uniemark – Oppositieprocedure – Uniewoordmerk Liquid+Arcade – Ouder Uniebeeldmerk LIQUI.DO – Relatieve weigeringsgrond – Geen verwarringsgevaar – Verordening (EU) 2017 /1001
T-665/22	Uniemark – Oppositieprocedure –Uniewoordmerk NIVEA SKIN-IDENTICAL Q10 – Ouder woordmerk SKINIDENT – Afwezigheid van verwarringsgevaar – Sectorale nabijheid – Toepassing van nationaal recht door het EUIPO - Verordening (EU) 2017/1001
T-41/23	Uniemark – Oppositieprocedure – Uniebeeldmerk POLLEN + GRACE – Ouder Uniebeeldmerk Grace – Relatieve weigeringsgrond – Verwarringsgevaar – Verordening (EU) 2017/1001
T-113/23	Uniemark – Driedimensionaal Uniemark – Vorm van een tas – Absolute weigeringsgrond – Ontbreken van onderscheidend vermogen – Verordening (EU) 2017/1001
T-114/23	Uniemark – Driedimensionaal Uniemark – Vorm van een tas – Absolute weigeringsgrond – Ontbreken van onderscheidend vermogen – Verordening (EU) 2017/1001
T-321/22	Uniemark - Oppositieprocedure - EU-woordmerk TIFFANY CRUNCH N CREAM - Ouder beeldmerk CRUNCH - Relatieve weigeringsgrond - Verwarringsgevaar - verordening (EU) 2017/1001

- T-677/22 Uniemerkm - Oppositieprocedure EU-beeldmerk imaster.golf - Ouder woordmerk MASTERS - Relatieve weigeringsgrond - Bekendheid - Overeenstemmend - Verband - Ongerechtvaardigd voordeel - Verordening 2017/1001 (IT&recht)
- T-19/23 Uniemerkm - Nietigheidsprocedure - EU-woordmerk NORMOCARE - Ouder nationaal woordmerk NOMOR - Relatieve nietigheidsgrond - Verordening (EU) 2017/1001
- T-35/23 Uniemerkm - EU-woordmerk YOUR PERFORMANCE PLUS - Absolute weigeringsgrond - Ontbreken van onderscheidend vermogen - Verordening (EU) 2017/1001
- T-97/23 Uniemerkm - Woordmerk THE SCIENCE OF CARE - Absolute weigeringsgrond - Ontbreken van onderscheidend vermogen - Verordening 2017/1001
- T-32/23 Uniemerkm - Oppositieprocedure - EU-woordmerk Tradias - Ouder EU-woordmerk TRIODOS - Relatieve weigeringsgrond - Geen verwarringsgevaar - Verordening (EU) 2017/1001
- T-19/22 Uniemerkm - Nietigheidsprocedure - Driedimensionaal merk van de Europese Unie - Vorm van een scooter - Absolute nietigheidsgrond - Ontbreken van onderscheidend vermogen - Onderscheidend vermogen verkregen door gebruik - Verordening 2017/1001
- T-427/22 Uniemerkm - Oppositieprocedure - EU-beeldmerk Barbarian fashion - Ouder EU-woordmerk BARBARIAN - Relatieve weigeringsgrond - Verwarringsgevaar - Verordening (EU) 2017/1001
- T-506/22 Uniemerkm - Oppositieprocedure - EU-beeldmerk CROSSWOD EQUIPMENT - Oudere EU-woordmerken en internationale inschrijving van woordmerk CROSSFIT - Ouder EU-woordmerk CROSS - Relatieve weigeringsgronden - Geen verwarringsgevaar - Geen overeenstemmende tekens - Geen reputatieschade - Verordening 2017/1001
- T-661/22 Uniemerkm - Nietigheidsprocedure - EU-beeldmerk Claro - Ouder EU-woordmerk CLARANET - Relatieve nietigheidsgrond - Verwarringsgevaar - Verordening (EU) 2017/1001
- T-12/23 Uniemerkm - Oppositieprocedure - EU-beeldmerk dat een bliksemschicht weergeeft - Ouder EU-beeldmerk - Relatieve weigeringsgrond - Verwarringsgevaar - Verordening (EU) 2017/1001
- T-29/23 Uniemerkm - Oppositieprocedure - Gemeenschapsbeeldmerk CHERRY Passion - Ouder gemeenschapsbeeldmerk MIESZKO PRALINES CHERRISSIMO - Relatieve weigeringsgrond - Verwarringsgevaar - Artikel 8, lid 1, sub b, van verordening (EU) 2017/1001
- T-53/23 Uniemerkm - Oppositieprocedure - Gemeenschapsbeeldmerk TVR - Ouder gemeenschapsbeeldmerk TVR ITALIA - Relatieve weigeringsgrond - Verwarringsgevaar - Recht op een eerlijk proces - Gewettigd vertrouwen - Verordening (EG) nr. 207/2009
- T-107/23 Uniemerkm - Aanvraag voor het EU-woordmerk MYBACON - Absolute weigeringsgrond - Merk dat tot misleiding van het publiek kan leiden - Verordening (EU) 2017/1001

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

- Limitation period for copyright infringement actions in France ([IPKat](#))
- The Vespa appearance: Italian Supreme Court considers that its artistic value may preclude trade mark protection (due to substantial value absolute ground) ([IPKat](#))

RECHTSPRAAK NL – parket bij de Hoge Raad – 6 oktober 2023 (publ. 9.11.2023) - [ECLI:NL:PHR:2023:890](#)

Auteursrechtelijke licenties voor achtergrondmuziek – Artikel 102, 2^e alinea, onder c) VWEU

Maakt collectieve beheersorganisatie misbruik van machtspositie door verschillende voorwaarden te hanteren tussen afnemer voor het zakelijke segment en afnemers voor het particuliere segment? HvJEU 19 april 2018, C-525/16, ECLI:EU:C:2018:270 (MEO). De conclusie strekt tot vernietiging van het bestreden eindarrest van het gerechtshof Amsterdam en tot verwijzing.

- Conclusie AG over Cbo's die niet handhaven tegen 'lek' wanneer privéstreamingaccounts bedrijfsmatig worden ingezet (Boek9)

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 27 oktober 2023 - [ECLI:NL:HR:2023:1484](#)

Merkenrecht - Encyclopedie over Jiskefet

Maakt uitgever met gebruik teken 'Jiskefet' in titel/op omslag boek inbreuk op merk JISKEFET? Art. 2.20 lid 2 onder d BVIE. Beroep op eerlijke gebruiken in nijverheid en handel (art. 2.23 lid 1 BVIE). De Hoge Raad verwerpt het cassatieberoep

- [Guest post] Dutch Supreme Court: when due cause has already been established, no further assessment of (dis)honest practices is required ([IPKat](#))

NOOT – Prejudiciële verwijzing in zaak [C-575/23 Nationaal orkest van België](#)

Prejudiciële vragen: Kunnen naburige rechten van prestaties binnen een arbeidsverhouding Nationaal Orkest van België bij een bestuursrechtelijke regeling worden overgedragen ([Boek9](#))

OVERIG

- A plea for EU copyright unification coming from ... the EUIPO? ([IPKat](#))
- Noot Charles Gielen bij Louboutin/Amazon ([Boek9](#))

IPR

HvJ – ARREST – C-497/22 (Roompot Service) - 16 november 2023 – Duitsland - ECLI:EU:C:2023:873 – [conclusie](#) - [arrest](#)

Vakantiepark – Verhuur in Nederland gelegen vakantiewoning aan Duitse huurder - Vordering tot terugbetaling huur - Exclusieve bevoegdheid - Verordening (EU) nr. 1215/2012

Verzoekster (woonachtig in Duitsland) boekte via de Duitstalige website van verweerster (een Nederlandse professionele verhuurster van vakantiewoningen) een vakantiehuis. Doel was aldaar te verblijven met negen personen, bestaande uit twee huishoudens. Verzoekster heeft de huurprijs volledig betaald. Ten tijde van het verblijf was echter op grond van de Nederlandse wetgeving alleen toegestaan dat verzoekster samen met haar gezin en maximaal twee personen uit een ander huishouden in de accommodatie verblijft. Verzoekster is niet aan het verblijf begonnen en ook niet ingegaan op het aanbod om de boeking te wijzigen. Verweerster heeft een deel van de huurprijs gerestitueerd. Verzoekster vordert bij de Duitse rechter terugbetaling van het resterende bedrag. Verweerster betwist de internationale bevoegdheid van de Duitse rechter.

De Duitse rechter vraagt of op basis van artikel 24, punt 1, eerste volzin, van verordening (EU) nr. 1215/2012, de exclusieve bevoegdheid geldt van de gerechten van de lidstaat waar het onroerend goed gelegen is, voor een overeenkomst tussen een particulier en een professionele verhuurder van vakantiewoningen inzake het gebruik van een bungalow voor korte tijd in een door de verhuurder geëxploiteerd vakantiepark? Het hof oordeelt dat dit in casu niet het geval is.

Hof: Artikel 24, punt 1, eerste alinea, van verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat het begrip „huur en verhuur, pacht en verpachting van onroerende goederen” in de zin van die bepaling niet van toepassing is op een tussen een particulier en een toeristische ondernemer gesloten overeenkomst waarbij die ondernemer een vakantiewoning die gelegen is in een door hem geëxploiteerd vakantiepark, voor persoonlijk gebruik ter beschikking stelt voor korte tijd, en die zich niet alleen uitstrekt tot het gebruik van die woning maar ook tot een geheel van diensten dat wordt verricht tegen een totaalprijs.

- E CJEU confirms strict reading of Article 24(1) Brussels Ia’s tenancies gateway in Roompot Services. ([GAVL](#))

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-345/22 t/m C-347/22 (Maersk) - 16 november 2023 – A-G Collins - Spanje - ECLI:EU:C:2023:889 - [conclusie](#)

IPR - Vervoer van goederen over zee - Forumkeuzebeding in het cognossement - Toepasselijk recht – Verordening (EU) nr. 1215/2012

Beide gedingen betreffen een vordering tot schadevergoeding op grond van het gedeeltelijke verlies van over zee vervoerde goederen. Daarin wordt de vraag opgeworpen onder welke voorwaarden een uit een cognossement blijkend forumkeuzebeding in een overeenkomst betreffende vervoer van goederen over zee kan worden tegengeworpen aan een derde die deze goederen later heeft verworven, waardoor hij een derde-houder van dit cognossement is geworden.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 25, lid 1, van verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat een door een vervoerder en een afzender overeengekomen forumkeuzebeding dat in een cognossement is opgenomen, aan een derde-houder van dat cognossement kan worden tegengeworpen indien deze derde-houder bij de verkrijging ervan in de rechten en verplichtingen van de afzender is getreden. Het staat aan het aangezochte gerecht om dit na te gaan aan de hand van het ten gronde toepasselijke nationale recht, zoals vastgesteld volgens de regels van internationaal privaatrecht van dat gerecht. De in die bepaling neergelegde regel dat de materiële geldigheid van een

forumkeuzebeding moet worden beoordeeld volgens het recht van de lidstaat van de in dat beding aangewezen rechterlijke instantie(s), geldt niet voor de vraag of een forumkeuzebeding in een cognossement kan worden tegengeworpen aan een derde-houder van dat cognossement.

Artikel 25, lid 1, van verordening nr. 1215/2012 verzet zich tegen een nationale wettelijke regeling op grond waarvan een derde bij een tussen een vervoerder en een afzender gesloten overeenkomst betreffende vervoer van goederen over zee die het cognossement verkrijgt waaruit die overeenkomst blijkt, in alle rechten en verplichtingen van de afzender treedt met uitzondering van het daarin opgenomen forumkeuzebeding, dat slechts aan die derde kan worden tegengeworpen wanneer hij daarover individueel en apart heeft onderhandeld.”

RECHTSPRAAK NL – Prejudiciële vragen van Rechtbank Amsterdam aan Hoge Raad - – [ECLI:NL:RBAMS:2023:7093](#)

Mededingingsrecht – Vrachtwagenkartel – Enkelvoudige en voortdurende inbreuk – Toepasselijk recht - Rome II - Artikel 101 VWEU - Verordening (EG) nr. 864/2007

Samenvatting onder: [mededinging](#)

RECHTSPRAAK NL – Rechtbank Noord-Holland – 2 augustus 2023 - [ECLI:NL:RBNHO:2023:7489](#)

Dutch court readily seems to accept ‘international’ element in prima facie entirely German case. RM RENT A CAR v KFZ BRÜNING. ([GAVL](#))

RECHTSPRAAK NL - Rechtbank Limburg -26 juli 2023 - [ECLI:NL:RBLIM:2023:4342](#)

A good illustration of the not always well understood ‘looking over the fence’ aka the ‘conflicts method’ for determining jurisdiction: X v Y [ECLI:NL:RBLIM:2023:4342](#). ([GAVL](#))

NOOT – HvJ 14 september 2023, C-393/22 (Exteria)

CJEU Exteria. A contract to enter into a future services contract is not itself a ‘services’ contract for A7(1) forum contractus purposes. ([GAVL](#))

OVERIG

The 2019 Hague Judgments Convention Applied by Analogy in the Dutch Supreme Court ([conflict of laws](#))

Kansspelen

GERECHT EU – ARREST – T-167/21 (European gaming and Betting association/Commissie) – 15 november 2023 - ECLI:EU:T:2023:723 - [arrest](#)

Staatssteun – Verlenging van door Nederland verleende kansspelvergunningen – Besluit waarbij is vastgesteld dat geen sprake is van staatssteun – Geen inleiding van de formele onderzoeksprocedure – Ernstige moeilijkheden – Procedurele rechten belanghebbenden

In Nederland geldt voor kansspelen een vergunningsplicht. Verzoekster is een vereniging zonder winstoogmerk, waarvan de leden Europese aanbieders van online kansspelen en weddenschappen zijn. Zij heeft bij de Europese Commissie een klacht ingediend over vermeende onrechtmatige en met de interne markt onverenigbare steun die door Nederland is verleend aan verschillende exploitanten van loterijen en andere weddenschappen en kansspelen in deze lidstaat.

Volgens verzoekster hebben de Nederlandse autoriteiten staatssteun verleend aan de exploitanten die houder zijn van deze vergunningen. De steun was verleend in de vorm van een verlenging van de bestaande exclusieve vergunningen, zonder dat de Nederlandse autoriteiten om betaling van een marktconforme vergoeding hadden verzocht en zonder dat zij een open, transparante en niet-discriminerende procedure voor de toewijzing van licenties hadden georganiseerd. Volgens verzoekster had de Commissie de formele onderzoeksprocedure moeten starten. De Europese Commissie wordt ondersteund door Nederland.

Het Gerecht oordeelt dat de Commissie met het oog op de vaststelling van het bestreden besluit niet heeft onderzocht of de omstreden maatregel de instellingen waaraan de vergunninghouders een deel van hun inkomsten moesten afdragen, een indirect voordeel toekende. Aldus heeft zij zonder nadere precisering uitgesloten dat deze kwestie tot ernstige moeilijkheden zou kunnen leiden bij de kwalificatie van de omstreden maatregel als staatssteun, waarover alleen de formele onderzoeksprocedure opheldering had kunnen geven. Aangezien de Commissie in het stadium van het eerste onderzoek in het geheel geen passend onderzoek heeft verricht naar de vraag of met de omstreden maatregel deze instellingen geen indirect voordeel is verleend, en dit terwijl de betaling van een deel van de inkomsten uit de activiteit van de vergunninghouders aan door die vergunningen aangewezen instellingen van algemeen belang een van de voornaamste kenmerken van de litigieuze regeling vormde, kan op grond van het feit dat deze vraag in het bestreden besluit niet is onderzocht, niet worden uitgesloten dat zich op dit punt ernstige moeilijkheden voordoen.

Gerecht: Besluit C(2020) 8965 final van de Commissie van 18 december 2020 betreffende zaak SA.44830 (2016/FC) – Nederland – Verlenging kansspelvergunningen in Nederland wordt nietig verklaard. De Europese Commissie wordt verwezen in haar eigen kosten en in die van European Gaming and Betting Association. Nederland zal zijn eigen kosten dragen.

- 📌 EU-Gerecht: besluit Europese Commissie dat Nederlandse regeling inzake kansspelbelasting voor goededoelenloterijen geen staatssteun betreft nietig verklaard ([ECER](#))

OVERIG

The online gambling industry: A case of unproductive entrepreneurship ([Leiden law blog](#))

Landbouw en visserij

HvJ – ARREST – C-196/22 (Regione Lombardia en Provincia di Pavia) – 16 november 2023 - Italië - ECLI:EU:C:2023:870 – geen conclusie – arrest

Gemeenschappelijk landbouwbeleid – EOGFL – Bosbouw - Bescherming financiële belangen van de Unie – Begrip ,onregelmatigheid' – Terugbetaling steun - Evenredigheidsbeginsel - Verordening (EG, Euratom) nr. 2988/95

De vraag is o.a. of het Unierecht in de weg staat aan de toepassing van een bepaling van nationaal recht die ter uitvoering van verordening 2080/92 voorschrijft dat in geval van geconstateerde onregelmatigheid bij de verlening van de steun, de steun wordt beëindigd en de ontvangen steun wordt terugbetaald.

Hof: De artikelen 2 en 4 van verordening (EG, Euratom) nr. 2988/95 staan niet in de weg aan een nationale regeling die, wanneer tijdens de uitvoering van een meerjarige verbintenis wordt vastgesteld dat de herbebooste oppervlakte 20 % kleiner is dan de oppervlakte die op grond van deze verbintenis in aanmerking is genomen, voorziet in het gehele verval van de steun voor bebossing en derhalve in de verplichting om deze steun volledig terug te betalen, alsmede in volledige uitsluiting van de steun die voor de resterende jaren van de verbintenis had moeten worden uitbetaald.

HvJ – ARREST – C-213/22 (Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas, IP) - 23 november 2023 – Portugal - ECLI:EU:C:2023:904 – geen conclusie - arrest

Gemeenschappelijk landbouwbeleid – EOGFL, afdeling ,Garantie' – Bosbouw - Verordening (EEG) nr. 2080/92 – Minimale bebossingsdichtheid van percelen – Ongunstige weersomstandigheden - Niet-naleving vanwege overmacht - Verplichting om de steun terug te betalen – Evenredigheidsbeginsel

Moet begunstigde verleende steun terugbetalen als hij bewijst dat buiten zijn schuld niet is voldaan aan de in het nationale steunprogramma gestelde voorwaarden inzake bebossing en dat hij alles in het werk heeft gesteld om het resultaat te verkrijgen?

Hof: Artikel 3, onder b) en c), van verordening (EEG) nr. 2080/92 staan er niet aan in de weg dat de begunstigde van premies voor onderhoud en voor inkomensverlies die zijn betaald in het kader van een door hem aangegane meerjarige verbintenis om landbouwgrond te bebossen, wordt verplicht om deze premies terug te betalen wanneer een in de nationale regeling vastgestelde voorwaarde voor de toekenning daarvan, namelijk dat er een minimale bebossingsdichtheid wordt bereikt, bij de uitvoering van die verbintenis niet wordt vervuld wegens ongunstige weersomstandigheden.

HvJ – CONCLUSIE – C-538/22 (Agrárminiszter) - 30 november 2023 – A-G Kokott – Hongarije - ECLI:EU:C:2023:938 - conclusie

Gemeenschappelijk landbouwbeleid – Gekoppelde steunmaatregelen - Afkalfpercentage voor het houden van zoogkoeien - Rechtsgevolgen van niet-naleving - Verordening (EU) nr. 1307/2013

De vraag is o.a. of de steun volledig mag worden geweigerd dan wel of deze slechts proportioneel mag worden verlaagd op basis van het aantal dieren dat voldoet aan het vereiste afkalfpercentage.

A-G geeft het Hof in overweging: De volledige afwijzing van een aanvraag tot betaling van aan de productie gekoppelde steun voor het houden van zoogkoeien omdat het in de nationale wetgeving voorgeschreven afkalfpercentage niet is bereikt met betrekking tot het in de steunaanvraag aangegeven

aantal dieren, is verenigbaar met artikel 30, lid 3, en artikel 31, leden 1 tot en met 3, van gedelegeerde verordening nr. 640/2014, ook al zou dat afkalfpercentage wel zijn bereikt voor een kleiner aantal dieren dan was aangegeven.

REGELGEVING

Raad neemt verordening informatie net duurzaamheid landbouwbedrijven aan ([Raad](#))

LHBTI-rechten

NOOT – EHRM 27 juni 2023, [Lenis t. Griekenland](#)

Case Law, Strasbourg: Lenis v Greece, Extreme Homophobia not protected under freedom of expression – Tobias Mortier ([Inform](#))

NOOT – EHRM 5 september 2023, [Koilova en Babulkova t. Bulgarije](#)

Consolidating the Legal Recognition and Protection of Same-Sex Couples: Koilova and Babulkova v. Bulgaria ([Strasbourg observers](#))

EHRM factsheets en guides

- Homosexuality: criminal aspects
- [Sexual orientation issues](#)

Luchtvaart

HvJ – ARREST – C-283/22 (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky) – 16 november 2023 - Slowakije - ECLI:EU:C:2023:886 - geen conclusie - [arrest](#)

Verdrag van Montreal – Passagier overleden tijdens opleiding - Aansprakelijkheid van luchtvervoerders – Begrip ‚internationaal vervoer’ - Begrip ‚staatsluchtvaartuigen’ – Verzekering van luchtvervoerders en exploitanten van luchtvaartuigen – Verordening (EG) nr. 785/2004

N.K. is omgekomen bij een helikopterongeval tijdens een opleiding voor brandweerlieden en reddingswerkers op een militair terrein. De nabestaanden vorderen de vergoeding van de immateriële schade.

Hof: Artikel 17, lid 1, van het Verdrag van Montreal, gelezen in samenhang met artikel 1 en artikel 2, lid 1, van dit verdrag, kan geen grondslag bieden voor een recht op schadevergoeding voor de nabestaanden van een persoon die bij zijn deelname aan een gespecialiseerde opleiding van leden van de brandblus- en reddingseenheid, die werd gegeven op het militaire terrein van een vliegveld van een staat die partij is bij dat verdrag, is overleden ten gevolge van een crash van een door de politiediensten geëxploiteerde helikopter, terwijl hij aan een lierkabel hing die was verbonden met deze helikopter, aangezien een dergelijke situatie niet kan worden aangemerkt als „internationaal vervoer” of „vervoer verricht door de staat” in de zin van respectievelijk artikel 1 en artikel 2, lid 1, van het Verdrag van Montreal.

Artikel 1, lid 1, artikel 2, lid 2, onder a), en artikel 4, lid 1, van verordening (EG) nr. 785/2004 kunnen geen grondslag bieden voor een recht op schadevergoeding voor de nabestaanden van een persoon die bij zijn deelname aan een gespecialiseerde opleiding van leden van het korps van brandweerlieden en reddingswerkers, die werd gegeven op het militaire terrein van een vliegveld van een lidstaat, is overleden ten gevolge van een crash van een door de politiediensten geëxploiteerde helikopter terwijl hij aan een lierkabel hing die was verbonden met deze helikopter, een „staatsluchtvaartuig”.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland - C-616/23 (British Airways) – 4 september 2023 (ECER 23.11.23) – [verwijzingsuitspraak*](#)

Luchtvaartclaim – Gemiste vlucht – Onvoldoende overstaptijd - Verordening (EG) 261/2004

De vraag is o.a. of passagiers bij een langdurige vertraging van een vlucht een recht op compensatie en bijstand toekomt ingeval de aanvoervlucht op tijd wordt uitgevoerd maar de passagiers wegens onvoldoende overstaptijd de aansluitende vlucht hebben gemist.

NOOT – HvJ 26 oktober 2023, C-238/22 (LATAM)

EU-Hof: luchtvaartpassagiers die twee weken voor geplande vluchttijd een instapweigering ontvangen hebben recht op compensatie ([ECER](#))

WIKI

- [Wiki luchtvaartclaims](#)

Manipulatiesoftware auto's

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – C-592/23 (Volkswagen) - 6 september 2023 (ECER 6.11.23) – [verwijzingsuitspraak](#)

Is een systeem voor verontreinigingsbeheersing een verboden manipulatie-instrument? – Typegoedkeuring auto's - Verordening (EG) nr. 692/2008 - Verordening (EG) nr. 715/2007

Verzoekers hebben bij een autodealer een Volkswagen Golf gekocht. Zij vorderden (primair) terugbetaling en kosten tegen teruggave van het voertuig. De motor van het voertuig was volgens hen uitgerust met een verboden manipulatie-instrument. De rechter in eerste aanleg heeft de vordering deels toegewezen. De rechter in hoger beroep wees de vordering in zijn geheel af. Volgens hem was er geen sprake van een verboden manipulatie-instrument.

Prejudiciële vragen: Is een systeem voor verontreinigingsbeheersing dat als een continu regenererend systeem wordt beschouwd omdat een regeneratie (reinigingsproces) bij elke test van type I ten minste één keer plaatsvindt en tijdens de voorbereidingscyclus van het voertuig al één keer heeft plaatsgevonden een manipulatie-instrument in de zin van artikel 3, punt 10, van verordening (EG) nr. 715/2007?

Is een dergelijk manipulatie-instrument toelaatbaar omdat in wezen is voldaan aan de voorwaarden van de relevante procedure voor het testen van emissies?

Is een dergelijk manipulatie-instrument toelaatbaar als de emissiegerelateerde werking die dit instrument gedurende de testprocedure (goedkeuringstest) laat zien, in 80 % van de gevallen ook onder normale gebruiksomstandigheden (reële rijomstandigheden) bestaat?

Is de regel volgens welke de schakelaar (om het regeneratieproces mogelijk of onmogelijk te maken) tijdens de voorconditioneringscycli alleen mag worden bediend om regeneratie te voorkomen, alleen relevant voor de speciale testprocedure overeenkomstig bijlage 13 bij het VN/ECE en dus voor de emissietest bij een voertuig met een periodiek regenererend systeem, maar niet ook voor een voertuig met een continu regenererend systeem?

Mededinging

HvJ – ARREST – C-746/21 P (Altice Group Lux Sàrl) - 9 november 2023 – ECLI:EU:C:2023:836 – conclusie - arrest

Mededinging – Concentraties van ondernemingen – Verplichting tot voorafgaande aanmelding - Geldboete - Verordening (EG) nr. 139/2004

Altice, een in Nederland gevestigd multinational kabeldistributie- en telecombedrijf, heeft met een Braziliaanse telecommunicatiebedrijf een aandelenkoopovereenkomst (*share purchase agreement*) gesloten. In deze overeenkomst werd bepaald dat Altice via haar dochteronderneming Altice Portugal SA de uitsluitende zeggenschap in de zin van artikel 3, lid 1, onder b), van verordening nr. 139/2004 zou verwerven over PT Portugal SGPS SA, een telecommunicatie- en multimediatelecombedrijf.

De Commissie heeft in het litigieuze besluit geconstateerd dat Altice een concentratie tot stand had gebracht voordat deze was goedgekeurd, wat artikel 7, lid 1, van verordening nr. 139/2004 schendt, en voordat zij was aangemeld, wat artikel 4, lid 1, van deze verordening schendt.

De Commissie heeft op grond van artikel 14, lid 2, van verordening nr. 139/2004 in het litigieuze besluit twee geldboeten van elk 62 250 000 EUR opgelegd aan Altice wegens de twee geconstateerde inbreuken. Altice heeft beroep ingesteld tot, primair, nietigverklaring van het litigieuze besluit en, subsidiair, opheffing of verlaging van de haar bij dat besluit opgelegde geldboeten. Altice heeft een exceptie van onwettigheid en vier middelen aangevoerd.

Hof: Punt 1 van het dictum van het arrest van het Gerecht in zaak T-425/18 wordt vernietigd. Punt 2 van het dictum van dit arrest wordt vernietigd voor zover het Gerecht daarbij het beroep tot nietigverklaring van artikel 4 van besluit C(2018) 2418 final van de Commissie heeft verworpen. De hogere voorziening wordt afgewezen voor het overige. Artikel 4 van besluit C(2018) 2418 final wordt nietig verklaard. Het bedrag van de geldboete die aan Altice Group Lux Sàrl is opgelegd wegens de in artikel 2 van besluit C(2018) 2418 final geconstateerde inbreuk wordt vastgesteld op 52 912 500 EUR. (plus verwijzing in kosten).

HvJ – CONCLUSIE – C-221/22 P (Commissie/Deutsche Telekom) - 23 november 2023 – A-G Collins - ECLI:EU:C:2023:906 - conclusie

Misbruik van machtspositie – Arrest waarbij het besluit gedeeltelijk nietig wordt verklaard en de opgelegde geldboete wordt verlaagd – Vertragsrente – Artikelen 266 en 340 VWEU – Artikel 90 van gedelegeerde verordening (EU) nr. 1268/2012

De Europese Commissie had een geldboete opgelegd omdat Deutsche Telekom een inbreuk op het mededingingsrecht had gepleegd. Het Gerecht heeft het bedrag van de boete verlaagd. De Commissie heeft het door Deutsche Telekom teveel betaalde bedrag terugbetaald. Deutsche Telekom vordert nu

vertragsrente over dat bedrag. Omvatten de maatregelen die een EU-instelling ter uitvoering van een arrest gehouden is te nemen de betaling van vertragsrente?

A-G geeft het Hof in overweging: het arrest van het Gerecht in zaak T-610/19 te vernietigen; het beroep in zaak T-610/19, Deutsche Telekom/Commissie, te verwerpen; Deutsche Telekom AG en de Europese Commissie te verwijzen in hun eigen kosten in zaak T-610/19, Deutsche Telekom/Commissie, en in zaak C-221/22 P, Commissie/Deutsche Telekom.

RECHTSPRAAK NL – Prejudiciële vragen van Rechtbank Amsterdam aan Hoge Raad - – ECLI:NL:RBAMS:2023:7093

Mededingingsrecht – Vrachtwagenkartel – Enkelvoudige en voortdurende inbreuk – Toepasselijk recht - Rome II - Artikel 101 VWEU - Verordening (EG) nr. 864/2007

De rechtbank stelt prejudiciële vragen aan de Hoge Raad. In het licht van het doeltreffendheidsbeginsel is de uitkomst in het tweede vonnis in de eerste groep Truckzaken (alle vorderingen worden – direct of indirect – via de rechtskeuzemogelijkheid in artikel 6, lid 3, sub b Rome II beheerst door Nederlands recht) wenselijk. Zoals in het tussenvonnis is overwogen en toegelicht, zijn bij dit oordeel echter vraagtekens te zetten. Daarbij speelt een rol dat er pas sprake is van een onrechtmatige daad als er ook schade is geleden.

De rechtbank vraagt de Hoge Raad onder meer of een enkelvoudige en voortdurende inbreuk op artikel 101 VWEU naar Nederlands recht moet worden gekwalificeerd als een enkelvoudige en voortdurende onrechtmatige gedraging die leidt tot afzonderlijke schadevergoedingsvorderingen op het moment dat de schade wordt geleden, of dat dit resulteert in een enkelvoudige schadevergoedingsvordering per gedupeerde, bestaande uit verschillende schadeposten. Daarmee samenhangend legt de rechtbank aan de Hoge Raad ook de vraag voor wat het beslissende tijdstip is voor de vaststelling van de toepasselijke conflictregel.

Verder wil de rechtbank weten welk criterium moet worden gehanteerd bij de toepassing van artikel 4, lid 1 WCOD en artikel 6, lid 3, sub a Rome II. Moet voor de bepaling van het toepasselijk recht worden aangeknoopt bij het land waar de eerste afnemer van de vrachtwagen, waar de vordering betrekking op heeft, is gevestigd (ook in geval van transportdiensten)? Of moet worden aangeknoopt bij de plaats waar de vrachtwagen of transportdienst is afgenomen. Of is een ander criterium van toepassing?

Indien wordt geoordeeld dat de concurrentieverhoudingen ten minste op de gehele interne markt zijn beïnvloed, en er op grond van artikel 4, lid 1 WCOD meerdere rechtsregels van toepassing zouden zijn, kan het toepasselijk recht dan worden vastgesteld op een wijze die overeenkomt met artikel 6 lid 3 sub b Rome II (rechtskeuze voor de *lex fori*)?

Met betrekking tot artikel 6, lid 3, sub b Rome II legt de rechtbank aan de Hoge Raad de vraag voor of een rechtskeuze voor de *lex fori* kan worden gedaan als is voldaan aan de volgende vereisten:

- dat de markt wordt of waarschijnlijk wordt beïnvloed in meer dan één land;
- dat een van de verweerders wordt gedaagd voor het gerecht van zijn woonplaats;
- dat de markt in de lidstaat van dat gerecht rechtstreeks en aanzienlijk wordt beïnvloed door de beperking van de mededinging.

Of geldt voor de toepassing van artikel 6, lid 3, sub b Rome II ook het (aanvullende) vereiste dat de gevolgen voor de gedupeerde zich moeten hebben voorgedaan in verschillende landen met inbegrip van (in dit geval) Nederland?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Letland - C-606/23 (Tallinna Kaubamaja Grupp et KIA Auto) - 20 november 2023 (ECER 2.10.2023) – [verwijzingsuitspraak*](#)

Mededinging – Mededingingsbeperkende gevolgen – Autogarantie - Richtsnoeren inzake verticale beperkingen - Artikel 101 VWEU

Verzoek om nietigverklaring van het besluit van de mededingingsautoriteit waarbij verschillende inbreuken op het mededingingsrecht zijn vastgesteld.

De vraag gaat over de uitlegging van artikel 101, lid 1, VWEU en dan met name of de mededingingsautoriteit het bestaan van *feitelijke en concrete* mededingingsbeperkende gevolgen of *potentiële* mededingingsbeperkende gevolgen moet aantonen voor de vaststelling dat sprake is van een verboden overeenkomst die in beperkingen voorziet in de geldigheid van autogaranties.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije – C-619/23 (Ronos) - 21 november 2023 (ECER 21.9.2023) – [verwijzingsuitspraak*](#)

Inspectie – Mededinging – Nationale mededingingsautoriteit - Toegang tot privécorrespondentie - Richtlijn (EU) 2019/1

Beroep bij de bestuursrechter in eerste aanleg tegen een besluit van de commissie voor de bescherming van de mededinging, waarbij werd vastgesteld dat inbreuk is gemaakt op wet inzake de bescherming van de mededinging wegens schending van de medewerkingsplicht bij een inspectie op grond van artikel 50 van deze wet.

Beperkt artikel 6 van richtlijn (EU) 2019/1, gelezen in samenhang met artikel 3 van deze richtlijn, in het licht van artikel 4, lid 2 VEU de bevoegdheden van een nationale mededingingsautoriteit om bij de uitvoering van een inspectie toegang te verkrijgen tot privécorrespondentie en of een persoon tijdens een inspectie het recht heeft om de toegang tot inhoud die deel uitmaakt van zijn privécorrespondentie te weigeren.

Mensenhandel

EHRM – ARREST - Krachunova t. Bulgarije – 28 november 2023 – [18269/18](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:1128JUD001826918](#) - [persbericht](#) - [arrest](#)

Slachtoffer van mensenhandel heeft recht om compensatie te eisen van de mensenhandelaar voor gederfde inkomsten

De zaak betreft de pogingen van klagster om compensatie te krijgen voor de inkomsten uit sekswerk die X, haar mensenhandelaar, van haar had afgepakt. De Bulgaarse rechtbanken hebben haar verzoek tot schadevergoeding afgewezen, omdat klagster het geld met de prostitutie had verdiend en dat het teruggeven van de inkomsten in strijd zou zijn met de 'goede zeden'.

Op grond van artikel 4 EVRM (verbod op slavernij en dwangarbeid) stelt klagster dat er voor haar geen wettelijke mogelijkheid is geweest om compensatie te krijgen voor de inkomsten uit sekswerk die haar zijn ontnomen.

Het Hof oordeelt dat staten de positieve verplichting hebben om slachtoffers van mensenhandel in staat te stellen compensatie te eisen voor gederfde inkomsten van mensenhandelaars. Met betrekking tot 'de goede zeden' overweegt het Hof dat mensenrechten het belangrijkste criterium moeten zijn bij het ontwerpen en implementeren van beleid inzake prostitutie en mensenhandel. In dit geval was het moeilijk voor te stellen dat het bevel aan X om het van klagster afgenomen geld aan haar terug te geven in strijd zou zijn geweest met de publieke moraal. Zelfs als er gegronde redenen van

overheidsbeleid zouden bestaan om een claim met betrekking tot inkomsten uit prostitutie af te wijzen – je zou bijvoorbeeld kunnen beargumenteren dat het handhaven van een dergelijke claim zou kunnen worden gezien als het vergoelijken van prostitutie of het aanmoedigen van sommige mensen om zich ermee in te laten – dan zouden die niet opwegen tegen het ongetwijfeld dwingende overheidsbeleid tegen mensenhandel en ter bescherming van de slachtoffers ervan, waaraan niet alleen het Hof maar ook de Bulgaarse autoriteiten zelf aanzienlijk belang hechten.

Het Hof concludeert daarom dat de Bulgaarse rechtbanken er niet in zijn geslaagd de rechten van de klaagster op grond van artikel 4 EVRM adequaat af te wegen tegen de belangen van de gemeenschap. Artikel 4 EVRM is geschonden.

Dit is de eerste keer dat het Hof oordeelt dat een slachtoffer van mensenhandel het recht heeft om op grond van artikel 4 compensatie te eisen voor de geldelijke schade van haar mensenhandelaar.

Milieu, natuur, duurzame energie

HvJ – ARREST - C-558/21 P (Global Silicones Council) – 9 november 2023 - ECLI:EU:C:2023:839 – [conclusie](#) - [arrest](#)

REACH - Beperking van het gebruik van bepaalde stoffen (D4 en D5) - Persistente, bioaccumulerende en toxische stoffen – Onaanvaardbaar risico - Verordening (EG) nr. 1907/2006

Global Silicones Council is een in de Verenigde Staten gevestigde vennootschap die ondernemingen vertegenwoordigt die wereldwijd siliconenproducten vervaardigen en verkopen. De andere rekwirantes zijn chemische bedrijven uit de Verenigde Staten, Duitsland, Frankrijk en Nederland. Het Europees Parlement, de Raad, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk en Noord-Ierland, ECHA en the American Chemistry Council, Inc. (ACC) zijn interveniënten.

Bij de litigieuze verordening verbiedt de Commissie het gebruik van octamethylcyclotetrasiloxaan („D4”) en decamethylcyclopentasiloxaan („D5”) in afwasbare cosmetische producten, omdat D4 een PBT-/zPzB-stof en D5 een zPzB-stof is.

Nu het Gerecht het beroep tegen de litigieuze verordening heeft verworpen, werpt de onderhavige hogere voorziening met name de vraag op of de Commissie zelf het bestaan van onaanvaardbare risico's in verband met de betrokken stoffen had moeten vaststellen, hoe het begrip onaanvaardbare risico's moet worden toegepast en of het verbod voldoende gemotiveerd is.

Het Hof oordeelt o.a. dat het Gerecht zonder blijk te geven van een onjuiste rechtsopvatting, uit de in de punten 42 en 43 van arrest genoemde elementen kon afleiden dat het ontbreken van de termen „onaanvaardbaar risico” in de litigieuze verordening geen lacune in de motivering daarvan oplevert, aangezien zowel uit de bewoordingen als uit de context van die verordening volgt dat de Commissie het risico verbonden aan de aanwezigheid van D4 en D5 in bepaalde afwasbare cosmetische producten noodzakelijkerwijs wel als een onaanvaardbaar risico moest beschouwen.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen. Global Silicones Council, Wacker Chemie AG, Momentive Performance Materials GmbH, Shin-Etsu Silicones Europe BV en Elkem Silicones France SAS worden verwezen in hun eigen kosten en in de kosten van de Europese Commissie.

De Bondsrepubliek Duitsland, het Europees Agentschap voor chemische stoffen (ECHA) en American Chemistry Council, Inc. (ACC) dragen hun eigen kosten.

Zie ook: HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 20 april 2023 – zaak C-559/21 P – Global Silicones Council e.a. / ECHA e.a. – ECLI:EU:C:2023:321 – [conclusie](#) - [arrest](#)

HvJ – ARREST – C-293/22 P (Chemours Netherlands/ECHA) – 9 november 2023 – ECLI:EU:C:2023:847 – geen conclusie – arrest

REACH – Zeer zorgwekkende stoffen - 2,3,3, 3-tetrafluor-2-(heptafluorpropoxy) propionzuur, de zouten en de acylhalogeniden daarvan - Verordening (EG) nr. 1907/2006

Bij besluit ED/71/2019 heeft het Europees Agentschap voor chemische stoffen (ECHA) 3,3,3-tetrafluor-2-(heptafluorpropoxy)propionzuur, de zouten en de acylhalogeniden ervan (en de isomeren ervan en combinaties daarvan) opgenomen in de lijst van stoffen die zijn geïdentificeerd voor uiteindelijke opname in bijlage XIV bij Verordening (EG) nr. 1907/ 2006. Het Gerecht heeft het beroep tot nietigverklaring van Chemours afgewezen. Met haar hogere voorziening vordert Chemours Netherlands BV vernietiging van dit arrest van het Gerecht in zaak T-636/19.

Nederland, ClientEarth, ClientEarth AISBL en CHEM Trust Europe eV zijn intervenient.

Hof: Het beroep wordt verworpen.

HvJ – ARREST – C-84/22 (Right to Know) - 23 november 2023 – Ierland - ECLI:EU:C:2023:910 – conclusie - arrest

Verdrag van Aarhus – Toegang van publiek tot milieu-informatie - Verslagen van de vergaderingen van een regering - Begrippen ‚interne mededelingen‘ en ‚handelingen van overheidsinstanties‘ – Gezag van gewijsde - Richtlijn 2003/4/EG

Beroepsprocedure tegen de weigering van verweerster (eerste minister van Ierland) om toegang te verlenen tot documenten van besprekingen van het Ierse kabinet over broeikasgasemissies in Ierland in de periode 2002 tot 2016.

De vraag is o.a. of verslagen van kabinetsbesprekingen van een regering onder de uitzondering voor interne mededelingen dan wel onder die voor handelingen van overheidsinstanties vallen. Voorts moet worden onderzocht of deze kwestie überhaupt opnieuw kan worden getoetst wanneer daarover reeds uitspraak is gedaan bij een eerdere met gezag van gewijsde beklede beslissing over hetzelfde verzoek om toegang.

Hof: Artikel 4 van richtlijn 2003/4/EG moet aldus worden uitgelegd dat:

- de in artikel 4, lid 1, eerste alinea, onder e), van richtlijn 2003/4 vastgelegde uitzondering voor „interne mededelingen” de informatie omvat die binnen een overheidsinstantie circuleert en die op het tijdstip van de indiening van het verzoek om toegang tot deze informatie niet buiten de muren van die instantie is terechtgekomen, in voorkomend geval nadat deze instantie de informatie heeft ontvangen en voor zover de informatie daarvóór niet beschikbaar was voor het publiek of niet aan het publiek beschikbaar had moeten worden gesteld;
- de in artikel 4, lid 2, eerste alinea, onder a), van deze richtlijn vastgelegde uitzondering voor „handelingen van overheidsinstanties” alleen informatie omvat die is uitgewisseld in het kader van het eindstadium van besluitvormingsprocessen van overheidsinstanties die in het nationale recht duidelijk zijn aangeduid als handelingen en ten aanzien waarvan dit recht een wettelijke vertrouwelijkheidsplicht heeft vastgesteld, en
- de uitzonderingen op het recht op toegang in respectievelijk artikel 4, lid 1, eerste alinea, onder e), en artikel 4, lid 2, eerste alinea, onder a), van die richtlijn niet cumulatief kunnen worden toegepast omdat die tweede bepaling, die betrekking heeft op de bescherming van „handelingen van overheidsinstanties”, voorrang heeft boven die eerste bepaling, die betrekking heeft op de bescherming van „interne mededelingen”.

Artikel 6 van richtlijn 2003/4, gelezen in het licht van het gelijkwaardigheidsbeginsel en het doeltreffendheidsbeginsel, verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan het beginsel

van het gezag van gewijsde eraan in de weg staat dat een persoon die in een eerste vonnis nietigverklaring heeft verkregen van een besluit tot afwijzing van zijn verzoek om toegang tot milieu-informatie, in het kader van een geding tussen dezelfde partijen over de wettigheid van een naar aanleiding van dat eerste vonnis vastgesteld tweede besluit betreffende hetzelfde verzoek om toegang een grief inzake schending van artikel 4 van richtlijn 2003/4 opwerpt, wanneer deze grief bij het eerste vonnis is afgewezen zonder dat dit blijkt uit het dictum ervan en dit vonnis – omdat de persoon die om toegang verzoekt daar geen hoger beroep tegen heeft ingesteld – onherroepelijk is geworden. Voor zover de toepasselijke nationale procedureregels dit toestaan, moet de nationale rechter de betrokkene evenwel toestaan om die grief aan te voeren teneinde de in het hoofdgeding aan de orde zijnde situatie in voorkomend geval weer in overeenstemming te brengen met het Unierecht.

HvJ – ARREST – C-328/22 (Commissie/Slovenië) – 30 november 2023 – ECLI:EU:C:2023:939 – geen conclusie – [arrest](#)

Opvang en behandeling van stedelijk afvalwater - Controles van lozingen door zuiveringsinstallaties - Kwetsbare gebieden - Artikel 258 VWEU – Richtlijn 91/271/EEG

De Commissie start een niet-nakomingsprocedure over de behandeling van stedelijk afvalwater door Slovenië.

Hof: Door niet de nodige maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat wat de agglomeratie Ljubljana betreft:

- *stedelijk afvalwater dat in opvangsystemen terechtkomt vóór lozing aan een secundaire behandeling of een gelijkwaardig proces wordt onderworpen, en*
 - *lozingen door stedelijke waterzuiveringsinstallaties op passende wijze worden gecontroleerd,*
- is Slovenië de verplichtingen niet nagekomen die op haar rusten krachtens respectievelijk artikel 4, leden 1 en 3, van richtlijn 91/271/EEG, gelezen in samenhang met bijlage I, afdeling B, bij deze richtlijn, gelezen in samenhang met bijlage I, afdeling D, van deze richtlijn.*

Het beroep wordt verworpen voor het overige. De Europese Commissie en de Republiek Slovenië dragen hun eigen kosten.

HvJ – CONCLUSIE – C-654/22 (Triferto Belgium) – 16 november 2023 – A-G Kokott – België - ECLI:EU:C:2023:883 - [conclusie](#)

REACH - Vrijstelling voor stoffen onder douanetoezicht – Registratieverplichting – Begrip “importeur” - Verordening (EG) nr. 1907/2006

De stof ureum heeft verschillende toepassingen. Er zijn geen bijzondere gevaren bekend. Toch moeten importeurs deze stof bij invoer ervan op grond van de Reach-verordening registreren bij het Europees Agentschap voor chemische stoffen (ECHA). In de onderhavige prejudiciële procedure moet worden uitgemaakt of een onderneming die ureum in een derde land bestelt als importeur moet worden beschouwd en dus aan deze verplichting moet voldoen, of dat andere personen dan deze afnemer die verplichting op zich kunnen nemen door de invoer te regelen.

HvJ – CONCLUSIE – C-671/22 (Bezirkshauptmannschaft Spittal an der Drau) – 16 november 2023 – Oostenrijk - A-G Rantos - ECLI:EU:C:2023:894 - [conclusie](#)

Milieu – Waterbeleid van de Unie – Ecologische toestand van een meer - Slecht beheer visbestanden – Antropogene verstoring - Richtlijn 2000/60/EG

De vennootschap T. heeft een vergunning aangevraagd voor de bouw van een botenhuis bij een meer in de deelstaat Karinthië (Oostenrijk). Dit verzoek is afgewezen omdat de toestand van het water van dit meer als gevolg van een slecht beheer van de visbestanden niet aan de voorwaarden van het Unierecht leek te voldoen.

Moet bijlage V, punt 1.2.2 van richtlijn 2000/60 aldus worden uitgelegd dat onder ‚verstoringen’ in de tabel ‚biologische kwaliteitselementen’, regel ‚visfauna’, kolom ‚zeer goed’, uitsluitend antropogene invloeden op de fysisch-chemische en hydromorfologische kwaliteitselementen moeten worden verstaan?

Indien de eerste vraag ontkennend wordt beantwoord: Moet de hiervoor genoemde bepaling aldus worden uitgelegd dat wanneer het biologische kwaliteitselement ‚visfauna’ afwijkt van de zeer goede toestand en deze afwijking te wijten is aan andere verstoringen dan antropogene invloeden op de fysisch-chemische en hydromorfologische kwaliteitselementen, dit ertoe leidt dat het biologische kwaliteitselement ‚visfauna’ evenmin in de klasse ‚goede toestand’ of ‚matige toestand’ kan worden ingedeeld?”

A-G geeft het Hof in overweging: De definitie van de ecologische toestand van het biologische kwaliteitselement ‚visfauna’ als ‚zeer goed’, ‚goed’ en ‚matig’ in tabel 1.2.2 van bijlage V bij richtlijn 2000/60/EG moet in die zin worden uitgelegd dat onder ‚antropogene verstoring’ moet worden verstaan elke verstoring die terug te voeren is tot menselijke activiteit, met inbegrip van elke verandering die de samenstelling en abundantie van de vissoorten kan aantasten.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Estland – 29 november 2023 (ECER 13.10.2023) – C-629/23 - Eesti Suurkiskjad - [verwijzingsuitspraak](#)*

Habitatrichtlijn – Jachtquotum - Beoordeling van een gunstige staat van instandhouding – Regionale populatie van een soort - Richtlijn 92/43/EEG

Het Estse bureau voor milieubescherming heeft het jachtquotum voor grote carnivoren voor het jaar 2020/2021 in Estland bij besluit vastgesteld op 140 exemplaren. De verzoekende partij, een vereniging ter bescherming van carnivoren in Estland, heeft na beroep en hoger beroep, nu beroep in cassatie ingesteld en vordert nietigverklaring van dit besluit.

Legt artikel 14, lid 1, van de habitatrichtlijn een verplichting op om bij de vaststelling van de in die bepaling bedoelde maatregelen te zorgen voor een gunstige staat van instandhouding in de zin van artikel 1, onder i), voor een regionale populatie van een soort in een bepaalde lidstaat, of kan rekening worden gehouden met de staat van instandhouding van de gehele populatie op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie?

RECHTSPRAAK LIDSTATEN – België – Hof van Beroep – 30 november 2023 – [2021/AR/15gs](#) [2022/AR/737](#) en [2022/AR891](#)

- 🇪🇺 Belgische klimaatzaak: uitstoot 55 procent omlaag in 2030 ([Binnenlandsbestuur.nl](#))

In Nederland procedeerde Urgenda eerder met succes tegen de staat. De Belgische rechter veroordeelt ook lagere overheden. De Belgische staat, het Vlaams Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moeten meer doen om de uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan.

- 🇪🇺 Klimaatzaak wint ook in beroep! ([klimaatzaak.eu](#))

- 🇪🇺 België verliest na Duitsland ook klimaatzaak en moet uitstoot terugdringen ([nu.nl](#))

- 🇪🇺 The Belgian Climate Case ([Verfassungsblog](#))

- 🇪🇺 From Urgenda to Klimaatzaak ([Verfassungsblog](#))

- 🇪🇺 Uitspraak in de klimaatzaak: minister Demir wil naar Hof van Cassatie, groene ministers plannen ambitieuzer klimaatbeleid ([vrt.be](#))

(...) de uitspraak in beroep in de Belgische klimaatzaak, die al sinds 2014 aan de gang is. De rechter verplichtte de Belgische, Vlaamse en Brusselse overheden tot een ambitieuzer klimaatbeleid dan ze nu al voeren. Ze legde zelfs hogere reductiedoelstellingen op dan Europa vraagt.

NOOT – EHRM 19 oktober 2023, [Locascia t. Italië](#)

The (Un)Acceptable Impact of Failed Waste Management: A Comment on Locascia and Others v. Italy ([Strasbourg observers](#))

REGELGEVING

- Raad neemt verordening informatie net duurzaamheid landbouwbedrijven aan ([Raad](#))
- New EU rules help fight environmental crime ([Raad](#))

OVERIG

- Europese Commissie presenteert verslagen en actieplan op het gebied van klimaat en energie ([ECER](#))
- Environmental crime: Council and European Parliament reach provisional agreement on new EU law ([Raad](#))
- Europees Parlement en Raad bereiken akkoord over Europese Wet inzake natuurherstel ([ECER](#))
- Ontwikkelingen in het milieustrafrecht ([BS](#))
- NNHRR Interview on Climate Change Litigation before the ECtHR ([ECHR blog](#))

EHRM factsheets en guides

- [Environment](#)
- [Climate change](#)
- [Guide sur la jurisprudence de la Convention européenne des droits de l'homme – Environnement](#)

Ne bis in idem

EHRM – ARREST – C.Y. t. België – 14 november 2023 – [19961/17](#) – [ECLI:CE:ECHR:2023:1114JUD001996117](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Klager is Belgische onderdaan die ook in België woont. Hij verricht daar als zelfstandig verpleegkundige thuiszorg. De zaak draait om een administratieve boete voor het claimen van betalingen op basis van het stelsel van verplichte verzekering en uitkering voor zorgprestaties, voor zorgprestaties die niet waren geleverd of niet in overeenstemming waren met Belgische wetgeving. Klager is vrijgesproken in een strafprocedure hieromtrent. De administratieve procedure die tegen hem werd ingesteld, resulteerde in een veroordeling tot terugbetaling van € 113.048,48 aan onrechte uitbetaalde gelden en een boete van € 1.200,00. Klager meent dat deze gang van zaken een schending van het ne bis in idem-beginsel oplevert. Het Hof oordeelt dat geen sprake is van een schending van dit beginsel.

EHRM factsheets en guides

- [Right not to be tried or punished twice](#)
- [Guide on Article 4 of Protocol No. 7 to the ECHR – right not to be tried or punished twice](#)

Oekraïne

EHRM – BESLISSING – Bryska e.a. t. Oekraïne en vijf andere zaken – 2 november 2023 – [11706/13](#) e.a. – [persbericht 23.11.23](#) – [beslissing](#)

Onmogelijkheid om te communiceren met klagers in Oekraïne

Vanwege de oorlog in Oekraïne verloopt de communicatie met klagers uit Oekraïne moeizaam. Het EHRM heeft daarom besloten om via haar elektronische communicatiesysteem, eComms te communiceren. Het hof heeft daarvoor een mailadres van klagers nodig. Omdat klagers er niet in zijn geslaagd een functionerend e-mailadres op te geven voor communicatie, kon het Hof geen contact met hen opnemen. In geen van de klachten werd een andere functionerende methode om contact op te nemen genoemd en er is geen internationaal postverkeer mogelijk. Het Hof neemt daarom aan dat klagers de klacht niet verder wensen voort te zetten. De zaken worden daarom geschrapt.

OVERIG

Europese Commissie stelt geleidelijke uitfasering van het TCTF staatssteunkader bij ([ECER](#))

WIKI

- [Wiki Oekraïne](#)

Onderwijs en studenten

EHRM – ARREST – Džibuti e.a. t. Letland – 16 november 2023 – [persbericht](#) – [arrest](#) – [225/2011642/20](#) – [21815/20](#) – [ECLI:CE:ECHR:2023:1116JUD000022520](#)

EHRM – ARREST – Valiullina e.a. t. Letland - 16 november 2023 – [persbericht](#) – [arrest](#) – [56928/19](#) – [7306/20](#) – [11937/20](#) – [ECLI:CE:ECHR:2023:0914JUD005692819](#)

Verplicht gebruik van Letse taal in het onderwijs – Is het onderscheid tussen Lets en Russischsprekenden discriminerend? - Artikel 14 jo. Artikel 2, Eerste Protocol – Geen schending

Ondanks dat het Lets de enige nationale taal is van Letland, wordt op scholen soms ook in het Russisch les gegeven. In 2018 is er een nieuwe wet aangenomen die het gebruik van Lets in diverse schoolvakken verplicht stelt, met als doel het gebruik van de taal in het land te vergroten en de integratie van mensen in de samenleving te verbeteren. Klagers zijn Russischsprekende inwoners van Letland; zij zijn tegen deze wet. Het beroep bij het constitutioneel hof is afgewezen. Bij het EHRM stellen de klagers dat met de wet hun recht op onderwijs wordt geschonden en dat het gemaakte onderscheid tussen Lets- en Russischsprekenden discriminerend is.

Het EHRM oordeelt als volgt. Het versterken van het Lets na decennia van dominantie van de Sovjets en het faciliteren van gelijke toegang tot het onderwijssysteem zijn legitieme democratische doelen van de Letse overheid. De overheid dient er enerzijds voor te zorgen dat minderheidsgroepen hun taal en cultuur kunnen behouden, maar anderzijds ook dat die groepen effectief aan het openbare leven deel kunnen nemen door de taal te kennen. De ingevoerde wet is proportioneel om deze legitieme doelen na te streven. Onderwijs in het Russisch is nog steeds toegestaan voor een deel van de schooldag op de basisschool en op de middelbare school wordt nog steeds de Russische taal onderwezen. Art. 14 jo. Art. 2 Protocol 1 EVRM zijn niet geschonden.

Artikel 2 van Protocol nr. 1 bevat op zichzelf ook niet het recht op onderwijs in een specifieke taal; het artikel garandeert enkel het recht op onderwijs in één van de nationale talen, terwijl Lets de enige nationale taal van Letland is. Ook hebben klagers niet aangetoond dat de mogelijkheid om onderwijs te volgen is beperkt. Ook dit artikel is dus niet geschonden.

- 📌 Hijacking Human Rights to Enable Punishment by Association: Valiullina, Džibuti and Outlawing Minority Schooling in Latvia ([Strasbourg observers](#))

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the ECHR – right to education](#)

Overlevering en uitlevering

**EHRM – ARREST – Lang t. Oekraïne – 9 november 2023 – [49134/20](#)
- [ECLI:CE:ECHR:2023:1109JUD004913420](#) - [persbericht](#) – [arrest](#)**

Uitleveringsverzoek VS – Doodstraf – Levenslang - Artikel 3 EVRM

Klager heeft de Amerikaanse nationaliteit en woont in Oekraïne. In 2019 heeft de Verenigde Staten (VS) de uitlevering van klager verzocht omdat hij in de VS verdacht wordt van een aantal strafbare feiten, waaronder een dodelijk vuurwapenincident, samenzwering om personen te doden, te ontvoeren, te verminken of te verwonden en paspoortfraude.

Klager doet een beroep op artikel 3 van het EVRM. Hiertoe voert hij aan dat hij het risico loopt de doodstraf opgelegd te krijgen omdat de doodstraf kan worden opgelegd in de staat Florida (een van de staten waarin hij verdacht wordt van strafbare feiten), en dat hij het risico loopt een levenslange gevangenisstraf opgelegd te krijgen zonder enig perspectief op verkorting van deze straf.

Het EHRM verwerpt de klacht van klager dat hij het risico loopt op de doodstraf in geval van uitlevering omdat de VS concrete toezeggingen heeft gedaan dat de doodstraf niet zal worden geëist of opgelegd voor de feiten waarvan klager verdacht wordt. Voor de tweede klacht herhaalt het EHRM een eerdere uitspraak, namelijk *Sanchez-Sanchez v. het Verenigd Koninkrijk*, waaruit volgt dat een dergelijke klacht in twee fasen wordt behandeld. In eerste plaats moet de klager aantonen dat er zwaarwegende en op feiten berustende gronden bestaan om aan te nemen dat er een reëel risico bestaat dat hem een levenslange gevangenisstraf zonder voorwaardelijke invrijheidsstelling wordt opgelegd. In de tweede fase moet worden nagegaan of er, vanaf het moment van de veroordeling, een toetsingsmechanisme bestaat waarin de voortgang van de levenslange gevangenisstraf wordt beoordeeld en waarin het mogelijk verkorten van de straf wordt beoordeeld.

Het EHRM oordeelt dat klager geen bewijs heeft overgelegd waaruit blijkt dat er zwaarwegende gronden zijn om aan te nemen dat hij in de VS tot een levenslange gevangenisstraf zal worden veroordeeld. Uit de stukken die de Amerikaanse autoriteiten hebben overgelegd volgt immers dat rechters een discretionaire bevoegdheid hebben bij de straftoemeting en niet verplicht zijn om de maximumstraf op te leggen. Voorts is er een mogelijkheid om procesafspraken te maken en hebben de autoriteiten concrete voorbeelden gegeven van de omzetting van straffen en de voorwaardelijke invrijheidsstelling van personen die voor ernstige misdrijven zijn veroordeeld. Het EHRM komt tot de slotsom dat er hierom reeds geen sprake is van een schending van artikel 3 EVRM, en gaat om die reden niet in op de tweede fase van de test in *Sanchez-Sanchez*.

NOOT – HvJ 18 april 2023, [C-699/21 \(E.D.L.\)](#) en conclusie A-G 13 juli 2023, [C-261/22 \(G.N.\)](#)

The Saga of Surrender Continues: Developments of the fundamental rights exception in the Court of Justice’s E.D.L. case and the Opinion of Advocate-General Capeta in GN ([European law blog](#))

EHRM factsheets

- [Extradition and life imprisonment](#)

Privacy en persoonsgegevens

HvJ – ARREST – C-319/22 (Gesamtverband Autoteile-Handel) – 9 november 2023 – Duitsland – ECLI:EU:C:2023:837 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Reparatie- en onderhoudsinformatie van motorvoertuigen – Reserveonderdelen – Boorddiagnosesysteem – Voertuigidentificatienummers – Verordening (EU) 2018/858 – Verordening (EU) 2016/679

Samenvatting onder: [vervoer](#)

HvJ – ARREST – C-333/22 (Ligue des droits humains) – 16 november 2023 – België – ECLI:EU:C:2023:874 – [persbericht](#) - [conclusie](#) - [arrest](#)

Toegang tot politiegegevens – Recht op inzage - Recht op voorziening in rechte - Richtlijn (EU) 2016/680 - Artikel 47 Handvest EU

B.A. werd een veiligheidsattest geweigerd, op grond van een besluit van de nationale Veiligheidsoverheid, dat onder andere was genomen om “redenen van staatsveiligheid en om de constitutionele democratische orde te handhaven”. B.A. vraagt om toegang tot de politiegegevens waarop het besluit is gebaseerd, maar dat recht kan volgens de Belgische regelgeving slechts indirect worden uitgeoefend via het Controleorgaan op de politieke informatie.

Het Hof van beroep in Brussel vraagt het Hof van Justitie of een en ander strookt met de EU-bepalingen inzake bescherming van persoonsgegevens..

België, Tsjechië, Frankrijk, de Europese Commissie, het Europees Parlement de Ligue des droits humains ASBL en BA en het Controleorgaan op de politieke informatie hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 17 van richtlijn (EU) 2016/680 gelezen in samenhang met artikel 46, lid 1, onder g), artikel 47, leden 1 en 2, en artikel 53, lid 1, van deze richtlijn alsmede met artikel 8, lid 3, en artikel 47 Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat een persoon wiens rechten overeenkomstig artikel 17 via de bevoegde toezichthoudende autoriteit werden uitgeoefend en die door deze autoriteit wordt geïnformeerd over het resultaat van de verrichte controles, het recht moet hebben om een doeltreffende voorziening in rechte in te stellen tegen het besluit van die autoriteit om het controleproces te beëindigen.

Het onderzoek van de tweede vraag heeft geen enkel element aan het licht gebracht dat de geldigheid van artikel 17, lid 3, van richtlijn 2016/680 kan aantasten.

- e** Verwerking van persoonsgegevens: de besluiten die een toezichthoudende autoriteit neemt in het kader van de indirecte uitoefening van de rechten van de betrokkene, zijn juridisch bindend ([persbericht curia](#))
- e** Verwerking van persoonsgegevens: besluiten van autoriteiten zijn juridisch bindend ([IT&recht](#))

NOOT – EHRM 12 september 2023, [Wieder en Guarnieri t. het VK](#)

Bulk transborder surveillance, foreign nationals and the application of ECHR rights: [Wieder and Guarnieri v. the UK](#)– a seminal (but underwhelming) judgment ([Strasbourg observers](#))

NOOT – Conclusie A-G 28 september 2023, [C-470/21 \(La Quadrature du Net\)](#)

A complete U-turn in jurisprudence: HADOPI and the future of the CJEU's authority ([European law blog](#))

In his second Opinion on the HADOPI case (C-470/21) (short for: Haute Autorité pour la diffusion des œuvres et la protection des droits sur internet), the Advocate General Szpunar seemingly suggests that the Court of Justice of the European Union (CJEU) should change its jurisprudence when Member States refuse to apply it. He argues that the CJEU should be “pragmatic” and “nuanced” when national courts fail to implement its case law. [This blog post argues that, if followed by the Court, the interpretation proposed by the AG would lead to a severe weakening of the CJEU's authority and legitimacy, more generally.](#)

NOOT – Gerecht 26 april 2023, [T-557/20](#)

Are personal data always personal? Case T-557/20 SRB v. EDPS or when the qualification of data depends on who holds them ([European law blog](#))

Wiki

- [Wiki AVG](#)

EHRM factsheets en guides

- [Guide to the case-Law of the of the ECHR on dataprotection](#)
- [Personal data protection](#)
- [Right to the protection of one's image](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – bestuursrecht

EHRM – ARREST – Legros e.a. t. Frankrijk – 9 november 2023 – [72173/17](#) e.a. – [ECLI:CE:ECHR:2023:1109JUD007217317- persbericht](#) – [arrest](#)

Termijn voor het instellen van beroep – Wijziging jurisprudentielijn – Toepassing in lopende beroepsprocedures - Rechtszekerheid – Recht op toegang tot de rechter – Eigendomsrecht - Artikel 6 EVRM – Artikel 1, EP EVRM

De Franse Raad van State heeft op 13 juli 2016 een uitspraak gedaan waarin een nieuwe termijn werd geïntroduceerd voor het indienen van beroep bij de bestuursrechters. Nadat een geadresseerde of een belanghebbende bekend is geraakt met het besluit is er een termijn van een jaar om beroep in te stellen. De klagers hadden al beroep danwel hoger beroep ingesteld, toen de nieuwe termijn in de jurisprudentie werd vastgesteld. En in alle gevallen hadden de klagers pas na enkele jaren beroep ingesteld tegen een besluit. De nieuwe termijn is met terugwerkende kracht ook van toepassing verklaard op de reeds lopende beroepszaken van de klagers. Het gevolg was dat in alle zaken klagers niet-ontvankelijk werden verklaard in hun beroep omdat het beroep niet binnen een redelijke termijn was ingediend.

De Raad van State heeft in jurisprudentie een procedurele tijdslimiet vastgesteld voor het instellen van beroep, die tot gevolg kan hebben dat een ingesteld beroep niet inhoudelijk wordt beoordeeld. Het doel van de tijdslimiet is om de termijn te beperken waarbinnen beroep kan worden ingesteld in gevallen

waarin bestuursorganen geen rechtsmiddelenclausule in een besluit hebben opgenomen. De geadresseerden van een besluit worden beschermd door een rechtsmiddelenclausule en een dergelijke clausule dient ook misbruik te voorkomen. Het Hof constateert dat de nieuwe regel een beperking vormt op de kern van het beroepsrecht en geeft aan dat staten een zekere beoordelingsruimte hebben op dit gebied. De regel dient de legitieme doelen van rechtszekerheid en een goede rechtsbedeling. Het Hof vindt dat er met de nieuwe termijn een redelijk evenwicht ontstaat tussen het middel en de doelen die worden nagestreefd. Ook constateert het Hof dat deze termijn alleen wordt gehanteerd bij het niet van toepassing zijn van de reguliere beroepstermijn van twee maanden die in de wet is vastgelegd, omdat deze jurisprudentie ziet op de situatie waarin bestuursorgaan de geadresseerde van het besluit niet heeft geïnformeerd over de rechtsmiddelen. Ook is het mogelijk dat onder omstandigheden de redelijke termijn wordt verlengd. Het Hof is dan ook van oordeel dat de regel geen schending vormt op de toegang tot de rechter. Wel is het Hof van mening dat de toepassing van de nieuwe beroepstermijn op reeds lopende beroepsprocedures een schending oplevert van artikel 6, eerste lid, EVRM. De nieuwe grond voor niet-ontvankelijkheid in deze zaken is enkel het gevolg van de nieuw geïntroduceerde beroepstermijn en die is pas ontstaan nadat de beroepen van klagers waren ingediend. Voor klagers was dat niet voorzienbaar. Ook is niet geoordeeld dat de nieuwe redelijke termijn in de zaken van klagers in hun geval kon worden verlengd en heeft slechts in één zaak ook een inhoudelijke beoordeling van het beroep plaatsgevonden. Het recht op toegang tot de rechter is dan ook geschonden, schending van artikel 6 EVRM.

Schending van artikel 1, Eerste Protocol bij het EVRM. De zaak van één van de klagers zag op de vraag of er sprake is van een schending van het eigendomsrecht van klager. Door het met terugwerkende kracht van toepassing verklaren van de nieuwe beroepstermijn op reeds lopende beroepsprocedures, heeft er geen inhoudelijke beoordeling door een rechter plaatsgevonden. Er is dus ook een schending van artikel 1, eerste Protocol.

Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht

EHRM – ARREST – Cangi e.a. t. Turkije – 14 november 2023 – 48173/18 - ECLI:CE:ECHR:2023:1114JUD004817318 - persbericht – arrest

Deskundigenonderzoek - Artikel 6 EVRM

Klagers zijn zes Turkse staatsburgers. De zaak betreft een door de rechtbank aangestelde deskundigenonderzoeksprocedure binnen de door klagers gevoerde administratieve procedure betreffende de winning van goud met behulp van cyanide-uitloging bij een mijn gelegen in de stad Uşak. Met een beroep op artikel 6 (recht op een eerlijk proces) beklagen klagers zich er over niet in staat te zijn geweest eigen vragen te stellen aan deskundigen, omdat de stukken die door die deskundigen worden beoordeeld, inclusief andere deskundigenadviezen, niet voor commentaar naar hen waren doorgestuurd, en dat de nationale rechtbanken niet hadden gereageerd op hun argumenten rond die deskundigenadviezen. Geen schending van artikel 6, lid 1 wegens onvermogen om vragen te stellen aan de deskundigen. Schending van artikel 6, lid 1 wegens het niet meedelen van stukken uit het dossier.

EHRM factsheets en guides

- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(civil limb\)](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

EHRM – ARREST – Tadic t. Kroatië – 28 november 2023 – [25551/18](#) – [ECLI:CE:ECHR:2023:1128JUD002555118](#) - [persbericht](#) – [arrest](#)

Eerlijk proces - Poging tot beïnvloeding rechter in oorlogsmisdadenzaak – Hooggerechtshof was onafhankelijk in strafzaak over poging omkoping van het hooggerechtshof - Artikel 6 EVRM - Geen schending

In 2009 is een bekende politicus veroordeeld voor een oorlogsmisdrijf. Hij is daartegen in beroep gegaan bij het hooggerechtshof. Tijdens die procedure onderzocht een agentschap signalen dat onder meer de klager pogingen deed om rechters te beïnvloeden. Zowel tijdens dat onderzoek als later tijdens het strafproces in de rechtbank legde de president van het hooggerechtshof een verklaring af. Hij vertelde dat de klager hem had benaderd en had gesuggereerd dat de zaak van de politicus door een specifieke rechter zou moeten worden behandeld. Klager werd door de rechtbank veroordeeld en ging in hoger beroep, waarbij hij onder meer stelde dat de president van het gerechtshof had gelogen. Vervolgens verscheen een verhaal in de media over het onderzoek naar omkoping en afgeluisterde gesprekken, waarin namen van rechters en andere ambtenaren werden genoemd, en werd gesteld dat de president als getuige had verklaard in strijd met die opnames. Het hoger beroep werd later afgewezen door het hooggerechtshof.

EHRM: Het gaat in deze zaak om de onafhankelijkheid en de (schijn van) onpartijdigheid van de rechter. De president van het hooggerechtshof zou mogelijk een rol hebben gespeeld in de misdrijven – omkoping – waarvoor klager was veroordeeld. Zijn verklaringen waren echter niet het enige of beslissende bewijs: de veroordeling steunde vooral op geheime (rechtmatig verkregen) geluidsopnames, waarvan klager de juistheid niet had betwist. Het hooggerechtshof had gedetailleerd beredeneerd waarom het hoger beroep werd afgewezen en de veroordeling door de rechtbank in stand bleef. Klager had niet betwist dat hij met de president had gesproken over de zaak van de politicus en dat dat op klagers initiatief was. Dat was de enige relevante factor van de verklaring van de president. De rechters van het hooggerechtshof die het hoger beroep hadden beoordeeld waren voldoende onafhankelijk van de president. De vrees over afhankelijkheid was niet objectief gerechtvaardigd. Geen schending van artikel 6, eerste lid.

Een mediacampagne kan de eerlijkheid van een proces negatief beïnvloeden. De opnames konden alleen gelect zijn door een ambtenaar (*state agent*). Klager was echter al veroordeeld in eerste aanleg op grond van ander rechtmatig bewijs. De rechters van het hooggerechtshof zijn professionals die zijn getraind om tumult van buiten de rechtszaal te negeren. Het krantenartikel en de gepubliceerde opnames vormden daarom evenmin een schending van het recht op een eerlijk proces en de onschuldpresumptie. Geen schending van artikel 6, eerste en tweede lid.

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – [Kempenaar t. Nederland](#) – 2 november 2023 – [22501/23](#) – [statement of facts](#)

Redelijke termijn – Artikel 6 EVRM

De klacht gaat over de vraag of de strafprocedure tegen klager voldeed aan de redelijke termijn op grond van artikel 6, lid 1, van het Verdrag. De strafprocedure begon op 29 maart 2019 toen klager werd gearresteerd wegens eenvoudige mishandeling en verzet tegen zijn arrestatie. De rechtbank Midden-Nederland heeft klager op 10 juli 2019 veroordeeld. Klager is in beroep gegaan en heeft verzocht om een kruisverhoor van twee getuigen. Na aanvankelijke afwijzing van het verzoek heeft het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden op 7 juli 2021 besloten de getuigen te ondervragen alvorens uitspraak te doen in de zaak. Op 1 juni 2022 heeft het Hof klager veroordeeld zoals ten laste gelegd en veroordeeld tot twee maanden gevangenisstraf.

Volgens het Gerechtshof is de redelijke termijn in hoger beroep overschreden. Zij is echter van mening dat het constateren van de overschrijding van de redelijke termijn, voldoende is. Er zijn weliswaar twee jaar en ruim tien maanden verstreken tussen het instellen van het hoger beroep en de uitspraak, maar dit werd onder meer veroorzaakt door het feit dat op initiatief van de verdediging getuigen door de onderzoeksrechter werden ondervraagd. Hiermee rekening houdend is het hof van oordeel dat de overschrijding van de redelijke termijn in hoger beroep beperkt is. Bovendien is de procedure in haar geheel (dat wil zeggen in eerste aanleg en in hoger beroep) afgerond binnen het totaal van de termijnen die voor elk van deze fasen gelden (te weten vier jaar). Op 16 mei 2023 heeft de Hoge Raad het beroep van klager op grond van een summier motivering niet-ontvankelijk verklaard.

Klager klaagt dat hij onvoldoende middelen heeft om op te komen tegen schending van zijn recht om binnen een redelijke termijn te worden gehoord.

Vragen aan partijen:

1. Kan klager, gelet op het feit dat het Hof in zijn uitspraak een schending van artikel 6 EVRM heeft erkend, welk oordeel door de Hoge Raad is bekrachtigd, alsnog beweren slachtoffer te zijn van een schending van het Verdrag, in de zin van artikel 34 (zie bijvoorbeeld *Scordino v. Italië* (nr. 1) [GC], nr. 36813/97, § 178-192, EHRM 2006-V)?
2. Als de klager nog steeds als slachtoffer kan worden beschouwd, is er, rekening houdend met de specifieke omstandigheden van de zaak, sprake van een schending van artikel 6, lid 1 EVRM (zie bijvoorbeeld *Wiredu v. Nederland* (dec.)), nr. 47595/08, 10 september 2013)?

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – *Santana de Regla t. Nederland* – 2 november 2023 - 16381/23 – subject matter of the case

Overschrijding redelijk termijn – Effectief rechtsmiddel – Artikel 6 EVRM – Artikel 13 EVRM

De klacht gaat over de vraag of de strafprocedure tegen klager heeft voldaan aan de redelijke termijn op grond van artikel 6, lid 1, van het Verdrag. En of hij over een effectief rechtsmiddel beschikte in de zin van artikel 13 van het Verdrag. De strafzaak startte op 19 april 2019 toen klager werd aangehouden voor het vervoeren van cocaïne. Op 24 mei 2019 werd hij door de rechtbank Rotterdam vrijgesproken. Op 21 april 2021 heeft het Gerechtshof Den Haag in een verkorte uitspraak de klager veroordeeld zoals ten laste gelegd en veroordeeld tot twee maanden gevangenisstraf en een boete van 1.740 euro. Klager heeft op 29 april 2021 cassatieberoep ingesteld bij de Hoge Raad. Op 11 augustus 2022 heeft klager zijn grieven op rechtsvragen ingediend bij de Hoge Raad, waaronder een klacht dat door de te late indiening van de aanvulling op het verkorte vonnis er sprake is van een vertraging die een schending van artikel 6, lid 1 EVRM oplevert. Over deze klacht heeft de Hoge Raad in zijn arrest van 14 februari 2023 het volgende opgemerkt: “De beroepsgrond is gegrond. In het licht van de opgelegde gevangenisstraf van twee maanden acht de Hoge Raad de erkenning dat de redelijke termijn is overschreden voldoende, en is er geen reden om aan die vaststelling enig ander rechtsgevolg te verbinden.”

Klager klaagt dat de constatering van een schending van zijn recht om binnen een redelijke termijn te worden gehoord onvoldoende genoegdoening biedt.

Vragen aan partijen:

1. Kan de klager, gelet op het feit dat de Hoge Raad een schending van artikel 6 EVRM heeft erkend, nog steeds beweren slachtoffer te zijn in de zin van artikel 34 (zie bijvoorbeeld *Scordino v. Italië* (nr. 1) [GC], nr. 36813/97, § 178-192, EHRM 2006-V)?
2. Als de klager nog steeds als slachtoffer kan worden beschouwd, is er, rekening houdend met de specifieke omstandigheden van de zaak, sprake van een schending van artikel 6, lid 1 van het Verdrag (zie bijvoorbeeld *Wiredu v. Nederland* (dec.), nr. 47595/08, 10 september 2013)?

3. Beschikte de klager, gelet op de conclusie van de Hoge Raad dat de constatering dat de redelijke termijn was overschreden voldoende, over een effectief nationaal rechtsmiddel voor zijn klacht op grond van artikel 6, zoals vereist door artikel 13 EVRM?

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – *Klijn t. Nederland* - 6 november 2023 - [9573/23](#) – [statement of facts](#)

Voorlopige hechtenis – Verlenging – Motivering - Alternatieven voor detentie - Artikel 5 EVRM

De voorlopige hechtenis van klager, die inging op 11 november 2022, was gebaseerd op het bestaan van een redelijk vermoeden dat hij amfetamine had vervaardigd en op gronden die verband hielden met openbare veiligheidskwesties, het risico op recidive en het risico dat het lopende onderzoek zou worden gefrustreerd. Deze voorlopige hechtenis is om dezelfde redenen verlengd en ook omdat de medeverdachte nog niet was gearresteerd. Klager heeft verzocht om schorsing van de voorlopige hechtenis en daarbij gewezen op alternatieven voor detentie zoals uiteengezet in het advies van de reclassering van 6 december 2022. De nationale rechter is niet ingegaan op deze mogelijkheid van schorsing onder voorwaarden.

Klager klaagt op grond van artikel 5, lid 3, EVRM over de motivering van bovengenoemde beslissingen omdat haalbare alternatieven voor detentie niet serieus zijn overwogen.

Vraag aan partijen: Is er sprake van een schending van artikel 5, lid 3 EVRM? Was de beslissing van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 21 december 2022 op het verzoek van klager tot opschorting van de voorlopige hechtenis voldoende gemotiveerd, rekening houdend met de analyse en conclusies uit het advies van de reclassering (reclasseringsadvies) van 6 december 2022 (zie *Idalov v. Rusland* [GC], nr. 5826/03, §§ 139-41, 22 mei 2012; *Hasselbaink v. Nederland*, nr. 73329/16, §§ 67-73 9 februari 2021; en *Maassen tegen Nederland*, nr. 10982/15, §§ 53-59, 9 februari 2021)?

HvJ – ARREST – C-175/22 (B.K.) – 9 november 2023 – Bulgarije - [ECLI:EU:C:2023:844](#) - [conclusie - arrest](#)

Recht op informatie in strafprocedures - Wijziging in de verstrekte informatie – Wijziging van de kwalificatie van het strafbare feit - Vermoeden van onschuld - Richtlijn 2012/13/EU - Richtlijn (EU) 2016/343

De hoofdkwestie in deze zaak is in wezen of richtlijn 2012/13 zich verzet tegen een nationale wet op grond waarvan een rechter een beklagde schuldig kan verklaren aan een strafbaar feit dat hij opnieuw heeft gekwalificeerd zonder die beklagde daarvan vóór de uitspraak van zijn vonnis in kennis te stellen. Deze zaak doet ook de vraag rijzen of het feit dat de informatie over de herkwalificatie van een strafbaar feit van de rechter uitgaat, in strijd zou kunnen zijn met de waarborgen van de rechterlijke onpartijdigheid zoals verankerd in artikel 47, tweede alinea, van het Handvest.

Hof: Artikel 6, lid 4, van richtlijn 2012/13/EU moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen nationale rechtspraak die het een rechter die in een strafzaak ten gronde uitspraak doet, toestaat om het ten laste gelegde juridisch anders te kwalificeren dan het openbaar ministerie aanvankelijk in de tenlastelegging had gedaan, zonder de beklagde of diens advocaat tijdig van de voorgenomen nieuwe kwalificatie in kennis te stellen, op een zodanig tijdstip en onder zodanige omstandigheden dat deze persoon zijn verdediging doeltreffend kan voorbereiden en hij de gelegenheid krijgt om de rechten van de verdediging met betrekking tot deze kwalificatie concreet en doeltreffend uit te oefenen. In deze context is het volstrekt irrelevant dat de nieuwe kwalificatie niet kan leiden tot de oplegging van een zwaardere straf dan het strafbare feit waarvoor de persoon aanvankelijk werd vervolgd.

Artikelen 3 en 7 van richtlijn (EU) 2016/343, alsmede artikel 47, tweede alinea, Handvest EU moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een nationale wettelijke regeling op grond waarvan een rechter die in een strafzaak ten gronde uitspraak doet, het ten laste gelegde op eigen initiatief of op voorstel van de beklaagde juridisch anders kan kwalificeren dan het openbaar ministerie aanvankelijk had gedaan, voor zover die rechter de beklaagde tijdig op de hoogte heeft gebracht van de voorgenomen nieuwe kwalificatie, op een zodanig tijdstip en onder zodanige omstandigheden dat deze persoon zijn verdediging doeltreffend heeft kunnen voorbereiden en daarmee de gelegenheid heeft gekregen om de rechten van de verdediging in het licht van deze nieuwe in aanmerking genomen kwalificatie concreet en doeltreffend uit te oefenen.

- EU-Hof: de herkwalificatie van een strafbaar feit op eigen initiatief van de rechter kan verenigbaar zijn met de EU-waarborgen van de rechterlijke onpartijdigheid ([ECER](#))

HvJ – ARREST – C-819/21 (Staatsanwaltschaft Aachen) – 9 november 2023 – Duitsland - ECLI:EU:C:2023:841 – [conclusie](#) - [arrest](#)

Justitiële samenwerking in strafzaken – Vrijheidsstraf - Erkenning van vonnissen - Eerlijk proces - Onafhankelijk en onpartijdig gerecht – Hervorming rechtspraak Polen – Rechtsstaat - Kaderbesluit 2008/909/JBZ – Artikel 47, tweede alinea, Handvest EU

Samenvatting onder: [Strafrecht](#)

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 14 november 2023 - [ECLI:NL:HR:2023:1562](#)

Economische zaak - Nemo tenetur-beginsel – Artikel 6 EVRM – EHRM De Legé

Is aan verdachte gerichte vordering ex art. 19.1 WED tot overleggen van gegevens in strijd met nemo tenetur-beginsel?

3.5.3 Voor zover het cassatiemiddel hierover klaagt, slaagt het. Dit leidt echter niet tot cassatie. Daarbij neemt de Hoge Raad in aanmerking dat in de vaststellingen van het hof besloten ligt dat de betreffende vordering – tot het meenemen van “alle” gegevens die betrekking hebben op bestellen en ontvangen van “vuurwerk”, waarbij “onder andere” kan worden gedacht aan facturen, bestelbevestigingen “etc.” terwijl de verdachte er al van verdacht werd dat hij illegaal (professioneel) vuurwerk via internet had gekocht – een situatie opleverde “where the authorities attempt to compel an individual to provide the evidence of offences he (...) has allegedly committed by forcing him (...) to supply documents which they believe must exist, although they are not certain of it (...). The latter situation the Court has described as ‘fishing expeditions’.” (EHRM 4 oktober 2022, nr. 58342/15 (De Legé/Nederland), overweging 76). Dat brengt mee dat in de gegeven omstandigheden de vervolging van de verdachte voor handelen in strijd met de in het belang van de opsporing op grond van artikel 19 lid 1 WED gedane vordering, een schending oplevert van het uit artikel 6 EVRM voortvloeiende “privilege against self-incrimination” (nemo tenetur-beginsel).

De Hoge Raad - verklaart het beroep van de verdachte niet-ontvankelijk; verwerpt het beroep van het openbaar ministerie.

- HR herhaalt relevante overwegingen van EHRM in zaak De Legé tegen Nederland: Is aan verdachte gerichte vordering ex art. 19 WED tot overleggen van gegevens in strijd met nemo tenetur-beginsel? ([BS](#))

NOOT – EHRM 26 september 2023, Yalcinkaya t. Turkije

- Strasburg Weighs In On Political Persecution In Turkey (Verfassungsblog)

In a pivotal judgment delivered by the Grand Chamber, the European Court of Human Rights held that the conviction of Yüksel Yalcinkaya, a former teacher, under Article 314-2 of the Turkish Penal Code (TPC) violated Articles 6,7, and 11 of the Convention. The applicant Yalcinkaya was dismissed from his teaching position via emergency decree. Said decree was enacted during the state of emergency between 2016 and 2018. Later, Yalcinkaya was prosecuted and convicted for his use of a specific app – Bylock – and for his membership in a teachers’ union and an association

- EHRM zet streep door bewijs encryptedienst in Turkse strafzaak (BS)

NOOT – EHRM 10 oktober 2023, Pengezov t. Bulgarije

Developing labour rights under the ECHR in Pengezov: one step forward and one step backward (Strasbourg observers)

NOOT – Gerecht 29 september 2023, T-528/20 (Kočner)

Europol’s Joint and Several Liability Regime: Revolutionizing EU Fundamental Rights Responsibility? (EU law analysis)

REGELGEVING

BNC Fiche: Richtlijn tot wijziging minimumnormen slachtoffers strafbare feiten (Kamerstuk 22112, nr. 3799)

OVERIG

Criminal investigations: Council reaches position on the transfer of proceedings between member states (Raad)

EHRM factsheets en guides

- Police arrest and assistance of a lawyer
- Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial (criminal limb)

Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Rivadulla Duro t. Spanje - 12 oktober 2023 -- 27925/21 - ECLI:CE:ECHR:2023:1012DEC002792521 - [persbericht 9.11.23](#) - [beslissing](#)

Tweets van Spaanse rapper – Kritiek op koning, parlement en regering – Laster - Steun aan terroristische groepering – Artikelen 10 EVRM - Artikel 13 EVRM - Geen schending

Samenvatting onder: [Vrijheid van meningsuiting](#)

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – Santana de Regla t. Nederland – 2 november 2023 - 16381/23 – [subject matter of the case](#)

Overschrijding redelijk termijn – Effectief rechtsmiddel – Artikel 6 EVRM – Artikel 13 EVRM

Samenvatting onder: [Procesrecht en recht op eerlijk proces](#)

EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER - Semenya t. Zwitserland – [arrest van 11 juli 2023](#) – [persbericht verwijzing](#) – 10934/21 - ECLI:CE:ECHR:2023:0711JUD001093421

Verplichte hormoonbehandeling hardlooperster - Verbod op discriminatie – Geen effectieve remedie – Artikel 8 EVRM – Artikel 13 EVRM – Artikel 14 EVRM

Samenvatting onder: [Sport](#)

HvJ – ARREST - Gevoegde zaken C-228/21, C-254/21, C-297/21, C-315/21 en C-328/21 (Ministero dell'Interno) - Italië - ECLI:EU:C:2023:934 – [persbericht](#) – [conclusie](#) - [arrest](#)

Dublin III - Internationale bescherming – Terugnameprocedure - Overdrachtsbesluit – Informatieplicht - Brochure – Wederzijds vertrouwen - Verordening (EU) nr. 604/2013 – Verordening (EU) nr. 603/2013 – Verordening (EG) nr. 1560/2003 – Artikel 47 Handvest EU

Samenvatting onder: [Asiel en migratie](#)

HvJ – ARREST – C-333/22 (Ligue des droits humains) – 16 november 2023 – [België](#) – ECLI:EU:C:2023:874 – [persbericht](#) - [conclusie](#) - [arrest](#)

Toegang tot politiegegevens – Recht op inzage - Recht op voorziening in rechte - Richtlijn (EU) 2016/680 - Artikel 47 Handvest EU

Samenvatting onder: [Privacy en persoonsgegevens](#)

HvJ – CONCLUSIE – C-14/23 (Perle) - 16 november 2023 – A-G De La Tour – België - ECLI:EU:C:2023:887 - [conclusie](#)

Visum derdelander voor studiedoeleinden - Ernstige en objectieve redenen - Richtlijn (EU) 2016/801 - Richtlijn 2004/114/EG - Artikel 47 Handvest EU

Samenvatting onder: [Asiel en migratie](#)

HvJ – CONCLUSIE – C-420/22 (N.W.) en C-528/22 (P.Q.) - 23 november 2023 – A-G De La Tour - Hongarije - ECLI:EU:C:2023:909 - [conclusie](#)

Status van langdurig ingezeten derdelanders - Intrekking van deze status – Unieburger die nooit gebruik heeft gemaakt van zijn recht van vrij verkeer - Bedreiging nationale veiligheid - Geheime informatie waarop een besluit tot intrekking is gebaseerd - Richtlijn 2003/109/EG - Artikel 20 VWEU – Artikelen 41 en 47 Handvest EU

Samenvatting onder: [Asiel en migratie](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – België – 28 november 2023 (ECER 8.9.2023) – C-600/23 - Royal Football Club Seraing - [verwijzingsuitspraak*](#)

FIFA regels - Gezag van gewijsde – Arbitraal vonnis - Nationaal recht toegepast op een arbitraal vonnis – Toetsing door rechterlijke instantie van staat die geen lidstaat is van de EU

Samenvatting onder: [Arbitrage](#)

Rechtsstaat en rechterlijke macht

EHRM – ARREST – *Walesa t. Polen* – 23 november 2023 – [persbericht](#) – [arrest](#) - [50849/21](#) - ECLI:CE:ECHR:2023:1123JUD005084921

Na negen jaar vernietiging van voor *Lech Wałęsa* gunstige uitspraak door *Chamber of Extraordinary Review and Public Affairs* - Geen onafhankelijk, onpartijdig en door de wet ingesteld gerecht - Rechtszekerheidsbeginsel - Artikel 6 EVRM – Artikel 8 EVRM - Schending

Klager is *Lech Wałęsa*, voormalig vakbondsleider en president van Polen. De zaak draait om een civiele procedure die *Wałęsa* had aangespannen tegen een voormalige vriend en compagnon (*Krzysztof Wyszowski*) die hem publiekelijk had beschuldigd van samenwerking met de geheime diensten ten tijde van het communistische regime in Polen. Ondanks dat *Wałęsa* de zaak had gewonnen, werd de einduitspraak waarin in zijn voordeel was beslist, negen jaar later vernietigd door de *Chamber of Extraordinary Review and Public Affairs* na een buitengewoon beroep van de procureur-generaal.

Het hof is van oordeel, overeenkomstig eerdere zaken, dat de *Chamber of Extraordinary Review and Public Affairs*, geen onafhankelijk, onpartijdig en door de wet ingesteld gerecht is. Als gevolg waarvan het recht van *Wałęsa* op een eerlijk proces is geschonden.

Ten aanzien van de vraag of het buitengewone beroep van de procureur generaal het beginsel van rechtszekerheid had geschonden overweegt het Hof dat het toevertrouwen aan de procureur-generaal - een lid van de uitvoerende macht die veel gezag had over de rechtbanken en een sterke invloed uitoefende op de Nationale Raad van de rechterlijke macht - van de onbeperkte bevoegdheid om vrijwel elke definitieve rechterlijke beslissing te betwisten, in strijd is met de beginselen van rechterlijke

onafhankelijkheid en scheiding der machten, met het risico dat het buitengewone beroep een politiek instrument wordt dat door de uitvoerende macht wordt gebruikt.

Het Hof oordeelt dan ook dat de procedure voor buitengewoon beroep onverenigbaar is met de beginselen van rechtszekerheid en gezag van gewijsde en oordeelt dat de verlengde termijnen voor het instellen van buitengewoon beroep die aan de procureur-generaal zijn toegestaan en met terugwerkende kracht gelden, niet alleen in strijd zijn met deze beginselen, maar ook niet voldoen aan het vereiste van voorzienbaarheid van de wet in de zin van het EVRM. Daarnaast overweegt het Hof dat er aanwijzingen zijn dat de overheidsinstantie de procedure voor buitengewoon beroep heeft misbruikt om haar eigen politieke opvattingen en motieven te bevorderen. Het Hof merkt op dat de zaak van Wałęsa niet los kan worden gezien van de politieke achtergrond en de toenmalige politieke context in Polen en het langdurige en openbare conflict tussen Wałęsa en de leiders van de partij Recht en Rechtvaardigheid (PiS) en de alliantie van Verenigd Rechts.

De vernietiging van het eindvonnis heeft het privéleven van Wałęsa in aanzienlijke mate aangetast en vormt een inbreuk op zijn recht op eerbiediging van zijn privéleven. Het Hof overweegt dat deze inmenging niet "in overeenstemming met de wet" is nu deze afkomstig is van een orgaan dat geen "wettige" rechter is in de zin van het EVRM, en niet is gebaseerd op een "wet" die passende waarborgen tegen willekeur biedt, en misbruik van procedure aan het licht brengt aan de kant van de procureur-generaal. Met toepassing van de proefprocedure van artikel 61 van het Reglement voor het Hof, oordeelt het Hof dat, om een einde te maken aan de systematische schendingen van artikel 6, lid 1, van het Verdrag die in deze en eerdere zaken, Polen passende wetgevende en andere maatregelen moet nemen om te voldoen aan de eisen van een "onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij wet is ingesteld" en aan het beginsel van rechtszekerheid.

HvJ – ARREST - C-819/21 (Staatsanwaltschaft Aachen) – 9 november 2023 – Duitsland - ECLI:EU:C:2023:841 – [conclusie](#) - [arrest](#)

Justitiële samenwerking in strafzaken – Vrijheidsstraf - Erkenning van vonnissen - Eerlijk proces - Onafhankelijk en onpartijdig gerecht – Hervorming rechtspraak Polen – Rechtsstaat - Kaderbesluit 2008/909/JBZ – Artikel 47, tweede alinea, Handvest EU

Samenvatting onder: [Strafrecht](#)

HvJ – CONCLUSIE – C-634/22 (O.T. e.a.) - 23 november 2023 – A-G Sanchez-Bordona - Bulgarije - ECLI:EU:C:2023:913 - [conclusie](#)

Rechtsstaat - Onafhankelijk en onpartijdig gerecht - Opheffing bijzondere strafrechter - Artikel 19 VEU - Beschikking 2006/929/EG

De Bulgaarse wetgever heeft in 2022 de bijzondere strafrechter, SNS, opgeheven en bepaald hoe de rechters die tot de inwerkingtreding van de nieuwe wet deel uitmaakten van deze rechterlijke instantie, naar andere rechterlijke instanties moesten worden overgeplaatst.

Leden van de SNS hebben een verzoek om een prejudiciële beslissing ingediend. Die rechterlijke formatie vraagt zich af of de wetswijziging van 2022, aangaande de opheffing van de SNS, in overeenstemming is met het Unierecht.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU verzet zich niet tegen de hervorming van het rechtsstelsel van een lidstaat waarbij een bijzondere strafrechtbank wordt opgeheven en haar bevoegdheden worden overgeheveld naar een gewone rechtbank en tegelijkertijd wordt bepaald dat de bij het opgeheven gerecht aanhangig gemaakte strafzaken waarin een terechtzitting is gehouden, verder worden behandeld door dezelfde rechtsprekende formatie die

voorheen bevoegd was. Artikel 19, lid 1 tweede alinea VEU verzet zich evenmin tegen de overplaatsing, in het kader van deze hervorming van het rechtsstelsel, van rechters van het opgeheven gerecht naar andere rechterlijke instanties van hetzelfde niveau op basis van objectieve criteria die vrij zijn van elke vorm van willekeur.

OVERIG

- Dutch Rule of Law Alert ([Verfassungsblog](#))
- Het Migratie en Asielpact van de EU uitgelegd: de verordening asielprocedure ([Verblijfblog](#))

WIKI

- [Wiki - Rechtsstaat en rechterlijke macht](#)

EHRM factsheets en guides

- [Independence of the justice system](#)

Recht op leven en verbod op foltering en onmenselijke behandeling

EHRM – ARREST – Durdaj e.a. t. Albanië – 7 november 2023 - [63543/09](#) - [46707/13](#) - [46714/13](#) - [12720/14](#) - ECLI:CE:ECHR:2023:1107JUD006354309 - [persbericht](#) – [arrest](#)

Dodelijk ongeval door fouten gemaakt door leger bij vernietiging van ammunitie – Procedurele rechten slachtoffers – Civiele schadevergoedingszaak – Rol van minister - Artikel 2 EVRM - Schending

In 2007 gaf de Albanese overheid de opdracht om een grote hoeveelheid opgeslagen ammunitie te vernietigen. Tijdens dit proces vindt er een gigantische explosie plaats op een van de vernietigingslocaties, waarbij 26 mensen omkomen en 300 gewond raken. De Amerikaanse overheid, de Albanese aanklager en het Albanese leger doen onderzoek. Uit elk van de onderzoeken blijkt dat bij het kiezen van de locatie én bij de bedrijfsvoering niet is voldaan aan de vergunnings- en veiligheidsregels. Er worden uiteindelijk 29 mensen vervolgd. Er worden 24 personen veroordeeld tot gevangenisstraffen voor feiten als het overtreden van veiligheidsregels, wapen- en ammunitiebezit op het werk en nalatigheid. Eén van de vervolgd is de voormalige minister van defensie, maar, vanwege zijn tijdelijke parlementaire immuniteit, wordt de vervolging stilgelegd en pas in 2021 – na een gat van 9 jaar – voortgezet. Zijn proces loopt nog.

Klagers stellen dat artikel 2 EVRM (recht op leven) is geschonden.

Het EHRM oordeelt dat het opsporingsonderzoek adequaat is uitgevoerd, nu de feiten en omstandigheden zijn vastgesteld en de verantwoordelijken zijn gevonden. Ook zijn er veroordelingen gevolgd voor feiten die met het incident te maken hadden en zodoende is het recht op leven dus beschermd. Echter, de civiele vorderingen van de benadeelde partijen zijn al in een vroeg stadium door de rechter afgesplitst van de strafzaak. Verder zijn de benadeelden niet op de hoogte gehouden van de voortgang van de strafzaak of van de zittingen en zijn zij ook niet uitgenodigd om op enige wijze aan het proces deel te nemen. Zij hadden tijdens de strafzaak dus geen procedurele rechten, wat blijkens eerdere jurisprudentie wel vereist is; een slachtoffer moet de mogelijkheid hebben om effectief deel te nemen aan een strafzaak, waaronder de terechtzitting zelf, voor zover dat noodzakelijk is om de

legitieme belangen te waarborgen. Het indienen van een civiele vordering is daarvoor geen compensatie. Verder is de strafzaak tegen de voormalige minister nog steeds niet afgedaan, waardoor de klagers meer dan 14 jaar na de explosie nog steeds geen antwoord hebben op de vraag of hij (mede) verantwoordelijk is. Alhoewel artikel 2 EVRM staten niet verplicht om iedereen te vervolgen als een slachtoffer daarom vraagt, mogen levensbedreigende strafbare feiten onder geen enkele omstandigheid ongestraft blijven. De slachtoffers en de bevolking hadden het recht om niet alleen te weten onder welke omstandigheden de slachtoffers zijn gevallen, maar ook wat de precieze rol van de minister daarin was. Om deze reden is het procedurele aspect van artikel 2 EVRM geschonden.

Het inhoudelijke aspect van artikel 2 EVRM is niet geschonden, nu de nationale rechtsmiddelen niet zijn uitgeput.

**EHRM – ARREST – Nika t. Albanië – 14 november 2023 – [1049/17](#)
ECLI:CE:ECHR:2023:1114JUD000104917 - [persbericht](#) - [arrest](#)**

Demonstranten doodgeschoten tijdens protest – Onvoldoende onderzoek naar verantwoordelijkheid bevelhebbers – Artikel 2 EVRM - Schending

De zaak betreft het overlijden van de echtgenoot en de vader van klager (een Albanees onderdaan), nadat zij in hun hoofd waren geschoten tijdens een demonstratie voor het kantoor van de premier van Albanië. Het protest was uitgelopen op een gewelddadige confrontatie tussen demonstranten en de nationale garde, die belast is met de bescherming van het kantoor van de premier. Klager heeft in het bijzonder aangevoerd dat de bevelhebber van de nationale garde opdracht had gegeven aan zijn manschappen om op de demonstranten te schieten.

Het hof overweegt dat de vraag naar de mogelijke aansprakelijkheid van de bevelhebber niet is beantwoord tijdens het onderzoek, dat met name was gericht op de individuele aansprakelijkheid van de officieren van de nationale garde en niet op de gevolgen van eventueel gegeven bevelen door hun meerdere. Daarbij waren nog meer gebreken aan het onderzoek, zo is videomateriaal van het incident verwijderd en zijn belangrijke onderzoeksporen niet onderzocht. Deze tekortkomingen maken dat twijfel is ontstaan over de vraag of de autoriteiten hebben geprobeerd het onderzoek te misleiden of geprobeerd hebben het onderzoek te beïnvloeden. Daarnaast werden ook nog tekortkomingen geconstateerd in het wettelijk kader voor het gebruik van vuurwapens in het kader van *crowd control* operaties en in de planning en controle van het protest. De autoriteiten hebben niet aan kunnen tonen dat het gebruikte geweld, als gevolg waarvan de echtgenoot en vader van klager zijn overleden, absoluut noodzakelijk was. De Albanese regering heeft zelf overigens ook toegegeven dat het geweld excessief was.

Het hof concludeert dat sprake is van schending van artikel 2 EVRM (twee maal) en overweegt tevens dat de autoriteiten op grond van artikel 45 EVRM moeten blijven proberen om de omstandigheden van de dood van de familieleden van klager op te helderen en de verantwoordelijke op te sporen en te bestraffen.

**EHRM – ARREST - Erdal Muhammet Arslan e.a. t. Turkije – 21 november 2023 - [42749/19](#) -
ECLI:CE:ECHR:2023:1121JUD004274919 - [persbericht](#) – [arrest](#)**

Procedures bij administratieve rechtbanken voldoen aan artikel 2 EVRM - Overlijden veroorzaakt door aardbeving in Turkije in 2011 - Artikel 2 EVRM – Geen schending

Klagers zijn zes personen met de Turkse nationaliteit, wonend in Turkije en geboren tussen 1942 en 2007. In 2011 is een familielid van klagers omgekomen toen tijdens een aardbeving het Bayram Hotel in de Van-provincie van Turkije instortte.

Klagers klagen met een beroep op artikel 2 EVRM dat zij geen vervolging konden bewerkstelligen van de functionarissen die zij verantwoordelijk hielden voor de dood van hun familielid. Het Hof oordeelt dat het nationale recht wel een effectief middel heeft geboden. Klagers konden immers een rechtsmiddel indienen om de aansprakelijkheid van deze functionarissen vast te stellen en schadevergoeding te eisen in een administratieve procedure bij de rechtbank. Klagers hebben dit rechtsmiddel ook aangewend en uitdrukkelijke erkenning van de gestelde overtredingen, alsmede schadevergoeding, verkregen.

Er is derhalve geen sprake van een schending van artikel 2 van het EVRM, aldus het Hof.

Sport

[EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER - Semenya t. Zwitserland – arrest van 11 juli 2023 – persbericht verwijzing – 10934/21 - ECLI:CE:ECHR:2023:0711JUD001093421](#)

Verplichte hormoonbehandeling hardlooper - Verbod op discriminatie – Geen effectieve remedie – Artikel 8 EVRM – Artikel 13 EVRM – Artikel 14 EVRM

Klaagster in deze zaak is een professioneel hardlooper die een hoog testosterongehalte heeft als gevolg van *Differences of Sex Development* (DSD). Zij klaagt over voorschriften van de Wereldatletiekbond (IAAF) die voorschrijven dat zij haar testosterongehalte door een hormoonbehandeling onder een bepaald punt moet houden om te kunnen deelnemen aan internationale atletiektornooien. Het EHRM oordeelt dat niet is komen vast te staan dat er zwaarwegende redenen zijn die kunnen rechtvaardigen dat er onderscheid wordt gemaakt op basis van geslacht of geslachtskenmerken. De artikelen 8 en 14 EVRM zijn geschonden, aldus het Hof.

Er is daarnaast ook een schending van artikel 13 EVRM, omdat er geen effectieve remedie voorhanden was die voldoende institutionele en procedurele waarborgen aan klager bood om haar rechten onder het EVRM te beschermen.

Op verzoek van Zwitserland wordt de zaak doorverwezen naar de Grote Kamer.

Staatssteun

[HvJ – ARREST – C-209/21 P \(Ryanair\)– 23 november 2023 - ECLI:EU:C:2023:905 - persbericht - conclusie – arrest](#)

Steun aan Zweedse luchtvaartmaatschappijen vanwege COVID-19 - Evenredigheidsbeginsel en non-discriminatiebeginsel – Vrij verrichten van diensten - Artikel 107, lid 3, onder b), VWEU

Ryanair DAC verzoekt om vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-238/20 waarbij het Gerecht haar beroep tot nietigverklaring van besluit C(2020) 2366 betreffende steunmaatregel SA.56812 (2020/N) – Zweden – COVID-19: garantieregeling voor leningen aan luchtvaartmaatschappijen heeft verworpen.

Het Hof wijst de hogere voorziening af.

Zie ook de zaak [C-210/21](#) inzake steun aan Franse luchtvaartmaatschappijen en C-758/21 P inzake steun aan de luchthaven te Klagenfurt (zie hierna).

- State aid during the Covid-19 pandemic: the Court definitively dismisses the appeals brought by Ryanair concerning the support measures put in place by France and Sweden in the spring of 2020 ([persbericht curia](#))

HvJ – ARREST – C-758/21 P (Ryanair DAC en Airport Marketing Services Ltd) - 23 november 2023 - ECLI:EU:C:2023:917 – [conclusie](#) - [arrest](#)

Steunmaatregelen Oostenrijk ten gunste van luchthaven van Klagenfurt, Ryanair en andere luchtvaartmaatschappijen - Gedeeltelijk onverenigbaar met interne markt verklaard - Bevoegdheden Europese Commissie om steun terug te vorderen – Verjaringstermijn - Verordening (EU) 2015/1589

Met hun hogere voorziening vorderen Ryanair DAC en Airport Marketing Services Ltd vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-448/18. Bij dit arrest is hun beroep tot gedeeltelijke nietigverklaring van besluit (EU) 2018/628 voor zover deze betrekking had op deze rekwirantes, verworpen.

Het Hof wijst de hogere voorziening af.

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-790/21 P en C-791/21 P (Covestro Deutschland/Commissie) – A-G Medina - ECLI:EU:C:2023:849 – [verzoekschrift](#) - [conclusie](#)

Staatssteun - Elektriciteitsverbruikers – Vrijstelling nettarieven voor de periode 2012-2013 – Besluit waarbij de steunregeling onverenigbaar met de interne markt en onrechtmatig wordt verklaard - Terugvordering verleende steun – Begrip “staatsmiddelen” - Begrip “belasting”

Deze zaak moet worden gelezen in samenhang met drie andere conclusies in parallelle hogere voorzieningen die alle betrekking hebben op dezelfde staatssteunregeling. In zaak C-790/21 P AG verzoekt Covestro om vernietiging van het arrest in zaak T-745/18. Bij dit arrest is haar beroep verworpen dat strekte tot nietigverklaring van het besluit van de Europese Commissie betreffende de steunmaatregel van Duitsland voor bandlastverbruikers volgens 19 StromNEV. In zaak C-791/21 P verzoekt Duitsland om vernietiging van het bestreden arrest. De Commissie heeft in beide voornoemde zaken een incidentele hogere voorziening ingesteld, waarmee ook zij om vernietiging van het bestreden arrest verzoekt.

De A-G gaat in deze conclusie uitsluitend in het eerste middel van de incidentele hogere voorzieningen van de Commissie (ontvankelijkheid van het beroep tot nietigverklaring) en op het derde middel van de hogere voorziening van Covestro, dat overeenkomt met het enige middel van de hogere voorziening van Duitsland.

A-G geeft het Hof in overweging: Gelet op een en ander geef ik het Hof in overweging om (i) het eerste middel van de incidentele hogere voorzieningen van de Commissie te verwerpen, en (ii) het derde middel van de hogere voorziening van Covestro en het enige middel van de hogere voorziening van de Bondsrepubliek Duitsland te verwerpen voor zover deze betrekking hebben op de voorwaarde dat er sprake is van een met staatsmiddelen bekostigde interventie.

Zie ook: [Gevoegde zaken C-792/21 P en C-793/21 P \(AZ\)](#), [Gevoegde zaken C-794/21 P en C-800/21 P \(Infineon\)](#) en [Gevoegde zaken C-795/21 P en C-796/21 P \(WEPA\)](#)

HvJ – CONCLUSIE – C-465/20 P (Commissie/Ierland e.a.) - 9 november 2023 - A-G Pitruzzella – **Grote Kamer - ECLI:EU:C:2023:840 - [conclusie](#)**

Hogere voorziening – Staatssteun – Advance tax rulings Apple – Selectieve fiscale voordelen

Deze zaak past in een inmiddels lange reeks zaken over de toepassing van artikel 107, lid 1, VWEU op advance tax rulings (aan de aanslag voorafgaande beslissingen in fiscale zaken; hierna ook: „tax rulings”). Zoals bekend biedt een „tax ruling” ondernemingen de mogelijkheid om de belastingdienst te verzoeken om een „advance tax ruling” betreffende de belasting waaraan zij zullen worden onderworpen, en bijgevolg van die dienst een officieel standpunt te verkrijgen over de toepassing van

nationale belastingregels en waarborgen met betrekking tot de fiscale behandeling die op hen zal worden toegepast. Staatssteunregels mogen uiteraard niet worden gebruikt om heimelijk belastingharmonisatie tot stand te brengen waarvoor politieke obstakels bestaan of om schadelijke belastingconcurrentie te bestrijden. Het uitbuiten van voordelen van verschillen tussen belastingstelsels houdt immers niet in dat steun wordt verleend en belastingconcurrentie tussen staten is als zodanig niet verboden. De Commissie moet evenwel kunnen nagaan of een lidstaat door middel van een belastingmaatregel, zoals een advance tax ruling, een selectief voordeel toekent aan een bepaalde onderneming. In dat geval zouden ondernemingen die al aanzienlijke marktmacht hebben, zoals Apple, ook met betrekking tot de dynamiek van digitale markten, die een tendens tot concentratie van marktmacht vertonen, bevoordeeld kunnen zijn ten opzichte van hun concurrenten, waardoor het gelijke speelveld tussen ondernemingen wordt verstoord. De regels inzake staatssteun dienen ertoe deze gevolgen, die schadelijk zijn voor de mededinging en nadelig voor innovatie en consumenten, te vermijden.

De Commissie verzoekt om vernietiging van het arrest van 15 juli 2020, *Ierland e.a./Commissie* (hierna: „bestreden arrest”) waarbij het Gerecht besluit (EU) 2017/1283 betreffende twee tax rulings die de Ierse belastingdienst had gegeven ten behoeve van Apple Sales International (ASI) en Apple Operations Europe (AOE), twee vennootschappen die deel uitmaken van de Apple-groep nietig heeft verklaard.

A-G geeft het Hof in overweging: om het bestreden arrest te vernietigen, de zaak terug te verwijzen naar het Gerecht en de beslissing over de kosten aan te houden.

- 📌 A-G: advies om het eerdere arrest van het EU-Gerecht inzake staatssteun bij Ierse tax rulings te vernietigen ([ECER](#))

GERECHT EU – ARREST – T-167/21 (European gaming and Betting association/Commissie) – 15 november 2023 - [ECLI:EU:T:2023:723](#) - arrest

Staatssteun – Verlenging van door Nederland verleende kansspelvergunningen – Besluit waarbij is vastgesteld dat geen sprake is van staatssteun – Geen inleiding van de formele onderzoeksprocedure – Ernstige moeilijkheden – Procedurele rechten belanghebbenden

Samenvatting onder: [Kansspelen](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – C-588/23 (Scai) - 23 november 2023 ([ECER 18.9.2023](#)) - [verwijzingsuitspraak*](#)

Staatssteun - Terugvorderingsbesluit - Verordening (EU) 2015/1589 – Verordening (EU) 1589/2015 - Artikelen 108 en 288 VWEU

Beroep tot nietigverklaring van een maatregel van de regio Campanië waarbij de subjectieve werkingssfeer van besluit (EU) 2015/1075 is uitgebreid. De vraag is of de artikelen 16 en 31 van verordening (EU) 1589/2015 in de weg staan aan een nationale regeling die de nationale autoriteit de mogelijkheid biedt om in de fase van uitvoering van de terugvordering de kring van personen die de onrechtmatige steun moeten terugbetalen uit te breiden aan de hand van een beoordeling van de economische continuïteit tussen de ondernemingen, zonder deze bevoegdheid uit te sluiten wanneer de Commissie de rechtstreekse adressaten reeds heeft bepaald, waardoor de bevoegdheid van de Commissie op het gebied van staatssteun wordt uitgesloten.

NOOT – HvJ 19 oktober 2023, C-325/22 (Ministar na zemedlieto, hranite i gorite)

EU-Hof: staatssteunoordeel Commissie over ondernemingsbegrip bij grondruil werkt niet automatisch door naar andere entiteiten die economische activiteiten verrichten met die grond (ECER)

Het feit dat een Commissiebesluit inzake staatssteun over de ruil van (bos)grond uitsluitend verwijst naar een entiteit die niet kan worden aangemerkt als een „onderneming” in de zin van artikel 107 EU-Werkingsverdrag leidt er niet toe dat alleen entiteiten die een economische activiteit uitoefenen met de gronden die zijn verworven in het kader van de in dat besluit bedoelde grondruil, kunnen worden beschouwd als ondernemingen die staatssteun genieten in de zin van die bepaling. Dat is het antwoord van het EU-Hof naar aanleiding van prejudiciële vragen van de Bulgaarse rechter.

OVERIG

- Nederland participeert in gezamenlijke verklaring aan Commissie met verzoek over toepassing van de DAEB-uitzondering voor betaalbare sociale huisvesting (ECER)
- Europese Commissie stelt geleidelijke uitfasering van het TCTF staatssteunkader bij (ECER)

Strafrecht

HvJ – ARREST – C-819/21 (Staatsanwaltschaft Aachen) – 9 november 2023 – Duitsland - ECLI:EU:C:2023:841 – conclusie - arrest

Justitiële samenwerking in strafzaken – Vrijheidsstraf - Erkenning van vonnissen - Eerlijk proces - Onafhankelijk en onpartijdig gerecht – Hervorming rechtspraak Polen – Rechtsstaat - Kaderbesluit 2008/909/JBZ – Artikel 47, tweede alinea, Handvest EU

Dit verzoek is ingediend in het kader van een procedure betreffende het verzoek tot erkenning en tenuitvoerlegging in Duitsland van het vonnis van een Poolse rechter waarin M. D. (een Poolse onderdaan met verblijfplaats in Duitsland), tot een vrijheidsstraf van zes maanden is veroordeeld.

De verwijzende rechter wil weten of hij een dergelijk verzoek mag afwijzen, gelet op de situatie die is ontstaan als gevolg van de omstreden hervormingen van de rechterlijke macht in Polen. Door deze situatie betwijfelt de verwijzende rechter of het recht op een eerlijk proces van M.D. geacht kan worden te zijn gewaarborgd in de context waarin volgens de verwijzende rechter de rechtsstaat en het vereiste van onafhankelijkheid van de rechterlijke macht van deze lidstaat door fundamentele gebreken is aangetast.

De verwijzende rechter vraagt meer bepaald of de rechtspraak van het Hof in verband met het EAB-kaderbesluit, volgens welke de tenuitvoerlegging van een dergelijk bevel bij wijze van uitzondering kan worden geweigerd buiten de uitdrukkelijk in dat kaderbesluit genoemde gronden, van toepassing is op de bij kaderbesluit 2008/909 ingevoerde regeling inzake wederzijdse erkenning, wanneer na een tweestappentoets (waarvan de aard in deze conclusie zal worden toegelicht en besproken) blijkt dat een dergelijke tenuitvoerlegging een reëel gevaar van schending van het in artikel 47, tweede alinea, Handvest EU gewaarborgde grondrecht op een eerlijk proces meebrengt. In dit opzicht wenst de verwijzende rechter duidelijkheid over de voorwaarden waaronder een dergelijke toets moet worden verricht en over het juiste tijdstip ten aanzien waarvan deze moet worden verricht.

Nederland en Polen hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 3, lid 4, en artikel 8 van kaderbesluit 2008/909/JBZ moeten aldus worden uitgelegd dat de bevoegde autoriteit van de uitvoerende lidstaat kan weigeren de door een rechter van een andere

lidstaat uitgesproken strafrechtelijke veroordeling te erkennen en ten uitvoer te leggen wanneer zij beschikt over gegevens waaruit blijkt dat het recht op een eerlijk proces in die lidstaat ernstige of structurele tekortkomingen vertoont, met name wat de onafhankelijkheid van de rechterlijke instanties betreft, en er ernstige redenen zijn om aan te nemen dat deze gebreken concrete gevolgen kunnen hebben gehad voor de tegen de betrokkene ingestelde strafprocedure. Het staat aan de bevoegde autoriteit van de uitvoerende lidstaat om de situatie te beoordelen die zich in de uitvaardigende lidstaat voordeed tot op het tijdstip van de strafrechtelijke veroordeling waarvoor om erkenning en tenuitvoerlegging wordt verzocht, alsmede, in voorkomend geval, het tijdstip van de nieuwe veroordeling die heeft geleid tot de herroeping van de opschorting die oorspronkelijk was verbonden aan de straf waarvan om tenuitvoerlegging wordt verzocht.

- 📌 EU-Hof: ‘tweestappentoets’ vereist bij weigering om buitenlands vonnis ten uitvoer te leggen wegens schending van het recht op een eerlijk proces ([ECER](#))

HvJ – ARREST – C-427/22 (B.G.) - 16 november 2023 – Bulgarije - ECLI:EU:C:2023:877 – geen conclusie - [arrest](#)

Prudentiële vereisten voor kredietinstellingen – Verlenen van kredieten zonder vergunning – Begrip “kredietinstelling”- Verordening (EU) nr. 575/2013

Samenvatting onder: [Financiële diensten](#)

REGELGEVING

Advies Raad van State over wetsvoorstel herimplementatie Europees strafrecht ([ECER](#))

OVERIG

- Het EOM vaker in beeld bij BTW-fraude ([BS](#))
- Europees Parlement en Raad bereiken politiek akkoord over geautomatiseerde gegevensuitwisseling ten behoeve van politieke samenwerking ([ECER](#))
- Europees akkoord over geautomatiseerde gegevensuitwisseling politie ([NJB](#))

EHRM factsheets en guides

- [Domestic violence](#)
- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Protection of minors](#)
- [Secret detention sites](#)
- [Trafficking in human beings](#)
- [Violence against women](#)
- [Guide on article 7 ECHR - no punishment without law: the principle that only the law can define a crime and prescribe a penalty](#)

Toegang tot documenten

HvJ – ARREST – C-84/22 (Right to Know) - 23 november 2023 – Ierland - ECLI:EU:C:2023:910 – [conclusie](#) - [arrest](#)

Verdrag van Aarhus – Toegang van publiek tot milieu-informatie - Verslagen van de vergaderingen van een regering - Begrippen ‚interne mededelingen‘ en ‚handelingen van overheidsinstanties‘ – Gezag van gewijsde - Richtlijn 2003/4/EG

Samenvatting onder: [Milieu](#)

Vervoer, reizen en rijbewijs

HvJ – ARREST – C-319/22 (Gesamtverband Autoteile-Handel) – 9 november 2023 – Duitsland - ECLI:EU:C:2023:837 – [conclusie](#) - [arrest](#)

Boorddiagnosesysteem motorvoertuigen – Reserveonderdelen – Onbeperkte toegang onafhankelijke marktdeelnemers - Voertuigidentificatienummers - Verwerkbare gegevensbestanden - Verordening (EU) 2018/858 - Verordening (EU) 2016/679

Autofabrikanten zijn op grond van verordening (EU) 2018/858 verplicht om „onafhankelijke marktdeelnemers” onbeperkte toegang te bieden tot informatie over bepaalde systemen, apparatuur en gereedschappen van voertuigen en over de reparatie en het onderhoud van die voertuigen. De leden van verzoeker vertegenwoordigen 80 % van de omzet van de vrije handel in onderdelen van motorvoertuigen in Duitsland. Verweerster is een Zweedse fabrikant van, onder meer, bedrijfsvoertuigen. Verweerster verleent onafhankelijke marktdeelnemers, zoals de leden van verzoeker, via een website handmatige toegang tot de RMI (voertuiginformatie, reparatie- en onderhoudsinformatie en informatie uit het boorddiagnosesysteem enzovoort). De vragen gaan over de omvang van de verplichting voor een fabrikant van bedrijfsvoertuigen om informatie op gemakkelijk toegankelijke wijze in de vorm van machineleesbare en elektronisch verwerkbare gegevensbestanden te presenteren aan onafhankelijke distributeurs van onderdelen van motorvoertuigen.

Hof: Artikel 61, lid 1, tweede volzin, van verordening (EU) 2018/858 moet aldus worden uitgelegd dat de verplichting om de in dat lid bedoelde informatie op gemakkelijk toegankelijke wijze in de vorm van machineleesbare en elektronisch verwerkbare gegevensbestanden te presenteren betrekking heeft op alle „reparatie- en onderhoudsinformatie van een voertuig” in de zin van artikel 3, punt 48, van die verordening, en niet alleen op de in bijlage X, punt 6.1, bij die verordening genoemde informatie over reserveonderdelen.

Artikel 61, lid 1, tweede volzin, en lid 2, tweede alinea, van verordening 2018/858 moet aldus worden uitgelegd dat:

- *het autofabrikanten niet verplicht om reparatie- en onderhoudsinformatie van voertuigen toegankelijk te maken via een databank-interface die een geautomatiseerde raadpleging mogelijk maakt waarbij de resultaten kunnen worden gedownload, maar hen wel verplicht deze informatie ter beschikking van onafhankelijke marktdeelnemers te stellen in bestanden waarvan het formaat wordt gebruikt voor rechtstreekse elektronische verwerking van de in die bestanden vervatte gegevens;*
- *het, gelezen in samenhang met artikel 61, lid 4, van deze verordening en punt 6.1, derde alinea, van bijlage X daarbij, de autofabrikanten verplicht om een databank op te zetten aan de hand waarvan niet alleen op basis van het voertuigidentificatienummer (VIN) maar ook op basis van de in laatstgenoemde bepaling bedoelde aanvullende criteria informatie kan worden opgevraagd over alle voertuigonderdelen waarmee het voertuig door de voertuigfabrikant is uitgerust.*

Artikel 61, lid 1, van verordening 2018/858, gelezen in samenhang met lid 4 van dit artikel en punt 6.1 van bijlage X bij die verordening, moet aldus worden uitgelegd dat het een „wettelijke verplichting” in de zin van artikel 6, lid 1, onder c), van verordening (EU) 2016/679 inhoudt voor voertuigfabrikanten – als „verwerkingsverantwoordelijke” in de zin van artikel 4, punt 7, van deze verordening – om de voertuigidentificatienummers van de door hen geproduceerde voertuigen ter beschikking van onafhankelijke marktdeelnemers te stellen.

HvJ – ARREST – C-477/22 (Azienda regionale sarda trasporti) – 9 november 2023 - Italië - ECLI:EU:C:2023:838 – geen conclusie - arrest

Vergoeding voor gemiste rusturen van werknemers van vervoersonderneming – Berekening aantal kilometers traject - Toepasselijkheid verordening op trajecten < 50 km – Verordening (EG) nr. 561/2006

Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen een plaatselijk openbaarvervoersbedrijf en meerdere werknemers van deze vennootschap. Deze werknemers vorderen betaling van een vergoeding en/of compensatie voor de gemiste rusturen en de uren bovenop de maximale totale bij elkaar opgetelde rijtijd gedurende twee opeenvolgende weken.

Heeft de term ‚traject’ van niet meer dan 50 km betrekking op het aantal kilometers van de door de vervoersonderneming voor de betaling van het vervoerbewijs vastgestelde route (lijn), op het totale aantal kilometers dat de bestuurder in de dagelijkse diensttijd aflegt, op de maximale afstand die het voertuig over de weg aflegt ten opzichte van zijn vertrekpunt (straat), of op een ander criterium dat wordt gebruikt om het aantal kilometers van het traject te berekenen?

Kan de vervoersonderneming hoe dan ook worden vrijgesteld van de toepassing van verordening nr. 561/2006 voor voertuigen die zij uitsluitend gebruikt voor routes van minder dan 50 km, of moet de verordening op de gehele vervoerdienst van de onderneming worden toegepast omdat zij met andere voertuigen routes van meer dan 50 km aflegt?

Is de ‚totale bij elkaar opgetelde rijtijd gedurende twee opeenvolgende weken’ de som van de ‚rijtijden’ gedurende de twee weken of omvat die rijtijd ook andere activiteiten, met name de volledige diensttijd van de bestuurder gedurende de twee weken of alle ‚andere werkzaamheden’ als bedoeld in artikel 6, lid 5, van de verordening?

Hof: Artikel 3, onder a), van verordening (EG) nr. 561/2006 moet aldus worden uitgelegd dat het begrip „lijntraject van niet meer dan 50 km” overeenkomt met de door de vervoersonderneming vastgestelde route van niet meer dan 50 km die het betrokken voertuig over de weg moet afleggen om een vertrekpunt te verbinden met een aankomstpunt en, in voorkomend geval, vooraf vastgestelde tussenstops te bedienen, teneinde de geregelde dienst van personenvervoer te verzorgen waarvoor dit voertuig wordt gebruikt.

Artikel 2, lid 1, onder b), juncto artikel 3, onder a), van verordening nr. 561/2006, moet aldus worden uitgelegd dat deze verordening niet van toepassing is op het gehele wegvervoer dat door de betrokken onderneming wordt verricht, wanneer de voor de geregelde diensten van personenvervoer ingezette voertuigen hoofdzakelijk worden gebruikt voor trajecten van niet meer dan 50 km en occasioneel voor trajecten van meer dan 50 km. Deze verordening is alleen van toepassing wanneer die trajecten meer dan 50 km bedragen.

Artikel 6, lid 3, van verordening nr. 561/2006, moet aldus worden uitgelegd dat het in deze bepaling opgenomen begrip „totale bij elkaar opgetelde rijtijd gedurende twee opeenvolgende weken” alleen de „rijtijd” in de zin van artikel 4, onder j), van deze verordening omvat, met uitsluiting van alle „andere werkzaamheden” in de zin van artikel 6, lid 5, van die verordening die de bestuurder gedurende die twee weken verricht.

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-345/22 t/m C-347/22 (Maersk) - 16 november 2023 – A-G Collins - Spanje - ECLI:EU:C:2023:889 - [conclusie](#)

IPR - Vervoer van goederen over zee - Forumkeuzebeding in het cognossement - Toepasselijk recht – Verordening (EU) nr. 1215/2012

Samenvatting onder: [IPR](#)

OVERIG

Improved rights for EU travellers ([Raad](#))

Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) t. Zwitserland – 27 november 2023 - **Grote Kamer** - [21881/20](#) - ECLI:CE:ECHR:2023:1127JUD002188120 – [persbericht](#) – [beslissing](#)

COVID-19 - Algemeen verbod op evenementen – Vrijheid van vereniging – Vakbondsvrijheid - Artikel 11 EVRM – Niet ontvankelijk

Samenvatting onder: [COVID-19](#)

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Rivadulla Duro t. Spanje - 12 oktober 2023 -- [27925/21](#) - ECLI:CE:ECHR:2023:1012DEC002792521 - [persbericht 9.11.23](#) - [beslissing](#)

Tweets van Spaanse rapper – Kritiek op koning, parlement en regering – Laster - Steun aan terroristische groepering – Artikelen 10 EVRM – Artikel 13 EVRM - Geen schending

Klager is een Spaanse rapper met de naam Pablo Hasél. In de periode tussen 2014 en 2016 publiceerde klager meerdere tweets op Twitter waarin hij steun betuigde aan veroordeelde leden van de terroristische groepering GRAPO, en tweets waarin hij hun terroristische acties verheerlijkte. Klager heeft ook tweets gepost waarin hij zich heeft uitgelaten over de koning, Juan Carlos I van Spanje. In deze tweets heeft klager de koning een “*Bourbon maffioso*” genoemd en een dief, en heeft de klager de koninklijke familie beschuldigd van wreedheden. Klager heeft in zijn tweets een oproep gedaan om de koninklijke familie uit de monarchie van Spanje te verwijderen. In andere tweets heeft klager de politie en veiligheidstroepen beschuldigd van wreedheid en van moord. Klager heeft in 2016 een video gepost waarin hij de koning beschuldigt van verkwisting van overheidsgeld. Klager heeft ook een rapnummer gemaakt genaamd “Juan Carlos el Bobón” (Bobón betekent “idiot” en klinkt bijna als Borbón: het koninklijk huis van Bourbon).

In maart 2018 is klager voor meerdere feiten veroordeeld, waaronder voor het rechtvaardigen van- en aanzetten tot steun aan de terroristische groepering, voor opruiing en aanzetten tot geweld tegen de koning, parlementariërs en regeringsleden en voor laster tegen de Kroon en tegen overheidsinstellingen. Klager is hiertegen in cassatie gegaan, maar dit beroep werd door het Hoogerechtshof verworpen. Daarnaast heeft klager een beroep op bescherming van grondrechten gedaan (*recurso de amparo*), maar dit beroep werd door het constitutionele hof niet-ontvankelijk verklaard, zonder dat de zaak inhoudelijk werd behandeld, wegens het ontbreken van een principiële vraag waaruit het constitutioneel belang zou blijken.

Klager heeft vervolgens een beroep gedaan op schending van de artikelen 9, 10, 13, en 18 EVRM. Met betrekking tot de klacht dat artikelen 9 en 10 EVRM zijn geschonden verenigt het hof zich met de uitspraken van de Spaanse rechterlijke instanties. Aan de hand van relevante rechtspraak van het EHRM hebben de Spaanse rechterlijke instanties vastgesteld dat de tweets en liederen voor een breed publiek beschikbaar waren en zodoende schadelijke gevolgen konden hebben waardoor er in casu sprake is van het aanzetten tot steun aan een terroristische groepering. Het hof acht de beoordeling door de Spaanse rechters redelijk en proportioneel. Volgens het hof is de beoordeling van de zaak door de Spaanse rechterlijke instanties relevant (“*relevant*”) en voldoende (“*sufficient*”) om de inmenging in de rechten van klager te rechtvaardigen. Het hof verenigt zich ook met de uitspraak dat de klager zich schuldig heeft gemaakt aan laster tegen de Kroon en tegen overheidsinstellingen. Klager heeft immers herhaaldelijk en publiekelijk de Kroon en de overheidsinstellingen verweten van Nazipraktijken, zonder hier enig bewijs voor aan te leveren waardoor de inmenging in zijn vrijheid van meningsuiting proportioneel is.

Met betrekking tot de artikelen 13 en 18 oordeelt het hof dat de voorwaarden om een beroep op grondrechten (*recurso de amparo*) te doen weliswaar strenger zijn dan de eisen om in hoger beroep te gaan, maar dat deze voorwaarden alsnog aanvaardbaar zijn binnen de kaders van het EVRM. Het hof oordeelt dat het voor de Spaanse rechters mogelijk is om naar wettelijke bepalingen te verwijzen bij het niet-ontvankelijk verklaren van een beroep indien er geen principiële vraag is opgeworpen waaruit enig constitutioneel belang blijkt. Volgens het hof is artikel 18 EVRM niet aan de orde omdat er geen sprake is van een schending van artikel 13 EVRM.

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBELISSING - Société d’exploitation d’un service d’information CNews t. Frankrijk – 7 november 2023 – [persbericht 30.11.23](#) - [60131/21-ECLI:CE:ECHR:2023:1107DEC006013121](#) - [beslissing](#)

Klachten over televisie-uitzending – Aanzetten tot haat – Sanctie? - Artikel 10 EVRM – Niet ontvankelijk

Klager is een omroeporganisatie, CNews. Tijdens een uitzending gaat een journalist in debat met een politicus over het thema immigratie. Naar aanleiding daarvan heeft de toezichthouder meer dan 2000 klachten ontvangen. Bij besluit van 27 november 2019 wijst de toezichthouder klager erop dat tijdens de uitzendingen niet mag worden aangezet tot haat. Klager gaat in beroep bij de Raad van State die het beroep verwerpt.

Klager klaagt dat het besluit van de toezichthouder en de uitspraak van de Raad van State onvoldoende gemotiveerd zijn.

Het Hof oordeelt dat het bestreden besluit, gelet op de aard en het voorwerp ervan, geen “sanctie”, in de zin van artikel 10, lid 2 EVRM is. De inmenging door de Franse overheid in de vrijheid van meningsuiting was evenredig aan het legitieme doel, namelijk de bescherming van de reputatie en rechten van anderen, en wijst het verzoek af als kennelijk ongegrond.

NOOT – EHRM 30 oktober 2023, [Bild t. Duitsland](#)

- Case Law, Strasbourg: Bild GmbH & Co v Germany, Police officer’s “pixelation” injunction violated Article 10 – Hugh Tomlinson KC ([Inform](#))
- Le droit à l’image des membres des forces de l’ordre ([libertés chéries](#))

OVERIG

Deal on stronger press freedom and free speech protection ([Raad](#))

Vrijheid van vereniging en demonstratierecht

EHRM – ARREST – [Laurijsen e.a. t. Nederland](#) – 21 november 2023 - [56896/17](#) - [56910/17](#) - [56914/17](#) - [56917/17](#) - [57307/17](#) - ECLI:CE:ECHR:2023:1121JUD005689617 - [persbericht](#) – [arrest](#)

Ontruiming kraakpand – Gewelddadige bedoelingen? – Gerechtvaardigde beperking demonstratierecht? - Artikel 11 EVRM - Schending

Het EHRM heeft geoordeeld dat de aanhouding en veroordeling van klagers voor de deelname aan protestacties tegen de ontruiming van een krakerspand in Amsterdam in 2011 in strijd was met het recht op vrijheid van vergadering en vereniging zoals beschermd in artikel 11 EVRM.

Het Amsterdamse hof oordeelde (anders dan de kantonrechter) kort gezegd dat de protestactie vooral was gericht op een confrontatie met de Mobiele Eenheid om de ontruiming van het kraakpand te verhinderen en dat daarmee geen sprake was van een betoging in de zin van de Wet openbare manifestaties. In cassatie liet de Hoge Raad ([ECLI:NL:HR:2017:667](#)) het oordeel van het hof in stand. De Hoge Raad voegde daaraan toe dat de protestactie evenmin viel onder de reikwijdte van artikel 11 EVRM nu volgens vaste rechtspraak van het EHRM deze verdragsbepaling niet strekt tot bescherming van ‘*a demonstration where the organisers and participants have violent intentions*’.

Het EHRM herhaalt dit uitgangspunt maar neemt uitdrukkelijk ook de gedragingen van de individuele deelnemer aan de protestacties in zijn beoordeling mee. Om vast te stellen of aanspraak gemaakt kan worden op de bescherming van artikel 11 EVRM, houdt het Hof rekening met (i) de vraag of de bijeenkomst vreedzaam bedoeld was of dat de organisatoren gewelddadige bedoelingen hadden; (ii) of klager blijf gaf van gewelddadige bedoelingen toen hij zich bij de bijeenkomst voegde; en (iii) of klager iemand lichamelijk letsel heeft toegebracht.

Het EHRM overweegt dat zelfs als het doel van de actie het voorkomen van de ontruiming van het kraakpand zou zijn geweest, dit niet meebrengt dat de protestactie alleen daarom niet meer onder de reikwijdte van artikel 11 EVRM zou vallen. Uit de online geplaatste oproepen, de slogans, de wijze waarop de actievoerders waren gekleed of het meenemen van luchtbedden door sommige actievoerders, leidt het Hof niet af dat sprake was van gewelddadige bedoelingen of gedrag. Eerder zouden deze kunnen worden opgevat als uitingen van protest en ontevredenheid.

Het EHRM merkt verder op dat klagers niet behoorden tot de groep actievoerders die aangehouden en vervolgd zijn voor geweld tegen personen of goederen. Het Hof herhaalt in dit verband dat individuen niet verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor de gewelddaden van andere deelnemers. Ook anderszins is niet gebleken dat zij persoonlijk rookbommen hebben laten afgaan, voorwerpen hebben gegooid of hebben geschopt in de richting van de politie of op een andere manier hun toevlucht namen of aangezet hebben tot geweld. De deelname van klagers aan de protestacties viel daarom onder de reikwijdte van artikel 11 EVRM.

Het Hof oordeelt daarnaast dat de Hoge Raad niet heeft onderzocht of de rol van klagers in de protestacties vreedzaam is geweest in de zin van artikel 11 EVRM en ten onrechte geen belangafweging als vereist in artikel 11, lid 2 EVRM heeft gemaakt. Om die reden is niet op overtuigende wijze aangetoond waarom het noodzakelijk is geweest om in te grijpen in het recht van klagers op vrijheid van vergadering en vereniging.

In de zaak [Pleshkov e. a. t. Rusland](#), eveneens van 21 november 2023 en ook in [deze nieuwsbrief](#), bevestigt het EHRM nogmaals dat demonstranten, binnen de grenzen van artikel 11lid 2 EVRM, in beginsel zelf de plaats, het tijdstip en de vorm van hun demonstratie mogen kiezen. In deze zaak vond

het Hof dat de nationale autoriteiten er niet in geslaagd zijn om aanvaardbare alternatieven aan klagers voor te stellen en onvoldoende '*relevant and sufficient reasons*' gegeven hebben om de beperkingen te rechtvaardigen die aan klagers zijn opgelegd bij de uitoefening van hun recht op vergadering.

Rechter Schukking heeft een *concurring opinion* gegeven.

📌 EHRM: schending Nederland art. 11 EVRM bij ontruiming krakerspand ([intro](#), alleen intern)

EHRM – ARREST – Pleshkov e.a. t. Rusland – 21 november 2023 - [29356/19](#) - [31119/19](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:1121JUD002935619](#) - [persbericht](#) – [arrest](#)

Demonstratievrijheid - Geen goede reden voor beperkingen aan georganiseerde protesten door andere locatie aan te wijzen – Artikel 11 EVRM - Schending

Een van de klagers wilde in oktober 2018 een demonstratie tegen verhoging van de pensioenleeftijd organiseren. De demonstratie zou plaatsvinden met ongeveer 20 personen voor de ingang van een parlamentsgebouw. De lokale autoriteiten bepaalden dat de demonstratie drie kilometer verderop moest plaatsvinden. Andere klagers wilden later dat jaar een politiek protest organiseren op een plein centraal in Moskou voor ongeveer duizend mensen, om te demonstreren voor de vrijheid van meningsuiting en demonstratie. De autoriteiten beslisten dat de demonstratie alleen mocht plaatsvinden op een speciale plaats voor publieke events in een park buiten het centrum, omdat op het centraal gelegen plein die dag al een ander evenement plaatsvond.

EHRM: De redenen die de autoriteiten gaven voor de alternatieve locaties hielden verband met zorgen over openbare veiligheid en de rechten en vrijheden van anderen. Voor een weigering van een verzoek een demonstratie te houden moeten duidelijke en overtuigende redenen worden gegeven. De nationale rechter had in oktober 2018 geen belangenafweging gemaakt, maar de weigering uitsluitend bekrachtigd vanwege mogelijke hindering van het verkeer. De autoriteiten hadden er daarnaast niet voor gezorgd dat een alternatieve locatie werd geboden waarbij de demonstratie nog steeds in het zicht en gehoor van het beoogde publiek plaatsvond. In december 2018 hadden autoriteiten niet onderzocht of beide evenementen op dezelfde dag konden plaatsvinden. Ook was geen alternatieve locatie voorgesteld waar de beoogde boodschap effectief kon worden overgebracht. De autoriteiten hebben daarom geen relevante en voldoende redenen gegeven voor de beperkingen van het demonstratierecht. Schending van artikel 11 EVRM.

EHRM – ARREST - Mariya Alekhina e.a. t. Rusland (no. 2) – 28 november 2023 – [10299/15](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:1128JUD001029915](#) - [persbericht](#) – [arrest](#)

Vrijheid van vereniging - Weigering van registratie mensenrechtenorganisatie – Artikel 11 EVRM - Schending

Weigering om mensenrechtenorganisatie te registreren, vanwege het niet voldoen aan wettelijke vereisten, zonder relevante en voldoende motivering. Het gaat om de organisatie 'The Zone of Law' (vgl. het begrip "law-free zone"). Twee van de drie klagers zijn leden van de punk band Pussy Riot. De derde is een gepensioneerd medewerker van het federale gevangeniswezen. Doel van de mensenrechtenorganisatie was het verlenen van rechtsbijstand aan gedetineerden. Verschillende weigeringsgronden zijn niet uitgewerkt of onvoldoende redengevend in de omstandigheden van het geval. De afwijzing kon niet eenvoudig worden hersteld door een nieuwe aanvraag, bij gebrek aan uitleg of gelegenheid om de vermeende gebreken te corrigeren. Vergaand gevolg was dat de organisatie niet eens kon beginnen met enige activiteiten. De nationale gerechten hebben geen juridische analyse uitgevoerd of onafhankelijk onderzoek gedaan. Unaniem oordeel van het EHRM: schending van artikel 11 EVRM. Concurring opinion van Judge Darian Pavli, die kritisch is over de beslissing van een

meerderheid van de betreffende Kamer van het EHRM, om uit te gaan van de veronderstelling dat de afwijzing tot doel had om verstoring van de openbare orde te voorkomen.

EHRM factsheets en guides

- [Hate speech](#)
- [Protection of journalistic sources](#)
- [Protection of reputation](#)
- [Guide on article 10 ECHR - freedom of expression](#)

Deel II – Algemeen

Algemeen

- Raad van State brengt advies uit over de Europawet ([ECER](#))

In het advies toont de Raad van State begrip voor het feit dat de regering gehoor geeft aan de roep om een Europawet. Tegelijkertijd wijst de Raad van State op een aantal aandachtspunten, zoals het risico op juridisering van het debat over de EU-informatievoorziening. Ook vraagt de Raad van State in het advies om nadere onderbouwing van onder meer de nut en noodzaak van de wet.

Het gaat om het op 1 november 2023 door de Raad van State (RvS) uitgebrachte advies over het wetsvoorstel van de regering over informatievoorziening van EU-aangelegenheden aan de Staten-Generaal, de zogeheten ‘Europawet’.

- Herke Kranenburg voorgedragen als Nederlandse rechter bij het EU-Hof ([ECER](#))
De ministerraad heeft op 3 november 2023 besloten om prof. mr. Herke Kranenburg voor te dragen als kandidaat-rechter bij het Hof van Justitie van de Europese Unie. Nederland is verzocht een kandidaat-rechter voor te dragen die met ingang van 7 oktober 2024 benoemd kan worden, voor een periode van zes jaar (met mogelijkheid van herbenoeming). De ambtstermijn van de huidige Nederlandse rechter in het EU-Hof, prof. mr. Sacha Prechal, komt dan namelijk ten einde.
- Changes to the procedure for interim measures (Rule 39 of the Rules of Court) ([EHRM](#))

Cursus en opleiding

Studiemateriaal over Europees recht gratis online beschikbaar; links naar EJTN, ERA en HELP ([Intro](#))

Raad van Europa - **HELP** (Human rights education for legal professionals) **Online (gratis) cursussen over mensenrechten** met focus op EVRM ([Help](#))

NEW!! [Interplay between the ECHR and the EU Charter of Fundamental Rights'](#)

[Human Rights in the Armed Forces](#)
[Introduction to Corruption Prevention](#)
[Cybercrime and Electronic Evidence](#)
[Access to Justice for Women](#)
[Alternative Measures to Detention](#)
[Alternatives to Immigration Detention](#)
[Asylum and Human Rights](#)
[Children's Rights - Key Challenges](#)
[Child-friendly Justice](#)
[Combating Trafficking in Human Beings](#)
[Data Protection and Privacy Rights](#)
[Ethics for Judges, Prosecutors and Lawyers](#)
[Family Law and Human Rights](#)
[Freedom of Expression](#)
[Hate Crime and Hate Speech](#)
[Internal Displacement](#)
[International Cooperation in Criminal Matters](#)
[Introduction to the ECHR and the ECtHR](#)
[Introduction to the European Social Charter](#)
[Judicial reasoning and human rights](#)
[Pre-trial Investigation and the ECHR](#)

[Procedural Safeguards in Criminal Proceedings and Victims' Rights](#)
[Property Rights](#)
[Protection and Safety of Journalists](#)
[Refugee and Migrant Children](#)
[Rights of Persons with Disabilities](#)
[Right to Liberty and Security](#)
[Right to the Integrity of the Person \(Bioethics\)](#)
[Right to Respect for Private and Family Life](#)
[The Environment and Human Rights](#)
[Violence Against Women and Domestic Violence](#)
[Violence Against Women and Domestic Violence for Law Enforcement](#)
[Introduction to the European Convention on Human Rights”, a 5-hour interactive training course aimed at legal professionals, public authorities, civil society and students.](#)

Overzicht van trainingen op het gebied van Europees Strafrecht ([Bijzonder Strafrecht](#))

Dit overzicht staat ook op de [Wikipagina](#) [Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

<u>Datum</u>	<u>Onderwerp</u>	<u>Titel</u>
e-learning	Grondrechten	De horizontale directe werking (HDW) van EU Grondrechten; De toepassing van grondrechten tussen private partijen, een dagdeel
e-learning	EU Handvest	Toepasselijkheid van EU Grondrechten Digitale zelfstudiemodule over artikel 51 EU Handvest van de Grondrechten, SSR
e-learning	straf	The European Arrest Warrant: 10 Key Questions for Defence Counsel, specialised e-learning course, ERA
e-learning	IE	How to make the best use of the case law of the CJEU on EU copyright in your legal practice? Ten questions on European copyright law, ERA
e-learning	algemeen	The Preliminary Reference Procedure before the CJEU, ERA
webcollege	algemeen	Gratis webcolleges EU-recht beschikbaar op MIJN SSR: Webcolleges EU en haar invloed op het Nederlandse rechtssysteem

<u>Datum</u>	<u>Onderwerp</u>	<u>Titel</u>
<u>webcollege</u>	<u>asiel & migratie</u>	<u>SSR webcollege 'Procedurerichtlijn, het rechterlijk toetsingskader</u>
<u>webcollege</u>	<u>erfrecht</u>	<u>Europese erfrechtverordening, via SSR.nl (alléén voor de rechtspraak)</u>
<u>webcollege</u>	<u>EVRM</u>	<u>Gratis webcollege door docenten Prof. mr. Egbert Myjer en Prof. mr. Martin Kuijer over het EVRM</u>
<u>webcollege</u>	<u>ASIEL & MIGRATIE</u>	<u>Associatierecht EEG-Turkije, Stichting migratierecht</u>
<u>webcollege</u>	<u>STRAFRECHT</u>	<u>Webinar: EHRM Keskin & rechterlijke beoordeling van getuigenverzoeken</u>
<u>1 feb 2024</u>	<u>STAATSSTEUN</u>	<u>SUNAJUST-project, Brussel</u>
<u>28-29 maart 2024</u>	<u>STAATSSTEUN</u>	<u>SUNAJUST-project, Brussel</u>
<u>14 april 2024</u>		Europees Strafrecht van A-Z voor de strafrechtspraktijk, 9.30 - 17.00 uur, Utrecht door Jurian Langer & Thom Dieben fysiek (Den Haag, Koninginnegracht 60) en digitaal

Trainingen 2024 en 2025 op het gebied van Staatssteun (SUNAJUST)

ERA trainingen

Series of pan-European legal seminars

<u>Event number</u>	<u>Date</u>	<u>Topic</u>	<u>Level</u>	<u>Location</u>	<u>Available places Dutch candidates</u>	<u>Deadline for nominations</u>
<u>324DT17</u>	<u>14-15 Mrt 2024</u>	<u>Civil Law</u>	<u>Introductory</u>	<u>Sofia</u>	<u>2</u>	<u>15 jan 2024</u>
<u>324DT20</u>	<u>6-7 juni 2024</u>	<u>Criminal Law</u>	<u>Introductory</u>	<u>Trier/Online</u>	<u>2 face to face & 1 online</u>	<u>8 april 2024</u>
<u>324DT21</u>	<u>10-11 okt 2024</u>	<u>Criminal Law</u>	<u>Advanced</u>	<u>Vilnius</u>	<u>2</u>	<u>26 aug 2024</u>
<u>124DT18</u>	<u>21-22 nov 2024</u>	<u>Civil Law</u>	<u>Advanced</u>	<u>Vienna</u>	<u>3</u>	<u>20 sept 2024</u>

<u>125DT01</u>	<u>30-31 jan 2025</u>	<u>Legal writing</u>	<u>Advanced</u>	<u>Trier</u>	<u>1</u>	<u>2 dec 2024</u>
----------------	-----------------------	----------------------	-----------------	--------------	----------	-------------------

-

Series of language seminars

-

<u>Event number</u>	<u>Date</u>	<u>Topic</u>	<u>Location</u>	<u>Available places</u>	<u>Deadline for nominations</u>
<u>324DT22</u>	<u>17-19 april 2024</u>	<u>Criminal Law</u>	<u>Brussels (EJTN)</u>	<u>3</u>	<u>19 feb 2024</u>
<u>124DT14</u>	<u>12-14 juni 2024</u>	<u>Civil Law</u>	<u>Trier (ERA)</u>	<u>3</u>	<u>12 april 2024</u>
<u>124DT15</u>	<u>18-20 sept 2024</u>	<u>Civil Law</u>	<u>Brussels (EJTN)</u>	<u>3</u>	<u>12 juli 2024</u>
<u>324DT23</u>	<u>13-15 nov 2024</u>	<u>Criminal Law</u>	<u>Trier (ERA)</u>	<u>3</u>	<u>13 sept 2024</u>
<u>124DT16</u>	<u>2-4 dec 2024</u>	<u>Civil Law</u>	<u>Online</u>	<u>1</u>	<u>4 okt 2024</u>

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [Knowledge Sharing platform \(ECHR-KS\)](#)
- [Maandelijks Bulletin HvJ](#)

Bestuursrecht

- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)

Dataproductie

- [European data protection supervisor \(EDPS\) nieuwsbrief](#)

Strafrecht

- Nieuwsbrieven (Europees) Strafrecht, o.a. over cybercrime, ([Bijzonder Strafrecht](#))

Vreemdelingenrecht

- [EUAA \(European Union agency for asylum\)](#)
- [Centrum voor Migratierecht van de Radboud Universiteit Nijmegen: CJEU Overview of judgments and pending cases](#)

[NEMIS: newsletter on European migration issues](#)

[NEAIS: newsletter on European asylum issues](#)

[NEFIS: newsletter on European free movement issues](#)

Databank op het gebied van asiel: www.dicta.eu

Databanken en zoeksystemen

- [EUAA \(asiel en migratie\)](#)
- [Dicta \(asiel en migratie\)](#)
- [European database of asylum law \(asiel en migratie\)](#)
- [Statelessness Case Law Database \(sinds juli 2021\)](#)
- [EDAL – European database of asylum law](#)
- [Refworld UNHCR](#)
- [FRA \(Handvest EU\) – onderverdeeld per artikel uit het Handvest EU](#)
- [EFRIS](#)
- [HUDOC \(EHRM\)](#)
 - [HUDOC - Part I - Simple search - EN \(ECHR-CEDH\) - YouTube](#)
- [HUDOC User Manual](#)
- [Social Security Coordination Regulations database](#)

NL zaken bij het HvJEU

datum	zaaknr.	naam	NL verwijzing	conclusi e	arrest	einduitspra ak	onderwerp
8-11	C-125/22	Staatssecr etaris J&V	ECLI:NL:RBDHA:2022:1329		ECLI:EU:C:2023:843		Asiel en Migratie
16-11	C-360/22	Commissie /Nederland	-		ECLI:EU:C:2023:875		Waardeoverdracht pensioenaanspraken
16-11	C-459/22	Commissie /Nederland			ECLI:EU:C:2023:878		Waardeoverdracht pensioenaanspraken
28-11	C-354/23	Seberts	ECLI:NL:CBB:2023:279 (ingetrokken)				Ingetrokken: ECLI:NL:CBB:2023:657
30-11	C-540/22	Staatssecr etaris J&V	ECLI:NL:RBDHA:2022:8164	ECLI:EU:C:2023:937			Vrij verkeer van diensten; derdelander werknemers – Terbeschikkingstelling werknemers

NL prejudiciële verwijzingen

Een volledig overzicht van Nederlandse prejudiciële verwijzingen wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl en staat op de [Wiki Prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie EU](#).

Een overzicht van *alle* prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten is te vinden op de [website van het Expertisecentrum Europees recht van het Ministerie van buitenlands zaken](#) of in de [Databank van het HvJ](#) (curia-website).

Datum	Instantie	ECLI	Onderwerp
8-11	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2023:4125	Asiel; beslistermijn
13-11	Rb Den Haag (Roermond)	ECLI:NL:RBDHA:2023:17271	Asiel; terugkeerrichtlijn; bewaring

NL zaken bij het EHRM

Een volledig overzicht van Nederlandse zaken bij het EHRM wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl.

Datum	Soort zaak	naam	Nummer	Artikel	Onderwerp
21-11	ARREST	Laurijsen e.a.	56896/17 56910/17 56914/17 56917/17 57307/17	11 EVRM	Strafrecht, demonstratie/blokkade krakers
8-11	GECOMMUNICEERDE ZAAK	S.M.E.	16216/23	3 EVRM	Asiel; Dienstplicht voor vrouwen; Verwijderingsbesluit
6-11	GECOMMUNICEERDE ZAAK	Klijn	9573/23	5 EVRM	Voorlopige hechtenis; verlenging ; motivering; alternatieven voor detentie
2-11	GECOMMUNICEERDE ZAAK	Santana de Regla	16381/23	6 EVRM	Strafrecht; Redelijke termijn
2-11	GECOMMUNICEERDE ZAAK	Kempenaar	22501/23	6 EVRM	Strafrecht; Redelijke termijn

Verzoeken Protocol no. 16 EVRM

Een advies kan alleen worden gevraagd in het kader van een bij de nationale rechter aanhangige zaak. Het al dan niet in behandeling nemen van het verzoek staat ter beoordeling van de rechtbank. Een panel van vijf rechters beslist of het verzoek wordt ingewilligd en motiveert de redenen voor elke weigering.

Adviezen, gegeven door de Grote Kamer, zijn gemotiveerd en niet bindend. De adviezen worden gepubliceerd en meegedeeld aan de verzoekende rechterlijke instantie en aan de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij. Rechters hebben het recht een afzonderlijk advies uit te brengen. Het panel en de Grote Kamer omvatten ambtshalve de rechter die is gekozen voor de Hoge Verdragsluitende Partij waartoe het verzoekende gerecht behoort.

Het doel van Protocol nr. 16 is om de interactie tussen het Hof en de nationale autoriteiten te versterken en daardoor de uitvoering van de rechten en vrijheden van het Verdrag te versterken.

Zie ook: Toon Moonen & Laurens Lavrysen, 'Abstract but Concrete, or Concrete but Abstract? A Guide to the Nature of Advisory Opinions under Protocol No 16 to the ECHR', Human Rights Law Review, 2021, Vol. 21, Issue 3, pp. 752–785.

Zie: Research Report on Protocol 16 in Judicial Practice ([ECHRblog](#))

Datum	Land	Onderwerp	Artikel	zaaknummer	Advisory opinion
13.4.23	België	Godsdienstvrijheid	Artikel 9 EVRM	P16-2023-001 Persbericht 16.5.23	13.4.23
10.10.22	Finland	Familierecht - Adoptie van volwassen kind - Rechten van biologische moeder	Artikelen 6 en 8 EVRM	P16-2022-001 Persbericht 8.11.22	ADVISORY OPINION 13.4.23 persbericht
19.4.21	Frankrijk	Jagersvereniging	Artikel 1, Eerste Protocol EVRM	P16-2021-002 Persbericht 2.6.21	ADVISORY OPINION 13.7.22
11.3.21	Armenië	Politiebehandeling; verjaring marteling – uitvoering EHRM arrest	Artikelen 3 en 7 EVRM	P16-2021-001 Persbericht 12.5.21	ADVISORY OPINION 26.4.2022
19.11.20	Slowakije	Onderzoek naar misdaden door de politie	Artikelen 2, 3 en 6 EVRM.	persbericht 4.12.2020	Persbericht: afwijzing van het verzoek 1.3.2021

5.11.20	Litouwen	Afzettingsprocedure parlements lid	Artikel 3, Eerste Protocol EVRM	P16-2020-002 <u>Persbericht</u> 28.1.21	<u>ADVISORY OPINION</u> 8.4.2022 <u>persbericht</u>
2.8.19	Armenië	Geen straf zonder wet - Terugwerkende kracht van een strafbepaling - Verwijzing naar andere bepaling	Artikel 7 EVRM	P16-2019 -001	<u>ADVISORY OPINION</u> 29.5.2020 <u>persbericht</u>
12.10.18	Frankrijk	Draagmoederschap; geboorteregister	Artikel 8 EVRM	P16-2018-001	<u>ADVISORY OPINION</u> 10.4.2019 <u>Menneson t. Frankrijk</u>